

Diputació
Barcelona

Anàlisi del sistema de beques de transport i de menjador escolar

Anàlisi del sistema de beques de transport i de menjador escolar

**Diputació
Barcelona**

Autors: Jorge Calero, catedràtic d'economia aplicada. Universitat de Barcelona
Álvaro Choi, professor d'economia aplicada. Universitat de Barcelona

© de l'edició: Diputació de Barcelona
Juny de 2010

Producció: Direcció de Comunicació
de la Diputació de Barcelona
Composició: Anglofort
Dipòsit Legal B.19985-2011

Índex

Presentació.....	7
Introducció	9
1. Aproximacions teòriques al concepte d'equitat	11
1.1. Aproximacions teòriques al concepte d'equitat.....	11
1.2. Elecció de criteris d'igualtat	14
2. Descripció del sistema actual de beques de transport i de menjador escolar	19
2.1. Beques no obligatòries de menjador	20
2.2. Beques no obligatòries de transport	25
2.3. Beques obligatòries (gratuïtat) de menjador i transport	26
3. Aproximació quantitativa: Detecció de noves necessitats mitjançant l'anàlisi de dades quantitatives	29
3.1. Evolució dels factors demogràfics	29
3.2. Evolució dels factors familiars i socials	36
3.3. Evolució dels factors del mercat de treball	40
4. Aproximació qualitativa: Entrevistes i taller seminari	53
4.1. Entrevistes	53
4.1.1. Resultats de les entrevistes: Ajuts no obligatoris de menjador. . .	54
4.1.2. Resultats de les entrevistes: Ajuts no obligatoris de transport . . .	59
4.1.3. Resultats de les entrevistes: Ajuts obligatoris (gratuïtat) de menjador i transport	62
4.2. Taller seminari	65
4.2.1. Metodologia.....	66
4.2.2. Resultats	67
5. Propostes de reforma del sistema d'ajuts de transport i de menjador escolar	75
5.1. Propostes de reforma del sistema d'ajuts de transport i de menjador escolar: Reflexions generals.....	75

5.2. Propostes de reforma del sistema d'ajuts de transport i de menjador escolar: Ajuts no obligatoris de menjador	77
5.3. Propostes de reforma del sistema d'ajuts de transport i de menjador escolar: Ajuts no obligatoris de transport	79
5.4. Propostes de reforma del sistema d'ajuts de transport i de menjador escolar: Ajuts obligatoris (gratuïtat) de menjador i transport	81
6. Reflexions finals i conclusions	83
7. Bibliografia	87
Annex 1. Quadres complementaris	89
Annex 2. Guions de les entrevistes	95
Annex 3. Documents del taller seminari	105

Presentació

La prestació del servei d'educació no es limita, com és sabut, a allò que transcorre dins les aules. La seva qualitat implica el bon funcionament de serveis complementaris al lectiu, sense els quals aquest no funcionaria satisfactòriament, com ara el transport escolar o el menjador.

Quan parlem d'equitat en educació, cal abordar també aquests temes. A Catalunya, des de 1996, les beques i els ajuts que han de fer possible que ningú no quedi exclòs per raons econòmiques d'aquests serveis són responsabilitat dels consells comarcals. Les beques poden obeir a desplaçaments obligats per la manca de places escolars d'ensenyament obligatori en petits municipis o bé al compliment del precepte legal de compensació de desigualtats econòmiques i socials en educació, tal com es recull en l'article 6 de la Llei d'educació de Catalunya.

En qualsevol cas, la definició de criteris per a l'atorgament de beques i ajuts i l'establiment del corresponent sistema de gestió són temes rellevants que requereixen l'atenció de totes les administracions públiques amb competències en el món educatiu. Tant és així que, atès que molts ajuntaments completen les ajudes dels consells comarcals, són també molts els ajuntaments que s'interroguen sobre la validesa dels seus propis criteris d'atorgament i gestió.

Beques i ajuts són, evidentment, instruments per afavorir la igualtat d'oportunitats en educació i per avançar en cohesió social. En moments de canvis socials intensos i de crisi econòmica com els que vivim, ajuntaments i consells comarcals han constatat un increment de la seva demanda. El fet que els recursos públics no es poden incrementar indefinidament aconsella replantejar algunes pràctiques establertes per aconseguir millor allò que es pretén.

I cal fer-ho amb rigor, revisant criteris d'assignació d'ajudes a partir d'una anàlisi completa dels factors que hi intervenen i de les implicacions que tenen sobre la població que els demana. No n'hi ha prou amb fer una política pública d'ajuts, ens cal també saber quins efectes té i si realment fa possible els objectius d'equitat que la fonamenten, si realment aconsegueix les necessitats dels seus destinataris.

Amb aquesta mateixa preocupació, l'any 2008 el Consell Comarcal del Baix Llobregat es va adreçar a l'Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona per revisar la política d'assignació i gestió de les beques de transport i de menjador. Va ser una petició que vam acollir immediatament, perquè totes dues administracions intuïem que calia no continuar en la inèrcia d'una manera de fer que, molt probablement, necessita algun ajustament o algun canvi.

Amb motiu d'aquesta petició, l'Àrea d'Educació es va adreçar a la Facultat de Ciències Econòmiques de la Universitat de Barcelona. En un primer moment, els investigadors del Grup Interdisciplinari d'Anàlisi de Polítiques Educatives (GIPE) van donar resposta amb el seu treball a la petició del Consell Comarcal del Baix Llobregat. Posteriorment, la Diputació els va demanar que estenguessin la seva anàlisi al conjunt de les comarques barcelonines.

El resultat la seva recerca és el document que ara em plau presentar. És un treball que respon, doncs, tant a la voluntat com a la necessitat de millorar l'eficiència de les polítiques socials públiques i de posar més èmfasi en l'avaluació dels seus resultats.

Voldria agrair als autors de l'estudi la seva dedicació i la seva disponibilitat per al treball amb diferents entitats de la província, entre les quals els consells comarcals del Baix Llobregat, el Maresme i el Vallès Occidental, els ajuntaments de l'Hospitalet de Llobregat, Granollers i Moià, el centre públic García Fossas d'Igualada, el centre concertat Sant Josep Obrer de l'Hospitalet, com també experts de la Sindicatura de Greuges i del Servei de Gestió dels Serveis a l'Alumnat, del Departament d'Educació de la Generalitat. Finalment, voldria agrair de manera especial al Consell Comarcal del Baix Llobregat la seva iniciativa de posar damunt la taula un tema tan delicat i complex, però igualment important per al bon funcionament de la globalitat del nostre sistema educatiu.

Carme García Suárez

Presidenta delegada de l'Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona

Introducció

El sistema de beques escolars de transport i de menjador escolar consisteix, des de l'any 1996, en un conjunt de beques per a alumnes d'educació infantil, primària i ESO, gestionades pels consells comarcals. Aquestes beques tenen un caràcter complementari i no exclouent respecte a altres ajuts que l'alumne pugui rebre des d'altres àmbits, i s'atorguen tenint en compte una combinació de criteris geogràfics, socials, econòmics i familiars de l'alumne.

Ara bé, durant el període 1996-2009 s'han produït importants canvis socials, econòmics i demogràfics tant a Catalunya com a la mateixa província de Barcelona. L'arribada de persones procedents d'altres països ha estat el fet social més destacat en l'interval de temps considerat. L'estructura familiar també ha experimentat alteracions, com ara l'augment de famílies monoparentals i del nombre mitjà de membres de la llar. La proporció de parelles casades s'ha reduït i ha augmentat la mitjana d'edat en la qual les dones decideixen tenir el seu primer fill. Alhora, també s'ha produït un creixement del nombre de famílies en les quals treballen ambdós cònjuges com a conseqüència de la progressiva incorporació de la dona al mercat laboral.

Les alteracions en les circumstàncies socials i demogràfiques, així com els canvis en la conjuntura econòmica, han provocat un increment de la demanda de les beques existents que n'ha augmentat la complexitat de gestió i ha compromès seriosament l'estabilitat pressupostària dels consells comarcals i ajuntaments. Sensible a aquesta situació, la Diputació de Barcelona va estimar convenient fer l'estudi que presentem a continuació.

L'objectiu d'aquesta investigació és, per tant, doble: d'una banda, fer una reflexió teòrica sobre l'equitat del sistema actual de beques de transport i de menjador escolar, i de l'altra, trobar vies de millora i criteris d'orientació per a la seva reforma. Per aconseguir aquests dos objectius, es combina l'anàlisi de dades agregades i de microdades amb els resultats de la realització d'una sèrie d'entrevistes i un taller seminari amb experts en educació.

Aquest informe s'estructura en tres grans blocs: en el primer s'analitzen, des d'una perspectiva teòrica i descriptiva, diversos criteris d'equitat (capítol 2) i s'explica el funcionament del sistema actual de beques (capítol 3). L'objectiu del segon bloc és identificar noves necessitats mitjançant la combinació d'una anàlisi quantitativa de dades amb una aproximació qualitativa. Conseqüentment, en aquest bloc s'investiguen els principals canvis socioeconòmics i demogràfics de la província de Barcelona durant el període 1996-2009, que han de permetre identificar noves necessitats que

ha de cobrir el sistema de beques (capítol 4) i es presenten les principals reflexions obtingudes a la ronda d'entrevistes i el taller seminari (capítol 5). Finalment, en el tercer bloc, es presenten possibles vies de reforma del sistema de beques (capítol 6), i es tanca l'informe amb la presentació de les principals reflexions i conclusions (capítol 7).

1. Aproximacions teòriques al concepte d'equitat

1.1. Aproximacions teòriques al concepte d'equitat

Tot sistema de beques educatives persegueix garantir la igualtat d'oportunitats educatives. Ara bé, el concepte d'*igualtat d'oportunitats* aplicat al camp de l'educació és complex, i diversos autors han proposat diverses definicions més o menys àmplies.¹ L'accepció més restringida d'*igualtat d'oportunitats educatives* és la 'igualtat formal d'oportunitats', és a dir, el reconeixement legal del fet que ningú no pot ser discriminat en l'accés al sistema educatiu per la seva raça, ètnia, sexe, religió, condició social, etc. En aquest sentit, la Constitució espanyola de 1978 reconeix (article 27.1) que «tothom té el dret a l'educació», i el terme *tothom* s'interpreta, també per a l'àmbit educatiu, d'acord amb la previsió de l'article 14 (principi de no-discriminació).

Ara bé, l'aplicació efectiva del concepte d'*igualtat formal d'oportunitats* necessita actuacions públiques actives perquè la igualtat formal d'accés es transformi en igualtat real d'accés a l'educació (San Segundo, 1998). Per tant, es parla d'*igualtat d'oportunitats d'accés a l'educació* quan el sector públic garanteix, mitjançant actuacions concretes, la igualtat d'accés. El mètode més utilitzat pels estats per garantir la igualtat d'accés a l'educació ha estat la creació de sistemes públics i gratuïts d'educació. Així, els apartats 4 i 5 de l'article 27 de la Constitució —és a dir, dins de la secció de drets fonamentals— indiquen que l'ensenyament bàsic és obligatori i gratuït, i que els poders públics garanteixen el dret de les persones a l'educació, mitjançant una programació general de l'ensenyament i la creació de centres docents. El caràcter gratuït pretén eliminar les consideracions del cost directe de l'educació en la presa de decisions educatives per part de les famílies, mentre que el caràcter obligatori garanteix a les persones el seu accés a l'educació, i es dona, per tant, a l'activitat de formació per sobre de qualsevol altre durant el període d'educació obligatòria (de 6 a 16 anys, a Espanya).

La gratuïtat de l'educació està relacionada també amb una altra accepció de la *igualtat d'oportunitats en l'àmbit educatiu*, la igualtat d'*inputs*, és a dir, tots els alumnes han de rebre la mateixa quantitat de recursos destinats a l'educació. Aquesta concepció de la igualtat d'oportunitats resulta més àmplia que la igualtat d'oportunitats en l'accés i sol materialitzar-se quan es garanteix un finançament per alumne igual a

---

1. MONGAN (2009) ofereix una bona revisió sobre aquest punt.

totes les escoles. La igualtat d'*inputs* sol ser un dels criteris utilitzats per comparar la igualtat d'oportunitats educatives entre diverses zones geogràfiques.

Tot i la importància d'aconseguir que l'Estat garanteixi legalment l'educació gratuïta i obligatòria i que es proporcioni un nivell similar d'*inputs* educatius als seus ciutadans, Coleman *et al.* (1966) van assenyalar que els factors principals que condicionen el rendiment educatiu no són els *inputs* educatius, sinó l'entorn de l'alumne (família i societat) i que, per tant, el que importa principalment és aconseguir que els alumnes surtin de l'escola amb igualtat d'oportunitats efectives per competir. Per tant, la igualtat d'oportunitats no s'ha de centrar en el sistema educatiu en si mateix, sinó que el sistema educatiu ha de ser un mitjà per aconseguir que tothom tingui, en la seva vida adulta, el potencial per assolir els seus objectius.

El concepte d'*igualtat d'oportunitats efectives per competir* està íntimament relacionat amb la teoria de la justícia de Rawls (1971). Segons Rawls, el que cal igualar per aconseguir una igualtat efectiva d'oportunitats és la provisió d'una sèrie de béns socials bàsics per als individus. Aquests béns socials són coses que totes les persones racionals desitgen tenir, com ara drets, llibertats, oportunitats, riquesa i ingressos, i les bases socials per al respecte propi. Un cop subministrats aquests béns socials que, segons Rawls, haurien de compensar tant les circumstàncies socioeconòmiques com les diferències físiques i psíquiques amb les quals es neix aleatòriament, les persones haurien de fer-se responsables de les seves eleccions.

Sen desenvolupa la teoria de Rawls i matisa que la qüestió important no és igualar la provisió d'una sèrie de béns socials bàsics dels individus, sinó els efectes que aquests béns tenen sobre les persones, ja que béns idèntics poden tenir efectes diferents sobre persones diverses. Critica que Rawls ignori en la seva teoria la diversitat de persones, ja que «jutjar avantatges sobre la base de béns primaris porta a una moralitat parcialment cega» (Sen, 1980). Per Sen, el veritablement important no és igualar les utilitats dels individus o la quantitat de béns primaris dels quals gaudeix, sinó que el que cal igualar són les capacitats bàsiques de les persones, és a dir, què són capaces de fer les persones amb els béns primaris bàsics.

El pensament de Roemer (1998) és pròxim al de Sen: critica el concepte d'*igualtat d'inputs educatius*, afirma que dos alumnes amb idèntics recursos en poden fer un ús molt diferent, segons les seves circumstàncies socioeconòmiques i individuals, fa seva la teoria de Sen i afirma que els individus només poden ser responsables de les seves eleccions sempre que aquestes no estiguin relacionades amb les seves circumstàncies. El gran problema és que cada alumne té una capacitat diferent per fer un ús efectiu dels recursos educatius i que, alhora, conflueixen una multitud de circumstàncies que queden fora del control dels nens i que determinen la seva habilitat per processar els recursos educatius. Així, les autoritats públiques han d'escollir un objectiu (què es vol igualar —rendiment, *inputs*, inserció en el mercat laboral, per exemple—) i sobre quina circumstància dels alumnes volen actuar. La política pública haurà aconseguit la igualtat d'oportunitats educatives si, un cop aplicada la política (l'instrument), les diferències de resultats entre els diversos alumnes d'un mateix tipus (és a dir, amb circumstàncies molt similars entre ells) només depèn del seu grau d'esforç.

López (2004) fa servir el concepte *educabilitat* per referir-se a la igualtat d'oportunitats educatives, que resulta molt proper al concepte utilitzat per Roemer. Segons López, un alumne podrà aprofitar els beneficis de l'educació si és «educable», és a dir, si es donen les condicions socials, escolars i familiars per poder fer un ús adequat dels recursos educatius. No obstant això, en la realitat hi ha múltiples factors que eviten que es garanteixi l'educabilitat dels alumnes. Nombrosos treballs (Coleman *et al.*, 1966; Hanushek, 1979; Calero i Escardíbul, 2007, per exemple) han demostrat la influència decisiva dels factors familiars socials i familiars sobre el rendiment educatiu dels alumnes. Si la família, l'escola o la societat no poden garantir les condicions d'educabilitat necessàries, hi haurà d'intervenir l'Estat. D'altra banda, com més gran sigui la demanda educativa i més col·lectius hi participin, major haurà de ser la participació de l'Estat per garantir l'educabilitat, ja que major serà l'heterogeneïtat d'alumnes i pitjors les condicions d'educabilitat dels darrers alumnes incorporats al sistema educatiu.

La *igualtat d'oportunitats educatives* és una expressió polisèmica que ha anat variant al llarg del temps, des de la seva versió més restringida (igualtat formal d'oportunitats) fins a les seves expressions més àmplies com, per exemple, les proposades per Sen o Roemer. Les diverses beques ofertes per les administracions públiques es basen, en major o menor grau, en algun d'aquests principis d'igualtat d'oportunitats.

La importància d'aconseguir igualar les condicions d'educabilitat dels alumnes resulta crucial per tal de poder garantir la igualtat efectiva d'oportunitats en la vida adulta de l'individu. L'educació té un valor intrínsec, instrumental i posicional.² El valor intrínsec es refereix al directament associat al consum de l'educació. Aquest valor de l'educació permet que les persones formin la seva personalitat i els dona capacitat per raonar i gaudir del propi procés d'aprenentatge. El valor instrumental de l'educació es tradueix en la transmissió de coneixements i capacitats bàsiques necessàries per al desenvolupament d'una vida digna en societat. Dins del valor instrumental de l'educació entrarien qüestions com ara l'adquisició de coneixements sobre alimentació i higiene, l'alfabetització funcional, la capacitat d'aprendre a aprendre o permetre a l'individu trobar una ocupació al mercat laboral. Finalment, l'educació té un tercer valor, posicional, que permet accedir no només a millors salaris —com argumenten economistes com ara Mincer (1958) o Becker (1964)—, sinó també a les posicions socials rellevants. Les posicions socials rellevants són escasses i comporten avantatges socioeconòmics per a les persones que les ocupen.

Els valors intrínsec i instrumental tenen uns beneficis limitats sobre els individus un cop superat un cert llindar. En els nivells d'educació infantil i primària predominen els valors intrínsec i instrumental. A partir del nivell de secundària, comença a adquirir rellevància la funció posicional de l'educació.³ Per tant, es tracta de garantir no només

2. Una exposició més extensa pot trobar-se a VALIENTE (2009).

3. A mesura que un país aconsegueix la universalització dels nivells educatius inferiors, va pujant el nivell educatiu a partir del qual comença a ser rellevant el valor posicional de l'educació.

la igualtat d'accés a l'educació bàsica, sinó també al coneixement i a les credencials. Perseguir la igualtat d'oportunitats educatives consisteix, per tant, a aconseguir que el fet que una persona s'aprofita dels diferents valors de l'educació depengui exclusivament del seu esforç i de les seves preferències, i no de les seves circumstàncies personals, familiars o socials.

Les beques educatives, en les seves diverses modalitats, són instruments adequats per millorar les condicions d'educabilitat dels alumnes (les circumstàncies a les quals es referia Roemer), però tenen limitacions. La primera d'elles, pressupostària. La segona limitació de les beques d'educació és que no poden compensar totalment la manca de condicions d'educabilitat d'un alumne. En tercer lloc, i relacionada amb la segona limitació exposada, la introducció d'un ajut per tractar de compensar una de les circumstàncies dels alumnes (per exemple, la seva capacitat econòmica) pot incrementar la desigualtat en una de les altres circumstàncies. Per tant, hi ha un component polític clar en la decisió de la introducció i en el disseny d'una nova política d'ajuts.

1.2. Elecció de criteris d'igualtat

La varietat d'ajuts educatius existents respon a l'intent de reduir la influència de diverses circumstàncies que limiten la possibilitat de les persones de desenvolupar les seves capacitats bàsiques. Així, dins del sistema educatiu de la província de Barcelona els alumnes poden gaudir d'ajuts provinents de l'Estat central, de la Generalitat, de les comarques —per delegació de la Generalitat— i dels ajuntaments. Aquests ajuts, que són descrits de manera més detallada en el capítol 2, combaten desigualtats en circumstàncies tan diverses com són el nivell de renda de les famílies, el lloc de residència o la condició d'immigrant, que poden tenir un impacte sobre l'educabilitat dels alumnes. El quadre 1 agrupa els diversos tipus de beques i els associa amb les desigualtats que pretén reduir.

La primera columna del quadre 1 mostra el tipus de desigualtat que es pretén reduir. La segona columna presenta els instruments a través dels quals s'intervé. En primer lloc, cal posar de manifest l'heterogeneïtat de beques i d'objectius perseguits amb el sistema de beques de transport i de menjador escolar.

En segon lloc, tot i que s'ha emprat de manera repetida el terme *sistema* per qualificar el conjunt de beques a les quals poden accedir els alumnes de la província de Barcelona i que aquest treball se centra, principalment, en l'estudi de les beques de menjador i de transport escolar gestionades pels consells comarcals, resulta difícil parlar de l'existència d'un «sistema de beques». Així, principalment, la varietat de beques existent respon més a l'intent de les diverses administracions públiques per atendre noves necessitats sorgides que a la creació d'un conjunt d'ajuts educatius racionalment entrellaçats entre ells.

En tercer lloc, s'ha de tenir en compte que el concepte d'*igualtat d'oportunitats educatives* que fonamenta cadascun dels ajuts no és el mateix. Així, les beques d'es-

Quadre 1. Ajuts escolars i el seu rol en la reducció de desigualtats educatives

Desigualtats	Instruments
Renda	<ul style="list-style-type: none"> – Beques d'estudis. – Beques de transport. – Beques de menjador. – Beques de llibres i material didàctic. – Beques per a la realització de sortides, activitats extraescolars i colònies. – Beques de manteniment. – Ajuts per a col·lectius específics.
Situació social o familiar	<ul style="list-style-type: none"> – Beques de menjador. – Beques de transport. – Beques de llibres i material didàctic. – Beques per a la realització de sortides, activitats extraescolars i colònies.
Conciliació de la vida laboral i familiar	<ul style="list-style-type: none"> – Beques d'estudis – Beques de transport. – Beques de menjador. – Beques per a la realització de sortides, activitats extraescolars i colònies. – Ajuts per a col·lectius específics.
Gènere	<ul style="list-style-type: none"> – Beques d'estudis – Beques de transport. – Beques de menjador. – Beques per a la realització de sortides, activitats extraescolars i colònies.
Lloc de residència	<ul style="list-style-type: none"> – Beques de menjador. – Beques de transport.
Col·lectius específics	<ul style="list-style-type: none"> – Beques per a alumnes nouvinguts. – Beques de transport. – Beques per a alumnes amb necessitats educatives especials (permanents o transitòries).

Font: Elabotació pròpia

tudis persegueixen, principalment, igualar els *inputs* econòmics de les famílies. Les beques de menjador o els ajuts per a activitats extraescolars pretenen reduir les desigualtats en circumstàncies familiars i socials que condicionen l'educabilitat de l'alumne. Els ajuts als alumnes amb discapacitats físiques o psíquiques, o d'origen immigrant, van més enllà de la provisió de béns bàsics primaris suggerida per Rawls i responen a una concepció d'igualtat d'oportunitats educatives més propera a la de Roemer (1998).

Els alumnes de la província de Barcelona disposen d'un ampli ventall d'ajuts. L'heterogeneïtat i la descoordinació en aquests ajuts, prestats des de diferents nivells de l'Administració, impedeix que es pugui parlar pròpiament d'un «sistema» d'ajuts.

Paral·lelament, cal tenir en compte que, tot i que en el seu disseny cada beca centri el seu objectiu en la reducció d'un tipus específic de desigualtat, les beques acaben tenint efectes sobre altres dimensions que afecten la igualtat d'oportunitats educatives. Com es veurà seguidament, en alguns casos, els ajuts permeten reduir desigualtats «addicionals» a les planificades mentre que, en altres casos, les autoritats han d'assumir un cost en forma d'increments en altres dimensions de desigualtat. A continuació s'exposen uns quants exemples per il·lustrar l'afirmació anterior.

Les beques de menjador per motius socioeconòmics van adreçades, principalment, als alumnes de famílies amb menors recursos econòmics. L'elevada correlació entre la situació econòmica i la situació social de l'alumne fa que, en la major part de casos, reduir les desigualtats en termes de renda també redueixi les desigualtats socials.

Un altre exemple de complementaritat en la reducció de desigualtats és el cas dels ajuts obligatoris de transport que es concedeixen a alumnes que viuen en nuclis urbans aïllats i amb un nivell de renda *per capita* molt reduït. En aquest cas, els ajuts incrementarien la igualtat d'oportunitats educatives i reduirien les desigualtats per qüestions geogràfiques i econòmiques.

Ara bé, tal com s'ha explicat anteriorment, la persecució de la igualtat d'oportunitats educatives mitjançant la reducció de la desigualtat en algun eix d'igualtat concret pot portar a increments de la desigualtat, si aquesta s'analitza des d'una altra perspectiva. Així doncs, i reprenent l'exemple dels ajuts obligatoris de transport —als quals tenen accés tots els alumnes matriculats per adscripció escolar en un centre situat en un municipi diferent del seu, per manca d'oferta educativa en el seu municipi de residència—, considerem la situació en la qual els alumnes que gaudeixen dels ajuts viuen efectivament lluny del centre, però en una urbanització de luxe. Aquest és un exemple on s'aprecia clarament que la reducció de la desigualtat d'oportunitats educatives pel criteri geogràfic ve acompanyada per un increment de la desigualtat de renda entre els alumnes.

Un altre exemple on queden palesos els conflictes entre diferents objectius d'igualtat en l'aplicació d'un instrument que persegueix augmentar la igualtat d'oportunitats educatives el trobem amb les beques de menjador per motius socioeconòmics. Amb menys recursos, però, entre altres objectius, també pretenen facilitar la conciliació de la vida familiar i laboral. Si s'atorguen aquests ajuts a les famílies en les quals volen treballar o treballen pare i mare, estarem donant prioritat al segon dels objectius, mentre que la funció de compensació econòmica dels ajuts quedarà limitada ja que aquelles llars on treballin ambdós cònjuges probablement seran també les que disposin d'uns ingressos més elevats.

Calero i Choi (2009) posen de manifest, per a la comarca del Baix Llobregat i mitjançant un model de microsimulació, la dificultat per assolir simultàniament la diversitat d'objectius dels ajuts no obligatoris de menjador en un marc de forta restricció pressupostària. A l'estudi s'evidencia l'existència d'efectes indirectes associats a la modificació, per afavorir un determinat eix d'igualtat, dels criteris de baremació dels ajuts de menjador. L'estudi esmentat assenyala nombroses situacions com l'anterior. Seguidament se n'exposen alguns exemples.

A la comarca del Baix Llobregat s'observa que augmentar la ponderació de factors socials redueix, indirectament, la distància entre les probabilitats d'alumnes d'origen nacional i d'origen immigrant per obtenir una beca de menjador. Simultàniament, l'efecte sobre incrementar el pes del factor social per assignar les beques no obligatòries de menjador afecta de manera diversa els immigrants mateixos, segons el seu país d'origen.

Un segon exemple de conflicte entre eixos d'igualtat que proporcionen Calero i Choi (2009) es produeix quan es pretén afavorir els sol·licitants tenint en compte les seves circumstàncies familiars. En aquest cas, naturalment, incrementar la ponderació dels factors familiars que donen dret a aconseguir una beca no obligatòria de menjador afavoreix els alumnes amb les característiques fixades en les bases de les beques. Ara bé, l'estudi exposa que els alumnes d'origen immigrant sortarien perjudicats amb una reforma com la proposada. Per tant, s'estaria incrementant la igualtat segons les circumstàncies familiars, però s'estaria reduint la igualtat segons l'origen de la família, ja que l'estudi de Calero i Choi (2009) demostra que, proporcionalment i mantenint constant la resta de variables, els alumnes d'origen nacional eren els principals beneficiaris de les beques de menjador escolar del Baix Llobregat durant el curs 2008-2009.

Per tant, determinar l'efecte global d'una reforma sobre la «igualtat» d'un sistema de beques resulta una feina molt complexa, atesa l'existència de múltiples efectes indirectes i diversos criteris d'equitat. Ara bé, sí que resulta més plausible l'anàlisi d'un sistema de beques sobre la base d'un determinat eix d'igualtat, assumint que la introducció de millores en un determinat eix d'igualtat pot comportar que augmenti la desigualtat atenent altres eixos. Com es veurà al llarg d'aquest informe, la falta d'una definició concreta dels eixos d'igualtat que es pretenen corregir resulta un dels punts dèbils de les beques de transport i de menjador de Catalunya.

En aquest capítol s'ha exposat la dificultat d'aconseguir un sistema de beques perfectament equitatiu, ja que hi ha diversos criteris teòrics d'equitat, i la persecució de la igualtat d'oportunitats educatives mitjançant la reducció en la desigualtat atenent un criteri determinat pot fer que s'incrementi la desigualtat segons un altre criteri. Per tant, finalment, l'articulació d'un determinat sistema d'ajuts escolars dependrà de decisions polítiques que prioritzin la consecució d'uns objectius i, en definitiva, l'elecció d'uns «guanyadors» i d'uns «perdedors», fruit de l'aplicació de la política pública educativa.

2. Descripció del sistema actual de beques de transport i de menjador escolar

El Decret 219/1989, d'1 d'agost, preveia la delegació de competències en matèria educativa als consells comarcals. Els decrets 160/1996 i 161/1996 desenvolupen aquesta delegació, i els consells comarcals assumeixen la gestió dels serveis de menjador i transport a les escoles de titularitat pública. Aquests serveis són gratuïts per als alumnes escolaritzats per adscripció a un municipi diferent del seu i, en el desplegament de les competències delegades, els consells comarcals han articulat un sistema d'ajuts de menjador i de transport escolar per a alumnes d'educació infantil, primària i ESO, matriculats en centres públics o privats concertats, amb unes situacions geogràfiques, socioeconòmiques i familiars determinades. El pressupost inicial de l'any 2009 destinat per la Generalitat de Catalunya en concepte d'aquests ajuts és de 114,7 milions d'euros. Ara bé, l'acord de Govern aprovat el dia 1 de setembre ha incrementat aquest import en 15 milions d'euros: 12 milions es destinaran a augmentar el nombre d'ajuts no obligatoris de menjador (equivalents a aproximadament 30.000 ajuts) i 3 milions a incrementar l'import de l'ajut no obligatori de menjador, per a casos excepcionals.

Tot i que l'interès d'aquest informe se centra en els ajuts de menjador i transport, cal mencionar que els alumnes disposen, en els nivells no universitaris, d'un ampli ventall d'ajuts gestionats des dels diversos àmbits de l'Administració pública. Així, per exemple, des del Ministeri d'Educació s'ofereixen ajuts de suport educatiu per a alumnes amb necessitats específiques; ajuts per a la compra de llibres, material didàctic i informàtic en els nivells d'educació primària i ESO; programes diversos, com ara el programa *Aulas de la naturaleza*, per a nens d'11 a 13 anys d'edat, i ajuts de manteniment per als majors de 16 anys sense el títol d'ESO. La varietat d'ajuts proporcionada pels ajuntaments encara és més àmplia, ja que cada consistori ofereix les seves pròpies beques.

El sistema de beques de la Generalitat inclou beques de desplaçament i residència per als alumnes de formació professional, ensenyaments artístics i esportius; bonificacions per a les llars d'infants; ajuts als alumnes amb malalties prolongades; subvencions als alumnes amb necessitats educatives especials per a l'assistència a colònies; ajuts per a l'adquisició de material didàctic complementari i llibres de text per als alumnes de primària i ESO, i ajuts de suport educatiu per a alumnes amb necessitats específiques. Finalment, entre els ajuts que proporciona el Departament d'Educació, a través dels consells comarcals, hi ha els ajuts de menjador i de transport.

Quadre 2. Evolució del nombre de beneficiaris i import destinat als ajuts de menjador i de transport a Catalunya entre els cursos 2000-2001 i 2006-2007.

		2000-2001	2003-2004	2006-2007
Beneficiaris (alumnes)	Ajuts no obligatoris de menjador	27.915	32.238	44.108
	Ajuts no obligatoris de transport	20.098	20.990	24.409
	Ajuts obligatoris de menjador	25.286	27.953	32.326
	Ajuts obligatoris de transport	26.815	25.955	31.824
Total*		74.828	81.181	91.843
Import (milions d'euros)	Ajuts no obligatoris de menjador	10,4	13,18	20,73
	Ajuts no obligatoris de transport	7,67	11,52	16,39
	Ajuts obligatoris de menjador	12,32	16,1	22,05
	Ajuts obligatoris de transport	23,98	32,21	41,7
Total		54,37	73,01	100,87

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació.

* El nombre total d'alumnes beneficiaris s'ha calculat utilitzant la major xifra entre els alumnes que van rebre ajut obligatori de menjador i els alumnes que van rebre ajut obligatori de transport ja que, en la majoria de casos, l'alumne beneficiari és el mateix.

A l'apartat 2.1 s'exposa el funcionament de les beques no obligatòries de menjador, mentre que a l'apartat 2.2 es fa una descripció dels ajuts no obligatoris per a transport escolar. El funcionament dels ajuts obligatoris de menjador i de transport escolar s'explica a l'apartat 2.3.

2.1. Beques no obligatòries de menjador

Els consells comarcals concedeixen dos tipus diferents de beques de menjador: d'una banda, ajuts per a alumnes als quals els correspon, en virtut del Decret 160/1991, la gratuïtat del servei (apartat 2.3), i de l'altra, ajuts per a alumnes amb unes determinades circumstàncies socioeconòmiques, familiars i geogràfiques, el funcionament dels quals s'exposa en aquest apartat.

L'article 21 del Decret 160/1996 va obrir la possibilitat que les administracions públiques establissin un altre tipus d'ajuts de menjador per a l'alumnat que ho sol·licités i no li correspongués la gratuïtat del servei. Totes les comarques, a través dels consells comarcals, van articular un sistema propi de beques de menjador. Poden demanar aquests ajuts els alumnes d'educació infantil, primària i secundària obligatòria escolaritzats en centres públics o en centres concertats per designació de la comissió de matriculació. Aquests ajuts, concedits per motius socioeconòmics i geogràfics, poden cobrir totalment o parcial el cost del servei. En general, l'import de les beques de menjador concedides pels consells comarcals oscil·la entre el 50% i 60% del preu màxim de menjador fixat per la Generalitat de Catalunya i que, per al curs 2008-2009, va ser de 6,20 € per dia i alumne. Durant el curs 2009-2010 no es modificarà l'import. Alguns ajuntaments i consells comarcals han decidit augmentar la proporció del cost

coberta per l'ajut per a alumnes en situacions de risc social. Els recursos⁴ reservats pel Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya per a beques no obligatòries de menjador escolar es distribueixen entre les comarques basant-se en la renda bruta familiar disponible de l'any 2002, la població total, el nombre d'alumnes d'entre 3 i 18 anys, i el nombre d'alumnes estrangers.

Quadre 3 Criteris de baremació dels ajuts de menjador a les diverses comarques

Comarca	Curs	Criteris econòmics	Criteris familiars	Criteris geogràfics	Criteris de risc social	Altres criteris
Alt Camp	08-09	A	A B D	A	G	
Alt Penedès	07-08	A	A B C D E F	B	E	
Alt Urgell	06-07	A E	A B C D F J K		A B C D G H J K L N Z	C D E
Anoia	08-09	A	A B D		E	A
Bages	08-09	A	A B D E	B	E Z	
Baix Camp	08-09	A	A B D G	A		
Baix Ebre	05-06	A	A B D	A		B
Baix Llobregat	08-09	A E	A B C D	A	A B C D E	
Baix Penedès	08-09	A	A B D	A	E G	
Barcelonès	08-09	A	A B D	B C	C E F	C D E
Berguedà	08-09	A B E	A B C D	A	C D E G H I J O P	A C D E
Conca de Barberà	08-09	A	A B D		E G Z	
Garraf	08-09	A E	A B C D	A	A E Z	
Gironès	08-09	A B	A B D	A	J	B
Maresme	08-09	A B C D	A B D	A	D E F G Z	A B
Montsià	08-09	A	A B D G	A		
Noguera	08-09	A B E F	A B C D		C Z	
Osona	07-08	A	A B C D	A D	E	
Pallars Jussà	08-09	A	A B C D F J		B C D E F G H J K L M N O P Z	C D E Z

4. 27,9 milions d'euros, durant el curs 2008-2009; 42,9 milions d'euros, durant el curs 2009-2010.

Quadre 3 Criteris de baremació dels ajuts de menjador a les diverses comarques (continuació)

Comarca	Curs	Criteris econòmics	Criteris familiars	Criteris geogràfics	Criteris de risc social	Altres criteris
Pla de l'Estany	08-09	A	B D	A	E	
Pla d'Urgell	08-09	A E	A B C D		A B C D E G H I J K L	C D E
Priorat	08-09	A	A B C D	E		
Ribera d'Ebre	08-09	A	A B D H	B		
Ripollès	08-09	A	B C D	A	C D E H	C D E
Segrià	08-09	A B C D E F	A B C D		A C Z	
Selva	08-09	A E F	A B C D		E Z	
Tarragonès	08-09	A	B D G H		E G Z	
Terra Alta	08-09	A	A B D G	A	Z	
Urgell	08-09	A E	A B C D	A	A B C D E H I J L	
Vallès Occidental	08-09	A E G	A B D		A C D E G H I	E I
Vallès Oriental	08-09	A	A B C D	B	A B C E H I D	A C D E F

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació proporcionada pels consells comarcals.

Nota 1: Clau a la pàgina següent.

Nota 2: No es disposa d'informació per a les comarques de l'Alt Empordà, l'Alta Ribagorça, el Baix Empordà, la Cerdanya, les Garrigues, la Garrotxa, el Pallars Sobirà, la Segarra, el Solsonès i la Vall d'Aran.

Un cop rebuts els fons del Departament d'Educació, els consells comarcals disposen de llibertat per fixar els indicadors que constitueixen els barems de puntuació per a la concessió d'ajuts de menjador. El fonament d'aquesta llibertat és dotar els consells comarcals de la flexibilitat suficient per adaptar els barems a les realitats socials de cadascuna de les comarques. El quadre 3 presenta de manera sintètica els criteris de baremació que fan servir diversos consells comarcals de Catalunya.

Tot i que es pot observar que hi ha una bateria d'indicadors comuns a totes o gairebé totes les comarques, cal assenyalar que aquests indicadors comuns adopten també peculiaritats en cadascuna de les comarques analitzades. Així, per exemple, un criteri que apareix als barems de puntuació de totes les comarques és la renda *per capita*. Ara bé, aquesta variable és definida de maneres diverses (incloent o no tots els membres de la llar; ponderant d'igual o diversa manera la renda aportada pels diferents membres de la llar; introduint escales amb més o menys trams, més o menys àmplies; etc.) i el seu pes en forma de punts varia segons la comarca (en el quadre 4 se'n seleccionen tres).

Econòmics

- A. Renda, escala.
- B. Perceptor de PIRMI.
- C. Perceptor de subsidi d'atur no contributiu.
- D. Perceptor de pensió no contributiva (invalidesa o jubilació).
- E. Percentatge de la renda destinat al pagament de l'habitatge.
- F. Progenitors (un o tots dos) a l'atur.
- G. Tipus de contracte laboral.

Família

- A. Nombre total de fills o família nombrosa.
- B. Monoparental.
- C. Acolliment per part de familiars.
- D. Persones disminuïdes a la llar (perceptor o altres membres).
- E. Treballen pare i mare.
- F. Fills (majors de 16 anys) i oncles amb càrregues familiars demostrables (no es té en compte la seva renda).
- G. Altres germans beneficiaris del servei.
- H. Altres menors a la llar que facin ús del servei de menjador, però sense dret a l'ajut.
- J. Progenitors o tutors d'edat avançada.
- K. Família nuclear amb avis o oncles avis a càrrec.
- Z. Altres.

Distància geogràfica

- A. Puntuació per residència a més de X quilòmetres del centre.
- B. Valoració de la distància + criteri accessori (per exemple: perill del recorregut, accés difícil).
- C. Alumnes de determinats barris que requereixen atenció especial.
- D. CEIP de població rural desfavorida (menys de 400 habitants).
- E. Alumnes de determinats centres.

Risc social

- A. Incompatibilitat de la vida familiar i laboral.
  - B. Conveniència educativa de l'espai de menjador.
  - C. Malaltia que invalidi per a l'activitat quotidiana un o més dels membres de la unitat familiar.
  - D. Dificultat en el desenvolupament dels rols com a pares.
  - E. Intervenció i pla de treball dels serveis socials.
  - F. Convocatòria de nouvinguts amb valoració d'indicadors de risc social.
  - G. Escolaritzat per resolució dels Serveis Territorials d'Educació, amb condició de desfavorit social o cultural.
  - H. Alcoholisme i toxicomanies.
  - I. Prostitució i activitats marginals.
  - J. Indicis de violència domèstica o maltractaments.
  - K. Maternitat prematura.
  - L. Indicis de situació de desemparament.
  - M. Familiars (no progenitors) institucionalitzats en algun equipament
  - N. Manca d'esbarjo.
  - O. Factors culturals de la família i rebuig de la població envers la família.
  - P. Problemes d'inserció laboral dels progenitors.
  - Z. Altres situacions de risc social.
-

Altres criteris

- A. Per nivell educatiu de l'alumne.
- B. Matriculat en una escola d'acció educativa preferent.
- C. El consell escolar detecta símptomes de mala alimentació o manca d'higiene.
- D. El consell escolar detecta problemes de conducta relacionats amb l'entorn familiar.
- E. Prevenció de l'absentisme.
- F. Explotació laboral.
- D. Barreres arquitectòniques a la llar d'una família amb disminucions.
- E. Problemes de salubritat o amuntegament de l'habitatge.
- Z. Altres.

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació proporcionada pels consells comarcals.

Quadre 4. Definició del criteri de renda en els sistemes de baremació d'ajuts no obligatoris de menjador al Baix Llobregat, el Maresme i Osona.

	Baix Llobregat	Maresme	Osona
Import màxim	2,60 € per dia (3,15 € per als alumnes de CAEP i 9,50 € per als alumnes d'educació especial).	3,10 € per dia.	Decreixent, segons la puntuació obtinguda.
Criteri de renda per poder demanar la beca	Ingressos nets anuals <i>per capita</i> inferiors a 6.552 €.	Renda disponible anual per membre de la llar inferior a 3.574,88 €.	Renda bruta total de la família inferior a 39.000 € anuals.
Especificitats	Als ingressos mensuals es resten l'import del lloguer o de la hipoteca (amb el límit del salari mínim interprofessional) i les despeses generades pel fet que algun membre de la llar tingui alguna deficiència física o psíquica.	Als ingressos mensuals es resta l'import del lloguer o de la hipoteca.	

Font: Elaboració pròpia.

També s'observa que indicadors amb finalitats similars (com, per exemple, la incompatibilitat de la vida familiar i laboral o el fet que treballin ambdós cònjuges) són inclosos a l'apartat de circumstàncies familiars o de risc social indistintament, fet que posa de manifest l'estreta interrelació que hi ha entre els criteris econòmic, familiar i social.

Entre els indicadors utilitzats amb més freqüència per confeccionar els barems destaquen el nivell de renda *per capita*, la distància del centre respecte de la llar, el nombre de membres de la llar, si es tracta d'una família monoparental, la convivència amb

persones disminuïdes i l'existència d'alguna informació proporcionada per serveis socials que alerti sobre la situació de risc social de l'alumne.

Els criteris d'assignació de les beques utilitzats per les diferents comarques són heterogenis, incorporen diversos criteris econòmics, socials, familiars i geogràfics als seus barems, i els assignen diferents ponderacions.

El pes del procés de recollida de les dades personals dels alumnes recau sobre les escoles o els ajuntaments, segons el municipi. En el cas de les escoles, els centres públics i concertats reparteixen els impresos amb les sol·licituds d'ajuts de beques de menjador que les famílies han d'omplir. Un cop recollides totes les sol·licituds, els centres formen una comissió d'ajuts de menjador, formada per membres de l'equip directiu de l'escola i per membres de l'equip de serveis socials, i elaboren una llista amb els alumnes candidats a rebre els ajuts. Aquesta llista és enviada al consell comarcal, que concedeix els ajuts entre els alumnes seguint un ordre de puntuació estricte. Cada consell comarcal fixa el nombre de convocatòries anuals en les quals s'ofereixen ajuts no obligatoris de menjador.

2.2. Beques no obligatòries de transport

Tot i que és una competència la titularitat de la qual pertany al Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, la gestió del servei de transport escolar està delegada als consells comarcals en virtut del Decret 161/1996, de 14 de maig. Aquest servei, de caràcter compensatori, té l'objectiu explícit de «fer efectiu el principi d'igualtat en l'exercici del dret a l'educació».

Els ajuts no obligatoris de transport escolar són gestionats pels consells comarcals i els ajuntaments, segons el municipi o la comarca. L'heterogeneïtat en la manera de fer efectius aquests ajuts és gran. Així, mentre que en alguns municipis s'ha optat per donar ajuts directes a les famílies, en d'altres se subvenciona el preu del transport públic per als alumnes. D'altra banda, hi ha municipis que contracten la prestació dels serveis de transport escolar a empreses.

Els criteris per poder optar a aquests ajuts no depenen d'un sistema de baremació com en el cas dels ajuts de menjador, i es basen principalment en la distància del domicili de l'alumne fins a l'escola (dins del mateix municipi), la disponibilitat de transport públic o la viabilitat d'establir una ruta que pugui recollir l'alumne, tenint en compte que, segons l'article 4.1.b del Decret 161/1996, no hauria de superar els 45 minuts de duració.

L'import de les beques varia considerablement entre municipis, així com la distribució del cost del servei entre famílies, consells comarcals i ajuntaments. La partida presupostària que la Generalitat de Catalunya assigna en concepte d'ajuts no obligatoris de transport està congelada des del curs 2005-2006.

Les formes de prestació, el finançament i l'import dels ajuts no obligatoris de transport escolar són molt diverses. La partida pressupostària del Departament d'Educació per a ajuts no obligatoris de transport està congelada des del curs 2005-2006.

2.3. Beques obligatòries (gratuïtat) de menjador i transport

L'article 1 del Decret 161/1996 indica que correspon la gratuïtat del servei de transport a l'alumnat de segon cicle d'educació infantil, primària o ESO que hagi d'escolaritzar-se fora del seu municipi de residència en un centre públic o concertat privat, o d'educació especial, proposat pel Departament. També es facilitarà el servei de transport escolar a l'alumnat d'educació especial que s'hagi de desplaçar a centres docents del mateix municipi, però distants del seu lloc de residència.

El trasllat de l'alumnat es podrà efectuar mitjançant un servei escolar de transport discrecional consolidat amb reiteració d'itinerari, serveis de transport públic regular de viatgers o ajuts individuals de desplaçament que cobreixin la totalitat del cost. La regulació de les tres modalitats de transport escolar gratuït estan recollides en el Decret esmentat. Cal assenyalar que la modalitat d'ajuts individuals de desplaçament és subsidiària de les altres dues. Els centres proposen els alumnes candidats a rebre aquests ajuts i els pares han de justificar la despesa que suposa el desplaçament escolar. Els centres presenten la seva proposta als consells comarcals, els quals decidiran sobre la proposta.

El dret a la gratuïtat del servei de menjador neix del compliment del mateix criteri que permet gaudir de la gratuïtat del servei de transport escolar, és a dir, és gratuït per als alumnes que cursen algun nivell d'educació obligatòria i que estan obligats a desplaçar-se fora del seu propi municipi, per la inexistència al seu municipi d'oferta del nivell educatiu corresponent, però només per als alumnes matriculats en centres públics. La disposició addicional tercera del Decret 160/1996 també estableix que «l'alumnat que estigui obligat a desplaçar-se fora del seu municipi de residència per inexistència en aquest municipi d'oferta pública del nivell educatiu corresponent, i estigui cursant l'ensenyament obligatori en un centre privat concertat, prèviament determinat pel Departament d'Educació, d'acord amb la planificació feta al mapa escolar, rebrà els ajuts individuals de menjador que aquest Departament estableixi, per fer front a les despeses derivades de la utilització del servei escolar de menjador». També podran gaudir de la gratuïtat en la prestació del servei de menjador els alumnes de centres d'acció especial o d'educació especial que es trobin en les circumstàncies esmentades anteriorment.

Els alumnes matriculats per adscripció per manca d'oferta escolar al seu municipi en un centre *públic* que es troba fora del seu municipi de residència tenen dret a la gratuïtat dels serveis de menjador i transport. Els alumnes matriculats per adscripció per manca d'oferta escolar al seu municipi en un centre *concertat* que es troba fora del seu municipi de residència tenen dret a la gratuïtat del servei de transport i, fins al moment, el Departament també els ha atorgat ajuts de menjador que cobreixen parcialment l'import del servei de menjador.

L'import màxim dels ajuts de menjador és de 6,20 € diaris per als alumnes matriculats en centres públics, ja que estan vinculats pel preu màxim fixat pel Departament d'Educació. Tot i que els centres privats concertats poden establir preus per sobre del preu màxim fixat per als menjadors de centres públics, els alumnes matriculats en centres concertats van rebre, durant el curs 2008-2009, 6,20 € diaris en concepte d'ajut de menjador. Pel curs 2009-2010 es manté l'import màxim de 6,20 €.

3. Aproximació quantitativa: detecció de noves necessitats mitjançant l'anàlisi de dades quantitatives

Un cop descrit el funcionament del sistema de beques escolars, aquest capítol pretén detectar noves necessitats que les beques de menjador i transport escolar han de cobrir. En aquest sentit, cal considerar que l'actual sistema de beques es va instaurar l'any 1996 i que, des de llavors, s'han produït canvis rellevants en la situació demogràfica, social i econòmica. Per tal d'aconseguir l'objectiu fixat, aquest estudi utilitza dues aproximacions diferents. D'una banda, en aquest capítol es fan servir dades agregades proporcionades per l'INE i l'IDESCAT, i microdades extretes de l'*Encuesta de Población Activa (EPA)*. I de l'altra, en el capítol 5 se sintetitzen les conclusions principals obtingudes a través d'un conjunt d'entrevistes i d'un taller seminari amb persones de diversos àmbits dins del sistema educatiu de la província de Barcelona.

Aquest capítol es divideix, a la vegada, en tres apartats: l'apartat 3.1 descriu des d'un punt de vista quantitatiu l'evolució demogràfica de la província de Barcelona des de l'any 1996; els canvis experimentats en l'estructura familiar i social es presenten a l'apartat 3.2, i, finalment, el capítol es tanca amb un apartat 3.3 que estudia les alteracions en l'entorn econòmic.

3.1. Evolució dels factors demogràfics

Al llarg d'aquest capítol s'utilitzen dades a nivell agregat proporcionades principalment per l'IDESCAT i l'INE per identificar canvis en l'estructura demogràfica, familiar, social o econòmica de la província de Barcelona que aconsellin —o no— la reforma del sistema de beques. Amb la intenció de proporcionar una anàlisi més aprofundida i actualitzada, també s'utilitzen microdades de l'*Encuesta de Población Activa (EPA)* corresponent al primer trimestre de l'any 2009. L'EPA és una enquesta de publicació trimestral elaborada per l'INE des de l'any 1964. Proporciona, principalment, informació sobre la situació laboral de les 65.000 famílies (aproximadament, 200.000 persones) que componen la mostra a escala estatal.

Començant la descripció de l'evolució demogràfica, s'observa (quadre 5) que la població de la província de Barcelona va créixer considerablement durant el període 1998-2008. De fet, aquest increment poblacional es produeix a totes les comarques que integren la província de Barcelona⁵ i, a escala més general, a Catalunya.

5. Cal tenir en compte que els límits entre comarques i la província no coincideixen plenament i que alguns municipis de les comarques esmentades, com ara Espinelves, Vidrà i Viladrau (Osona) o Gósol (Berguedà), no pertanyen a la província de Barcelona. Per contra, el municipi de Fogàs de Tordera (la Selva) pertany a la província de Barcelona.

Quadre 5. Evolució de la població total de Catalunya, la província de Barcelona i les comarques de la província de Barcelona, 1998-2008

	1998	2000	2002	2004	2006	2008
Alt Penedès	74.566	77.622	82.678	89.444	96.779	101.758
Anoia	87.984	89.876	95.103	101.748	109.198	114.810
Bages	152.635	153.776	157.870	165.123	173.236	181.346
Baix Llobregat	654.958	678.724	710.612	741.024	767.967	781.749
Barcelonès	2.117.496	2.096.571	2.130.092	2.193.380	2.226.913	2.235.578
Berguedà	38.252	38.051	38.593	39.224	40.064	41.488
Garraf	96.032	103.467	111.816	122.229	133.117	140.412
Maresme	329.488	345.423	366.782	386.573	409.125	420.521
Osona	124.320	126.853	132.601	138.630	145.790	150.139
Vallès Occidental	695.910	717.181	751.049	790.432	836.077	862.369
Vallès Oriental	295.399	309.459	329.594	350.566	371.387	386.465
Província Barcelona	4.666.271	4.736.277	4.906.117	5.117.885	5.309.404	5.416.447
Catalunya	6.147.610	6.261.999	6.506.440	6.813.319	7.134.697	7.364.078

Font: Elaboració pròpia a partir de l'IDESCAT.

Ara bé, tot i que el creixement demogràfic de la província de Barcelona ha estat important en nombres absoluts, ha estat relativament lent en comparació amb el conjunt de Catalunya. Aquest fet es reflecteix en el quadre 6, on s'aprecia que la província de Barcelona ha perdut pes relatiu, en termes de població, respecte a Catalunya.

L'increment de la població experimentat durant el període 1996-2008 obeeix a dos motius principals interrelacionats: l'increment de les taxes de natalitat i l'entrada de persones d'altres països. El gràfic 1 mostra que, des de l'any 1986 fins al final de la dècada de 1990, es produeix una caiguda de les taxes de fecunditat de la província de Barcelona i Catalunya.

A partir de l'any 1999, la taxa bruta de natalitat s'ha anat recuperant sense arribar, però, a les taxes de natalitat de principis de la dècada de 1980. Cal assenyalar que, durant el període analitzat, l'evolució de les taxes de natalitat a la província de Barcelona va ser pràcticament idèntica a la del conjunt de Catalunya.

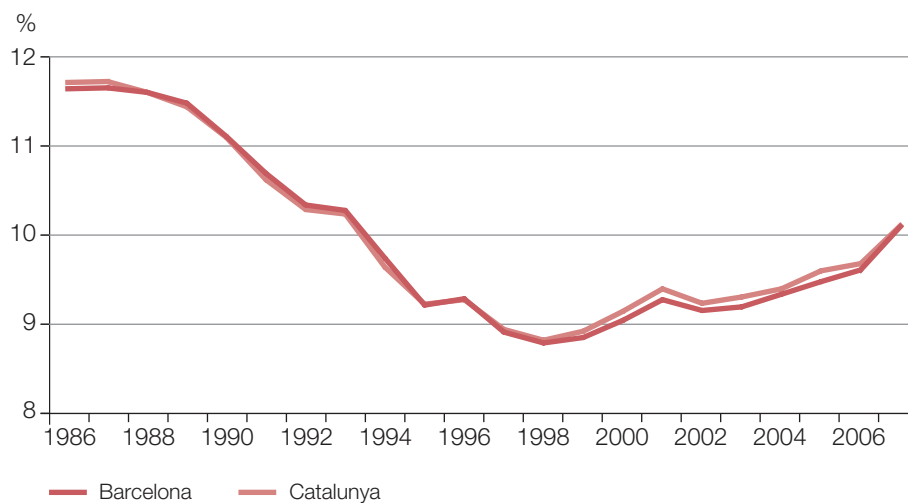
Els gràfics 2 i 3 permeten entendre millor les causes de l'increment poblacional experimentat des de principis de la dècada de 2000. Els gràfics referits descomponen la taxa bruta de creixement poblacional en la taxa bruta natural de creixement i la taxa bruta migratòria de creixement per a Catalunya (2) i per a la província de Barcelona (3). En el període 1986-1996, la taxa de creixement poblacional va ser pràcticament

Quadre 6. Pes relatiu de la població de la província de Barcelona i de les seves comarques sobre la població total de Catalunya; 1986-2007, percentatges

	1986	1991	1996	2001	2006	2007
Alt Penedès	1,13	1,16	1,21	1,28	1,39	1,4
Anoia	1,34	1,37	1,43	1,48	1,56	1,57
Bages	2,51	2,5	2,5	2,44	2,46	2,47
Baix Llobregat	9,81	10,15	10,59	10,95	10,69	10,61
Barcelonès	39,51	37,57	34,94	32,8	30,91	30,57
Berguedà	0,67	0,64	0,63	0,6	0,57	0,57
Garraf	1,21	1,3	1,51	1,71	1,88	1,9
Maresme	4,55	4,89	5,26	5,64	5,76	5,73
Osona	1,93	1,95	2,02	2,05	2,06	2,06
Vallès Occidental	10,43	10,78	11,27	11,64	11,7	11,69
Vallès Oriental	4,06	4,37	4,72	5,08	5,24	5,26
Província Barcelona	77,15	76,68	76,07	75,65	74,21	73,81
Catalunya	100	100	100	100	100	100

Font: Elaboració pròpia a partir de l'IDESCAT.

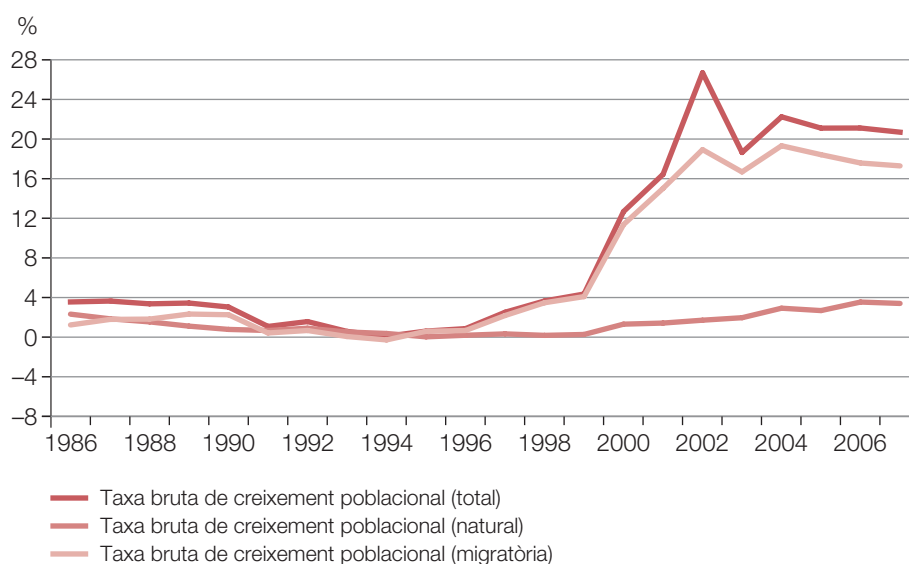
Gràfic 1. Evolució de la taxa bruta de natalitat a la província de Barcelona i Catalunya; 1986-2007

Font: Elaboració pròpia a partir de l'IDESCAT.

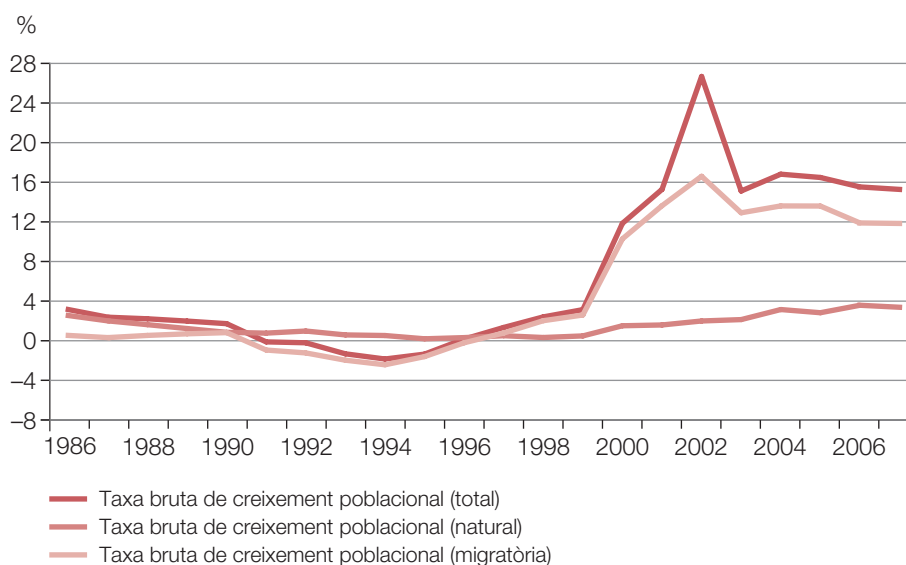
nul·la a Catalunya. La tendència seguida per la província de Barcelona durant aquest mateix interval de temps va ser similar a la de Catalunya, però el saldo migratori negatiu de la província entre els anys 1991 i 1997 va provocar una caiguda de la població total.

Gràfic 2. Evolució de les taxes brutes de creixement poblacional total, natural i migratòria a Catalunya; 1986-2007

Font: Elaboració pròpia a partir de l'IDESCAT.

Gràfic 3. Evolució de les taxes brutes de creixement poblacional total, natural i migratòria a la província de Barcelona; 1986-2007

Font: Elaboració pròpia a partir de l'IDESCAT.

Centrant l'atenció en el període 1996-2007, s'aprecia un fort increment de la taxa de creixement poblacional, si bé aquest increment es modera a partir de l'any 2003. La principal explicació a aquest augment de la població es troba en l'arribada de persones d'altres països —la proporció de famílies d'origen immigrant ha passat del 2,1% a l'11,8%, entre els anys 1999 i 2009, a la província de Barcelona (EPA)— i, de manera secundària i relacionada amb l'increment de la immigració, en la recuperació de les taxes de natalitat. Els gràfics 2 i 3, juntament amb el quadre 7, permeten observar que el fenomen migratori no ha estat tan intens a la província de Barcelona com a la resta de Catalunya, si bé s'identifiquen fortes diferències entre les comarques que formen part de la província de Barcelona.

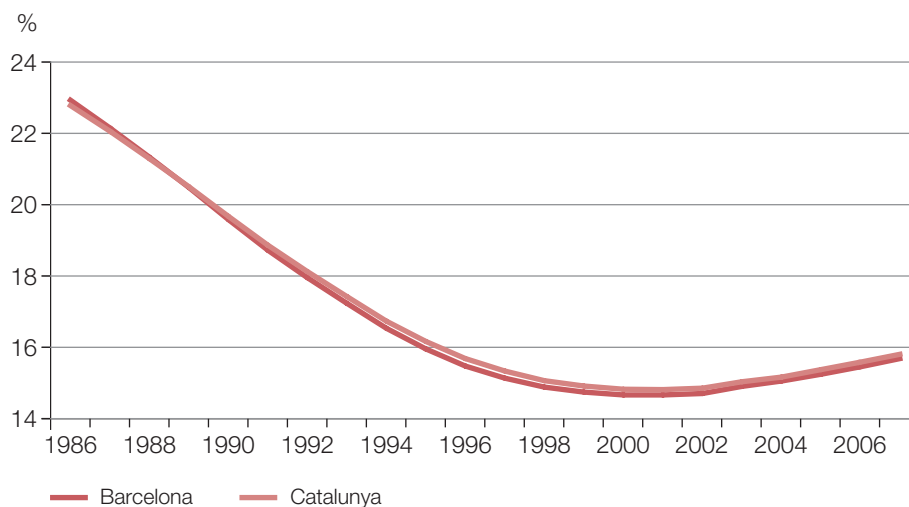
Durant el període 1996-2007 s'ha incrementat notablement la població de la província de Barcelona. El motiu principal és l'arribada de població d'origen immigrant. Una altra causa d'aquest augment demogràfic —i també relacionada amb el fenomen migratori— ha estat l'augment de les taxes de natalitat.

Quadre 7. Evolució de la proporció de població nascuda fora d'Espanya sobre la població total de Catalunya, la província de Barcelona i les seves comarques; 2000-2008, percentatges

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Alt Penedès	3,88	5,23	6,77	8,60	9,73	11,55	12,58	12,50	13,31
Anoia	2,04	2,86	4,02	5,72	6,87	8,11	9,39	9,78	10,84
Bages	2,01	2,81	4,17	5,78	6,90	8,30	9,46	10,44	12,06
Baix Llobregat	3,84	4,78	6,25	8,01	8,92	10,27	11,26	11,58	12,68
Barcelonès	4,39	6,05	8,61	12,05	13,65	15,54	17,27	17,69	19,48
Berguedà	1,87	2,46	3,98	5,44	5,96	7,08	7,93	8,63	10,71
Garraf	6,28	7,46	9,36	11,79	13,32	15,30	16,94	17,24	18,53
Maresme	5,22	6,30	7,79	9,35	10,14	11,59	12,87	12,79	13,29
Osona	4,05	5,49	7,26	8,94	9,97	11,45	12,66	12,45	13,48
Vallès Occidental	3,08	3,92	5,33	7,17	8,37	9,89	11,27	11,65	12,87
Vallès Oriental	3,40	4,52	6,16	7,87	8,97	10,36	11,63	11,88	13,03
Província Barcelona	3,99	5,28	7,24	9,72	11,00	12,64	14,06	14,38	15,74
Catalunya	4,12	5,41	7,37	9,81	11,15	13,11	14,66	15,24	16,89

Font: Elaboració pròpia a partir de l'IDESCAT.

Gràfic 4. Evolució de la proporció de població d'entre 0 i 15 anys sobre el total de població a la província de Barcelona i Catalunya; 1986-2007; percentatges

Font: Elaboració pròpia a partir de l'IDESCAT.

A efectes del sistema educatiu, l'increment de la població infantil s'ha traduït, lògicament, en un augment del nombre d'alumnes matriculats als centres d'educació obligatòria (quadre 8). Ara bé, tal com s'ha comentat, una gran part d'aquests nous alumnes provenen d'altres països (quadre 9) i la seva situació socioeconòmica difereix de la dels alumnes nascuts a Catalunya. A més, els alumnes de famílies d'origen immigrant tenen una major propensió a matricular-se als centres públics que els alumnes d'origen immigrant (quadre 10). Entre els motius que expliquen la distribució d'alumnes segons la titularitat de l'escola hi ha:

- La combinació de la concentració de la població immigrant a determinades àrees o barris en els quals no hi ha oferta privada o concertada de centres, amb l'assignació de centres públics i concertats seguint un criteri geogràfic.
- Les diferències d'informació en matèria educativa entre les famílies d'origen nacional i les estrangeres. Tampoc no es pot descartar l'existència de processos d'autoselecció als centres concertats a través de les xarxes de contactes de les quals disposen en major mesura els alumnes d'origen nacional i que incrementen les possibilitats d'escolarització en un d'aquests centres.
- La situació econòmica diversa de les famílies nacionals i estrangeres. Tot i que hi ha una gran heterogeneïtat de situacions dins de les famílies d'origen immigrant, el seu nivell mitjà de renda és inferior al de les famílies nacionals. Així, l'IDESCAT exposa que la renda mitjana anual neta de les persones de nacionalitat espanyola a Catalunya, l'any 2007, va ser de 10.353 euros, mentre que, per a les persones amb una altra nacionalitat, la xifra era de 6.590 euros.
- La preferència de les famílies per escolaritzar els seus fills amb alumnes similars a ells.

- L'existència d'un procés de «fugida del sector públic» per part de les famílies d'origen nacional, que tracten de protegir els seus fills de l'efecte negatiu associat a una elevada acumulació d'origen immigrant en un centre.⁶
- Associada a la qüestió anterior, la possibilitat de selecció de l'alumnat per part dels centres concertats (pràctica legalment no permesa), mitjançant mecanismes directes o indirectes.

Tal com s'ha explicat, el creixement poblacional i l'augment de les taxes de natalitat, associats tots dos fenòmens principalment als moviments migratoris, han provocat un increment del nombre d'alumnes matriculats al sistema educatiu de Catalunya (quadre 33; annex 1) i de la província de Barcelona. Cal analitzar, per tant, quina ha estat la distribució de l'alumnat per nivells educatius i titularitat del centre. Durant la dècada de 2000, els nivells d'educació obligatòria van ser els que van experimentar un major creixement del nombre d'alumnes. Mentre que el nombre d'alumnes d'origen estranger va augmentar, en termes absoluts, per a tots els nivells educatius no universitaris, el nombre d'alumnes d'origen nacional es va mantenir relativament estable respecte al seu volum de l'any 2000, excepte els nivells d'educació infantil —on sí que es va produir un increment important del nombre d'alumnes d'origen nacional matriculats— i el nivell d'educació secundària postobligatòria, on es va produir una caiguda del nombre de matriculats. Aquesta situació ha portat a un increment important de la proporció d'alumnes d'origen immigrant a tots els nivells educatius. D'altra banda, en el quadre 8 s'observa que aquest increment no ha estat igual a les diverses comarques incloses dins de la província de Barcelona.

El quadre 34 (annex 1) amplia la informació sobre la distribució dels alumnes pel seu origen i la titularitat del centre. En general, la major part dels alumnes estan matriculats en centres de titularitat pública, menys en l'àmbit d'educació especial. Ara bé, s'observen fortes diferències entre els alumnes d'origen nacional i estranger. La proporció d'alumnes d'origen immigrant matriculats en centres públics supera àmpliament, en tots els nivells educatius, la dels alumnes d'origen nacional. Aquesta situació implica que, deixant de banda les consideracions sobre les característiques socioeconòmiques, la proporció d'alumnes d'origen immigrant que pot demanar ajuts supera la d'alumnes d'origen nacional, ja que el finançament públic dels centres és una condició indispensable per poder optar a aquests ajuts.

Els canvis demogràfics s'han traduït en un increment del nombre d'alumnes, una gran part dels quals tenen un perfil socioeconòmic i familiar diferent del que presentaven els alumnes de l'any 1996. La demanda de beques a la província de Barcelona s'incrementa tant pel ritme de creixement demogràfic com pel perfil de les famílies a les quals pertanyen els nous alumnes. Una situació que pressiona a l'alça la demanda de beques és el fet que una gran majoria dels fills de famílies nouvingudes es matriculen a centres públics.

6. CALERO I WAISGRAIS (2009) demostren que l'acumulació d'alumnes d'origen immigrant té un efecte negatiu sobre el rendiment dels estudiants quan la densitat d'alumnat immigrant al centre educatiu supera el 20% del total.

Quadre 8. Proporció d'alumnes d'origen immigrant a les comarques de la província de Barcelona, per nivells; cursos 2004-2005 i 2007-2008, percentatges

	Infantil		Primària		ESO		Batxillerat		CFGM		CFGS	
	04-05	07-08	04-05	07-08	04-05	07-08	04-05	07-08	04-05	07-08	04-05	07-08
Alt												
Penedès	5,9	6,9	9,5	13,6	8,1	13,3	3,1	3,9	4,7	9,4	5,5	5,5
Anoia	4,2	5,2	8,2	10,4	5,1	11,5	2,8	2,9	4,5	9,9	2,2	5,5
Bages	6,3	7,0	8,4	12,8	7,0	13,6	3,2	4,1	4,5	9,6	3,2	3,4
Baix												
Llobregat	5,5	5,6	8,8	11,0	7,3	12,8	4,1	7,2	5,6	10,0	3,8	6,8
Barcelonès	8,7	9,1	12,0	15,4	11,1	17,5	4,8	7,8	6,0	11,4	6,1	9,1
Berguedà	6,5	7,5	10,6	16,1	6,9	11,7	1,4	4,2	4,1	8,7	2,1	8,8
Garraf	7,0	8,0	10,5	13,5	8,7	15,4	4,9	7,0	8,2	13,0	11,3	14,6
Maresme	6,6	7,3	9,9	12,3	7,9	12,6	4,0	5,2	5,8	12,5	2,4	4,7
Osona	11,9	12,4	13,8	18,5	9,7	14,9	1,8	4,7	10,6	16,4	3,5	6,0
Vallès												
Occidental	5,4	5,9	8,2	10,8	6,7	12,6	3,4	5,9	5,4	10,1	4,3	6,5
Vallès												
Oriental	6,1	6,2	8,7	11,6	6,6	12,0	3,2	5,0	5,9	10,8	1,6	3,5
Catalunya	7,6	8,7	10,9	14,8	9,1	15,8	4,2	6,8	5,9	11,5	4,7	7,4

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació.

Nota: ESO (educació secundària obligatòria); CFGM (cicles formatius de grau mitjà); CFGS (cicles formatius de grau superior).

3.2. Evolució dels factors familiars i socials

Els canvis demogràfics no han estat els únics factors que han modificat la demanda de beques. Així, durant la darrera dècada s'ha produït una transformació ràpida en les estructures socials i familiars. Un d'aquests canvis ha estat la reducció del nombre mitjà de membres a la llar, en part per la caiguda de la natalitat, i en part per la disminució del nombre de llars on conviuen més de dues generacions i per l'increment del nombre de famílies monoparentals. El quadre 9 indica que la proporció de llars amb nens potencialment perceptors de beques de la província de Barcelona s'ha incrementat lleugerament entre els anys 1999 i 2009. En el quadre següent (10) s'observa que aquest increment és degut, fonamentalment, al fet que les persones d'origen immigrant tenen, en terme mitjà, un major nombre de fills.

Quadre 9. Nombre de membres de les llars amb fills menors de 16 anys de la província de Barcelona; 1999-2009, en percentatges

	1999	2009
Llars sense menors de 16 anys	70,7	70,1
Llars amb 1 menor de 16 anys	17,6	15,7
Llars amb 2 menors de 16 anys	10,4	11,7
Llars amb 3 menors de 16 anys	0,9	2,2
Llars amb 4 menors de 16 anys	0,2	0,2
Llars amb 5 menors de 16 anys	0	0,1
Total	100	100

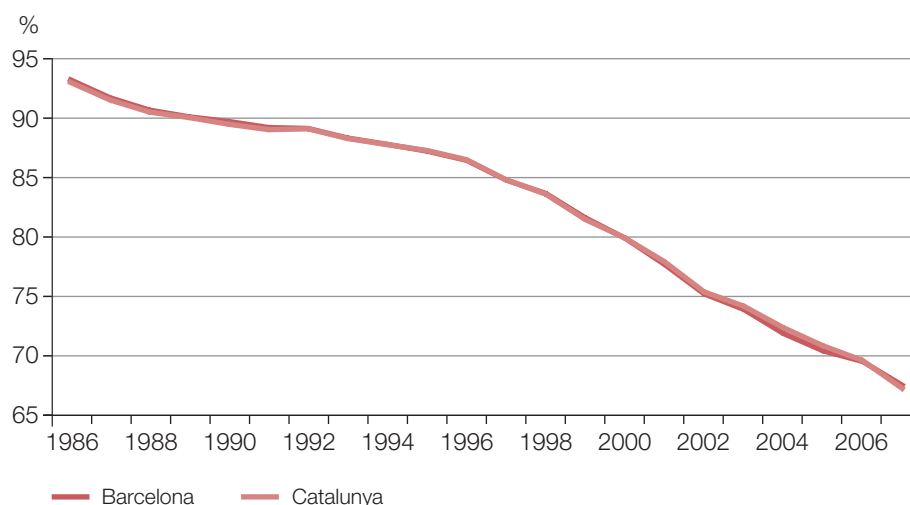
Font: Elaboració pròpia a partir de microdades de l'Encuesta de Población Activa 1999 (primer trimestre) i 2009 (primer trimestre).

Quadre 10. Nombre de membres de les llars amb fills menors de 16 anys de la província de Barcelona; 2009, en percentatges

	Nacional	Immigrant	Total
Llars sense menors de 16 anys	72,9	49,1	70,1
Llars amb 1 menor de 16 anys	14,2	27,3	15,7
Llars amb 2 menors de 16 anys	11,2	15,6	11,7
Llars amb 3 menors de 16 anys	1,7	5,5	2,2
Llars amb 4 menors de 16 anys	0	2,1	0,2
Llars amb 5 menors de 16 anys	0	0,5	0,1
Total	100	100	100

Font: Elaboració pròpia a partir de microdades de l'Encuesta de Población Activa 2009 (primer trimestre).

Un altre canvi ha estat la proliferació de noves tipologies de llars. El gràfic 5 resulta significatiu, perquè mostra que la proporció de fills nascuts fora del matrimoni ha augmentat d'una manera molt important durant els darrers vint anys. Un dels tipus d'organització familiar que s'ha incrementat durant la darrera dècada ha estat el de les famílies monoparentals, com a conseqüència, entre altres qüestions, del creixement del nombre de persones que decideix tenir fills sense una parella estable i també de l'augment del nombre de divorcis i separacions (15.242, l'any 1998; 19.561, l'any 2007, a la província de Barcelona). L'any 2009, el 10,4% de les famílies amb nens en edat escolar de la província de Barcelona eren monoparentals (quadre 11) quan, l'any 1999, representaven el 7%. La proporció de llars monoparentals és significativament més elevada en el col·lectiu immigrant que en el de nacionals.

Gràfic 5. Evolució de la proporció de fills nascuts dins del matrimoni; 1986-2007; percentatges

Font: Elaboració pròpia a partir de l'IDESCAT.

Quadre 11. Distribució de llars monoparentals amb fills menors de 16 anys per origen a la província de Barcelona; 2009, percentatges

	Nacionals	Immigrants	Total
Llars monoparentals	9,6	16,3	10,4
Llars no monoparentals	90,4	83,7	89,6
Total	100	100	100

Font: Elaboració pròpia a partir de microdades de l'Encuesta de Población Activa 2009 (primer trimestre).

Les famílies monoparentals requereixen una atenció especial en l'actuació de les administracions públiques, ja que es tracta d'un col·lectiu especialment vulnerable, perquè només tenen una persona que pot tenir cura del nen i aportar ingressos a la llar. En aquest sentit, es barregen la necessitat d'obtenir ingressos amb una altra necessitat: la conciliació de la vida familiar i laboral. Els ajuts atorgats a aquestes famílies tenen com a objectiu assolir simultàniament els objectius de compensació econòmica i de facilitar la conciliació familiar i laboral.

La gran majoria de llars monoparentals tenen una dona com a nucli familiar (quadre 12). Les dones obtenen en el mercat laboral, a igualtat de feina desenvolupada, retribucions inferiors a les dels homes. A més, com es veurà a l'apartat 4.3, la proporció de dones que es fa càrrec de les càrregues familiars —diferents dels fills— és molt superior a la dels homes. Per tant, la concessió d'ajuts a famílies monoparentals també facilita la igualtat de gènere. Així doncs, la concessió d'ajuts a famílies monoparentals afavoreix principalment —en principi— el col·lectiu immigrant i les dones. La matisació «en principi» respon a la possibilitat que els potencials destinataris d'uns ajuts no se n'acabin beneficiant.

Quadre 12. Distribució de llars monoparentals i no monoparentals amb fills menors de 16 anys per gènere de la persona de referència a la llar a la província de Barcelona; 1999-2009, percentatges

	1999		2009	
	Home	Dona	Home	Dona
Llars monoparentals	9,1	90,9	5,9	94,1
Llars no monoparentals	93,4	6,6	76,6	23,4
Total	87,5	12,5	69,2	30,8

Font: Elaboració pròpia a partir de microdades de l'Encuesta de Población Activa 1999 (primer trimestre) i 2009 (primer trimestre).

Les famílies monoparentals són especialment vulnerables. Les beques concedides a aquest tipus de família aconseguen fer compatibles els objectius de compensació econòmica i de conciliació de la vida familiar i laboral.

Paral·lelament a l'aparició de nous tipus de família, s'ha produït una crisi en la família tradicional. Així, s'ha reduït el nombre de parelles que decideixen casar-se (la taxa bruta de nupcialitat per mil habitants ha passat de 5,6, l'any 1991, a 4,23, l'any 2008), s'ha incrementat l'edat de primer matrimoni (32 anys —homes— i 31 anys —dones—, l'any 2007), ha augmentat el nombre de separacions i divorcis, i s'ha modificat el rol dels components de les famílies, en què destaca la incorporació de la dona al mercat laboral.

Els quadres 13 i 14 aporten informació sobre la situació laboral de les llars amb pare i mare. En el quadre 13 s'observa que la proporció de llars on només treballava el pare s'ha reduït dràsticament entre els anys 1999 i 2009, mentre que s'ha duplicat la proporció de llars amb fills en edat escolar de la província de Barcelona on només treballa la mare. Igualment, ha augmentat la proporció de llars que es troben en una situació diferent de les anteriors (és a dir, treballen el pare i la mare o no treballa cap dels dos). Cal assenyalar que la concessió d'ajuts per afavorir la conciliació de la vida familiar

Quadre 13. Distribució de llars no monoparentals amb fills menors de 16 anys tenint en compte la situació laboral del pare o la mare a la província de Barcelona; 1999-2009, percentatges

	1999	2009
Només treballa el pare	46,2	25,7
Només treballa la mare	3,6	8,1
Altres situacions	50,2	66,2
Total	100	100

Font: Elaboració pròpia a partir de microdades de l'Encuesta de Población Activa 1999 (primer trimestre) i 2009 (primer trimestre).

Quadre 14. Distribució de llars no monoparentals amb fills menors de 16 anys tenint en compte la situació laboral del pare o la mare, per origen, a la província de Barcelona; 2009, percentatges

	Nacionals	Immigrants	Total
Només treballa el pare	25,0	31,4	25,7
Només treballa la mare	7,4	13,3	8,1
Altres situacions	67,6	55,3	66,2
Total	100	100	100

Font: Elaboració pròpia a partir de microdades de l'Encuesta de Población Activa 2009 (primer trimestre).

i laboral pot resultar contradictòria, en els casos de famílies on treballen el pare i la mare (i, per tant, amb dos ingressos), amb la funció de compensació econòmica.

Novament, s'observen diferències entre les llars amb pares d'origen nacional i llars amb pares d'origen immigrant. La proporció de llars d'origen immigrant amb només un ingrés és superior a la de les llars amb pares d'origen nacional. Una qüestió destacable i vinculada amb la situació del mercat laboral que es descriurà a l'apartat 3.3 és el fet que les taxes d'atur són molt elevades per a les persones d'origen immigrant, motiu pel qual una gran part de les llars d'origen immigrant que es troben sota l'etiqueta «altres situacions» són famílies on no treballen ni el pare ni la mare. Per tant, en les famílies on no treballen ni el pare ni la mare, predomina la funció compensatòria de renda de les beques de menjador; en les famílies on treballa el pare o la mare, es combinen les funcions de compensació de renda i de conciliació de la vida familiar i laboral, i, finalment, en les famílies on treballen el pare i la mare, predomina la funció de conciliació de la vida familiar i laboral. La persecució d'aquest objectiu pot ser, per a aquest tipus de llars (amb el pare i la mare ocupats), contradictòria amb la finalitat d'anivellar els ingressos entre les llars.

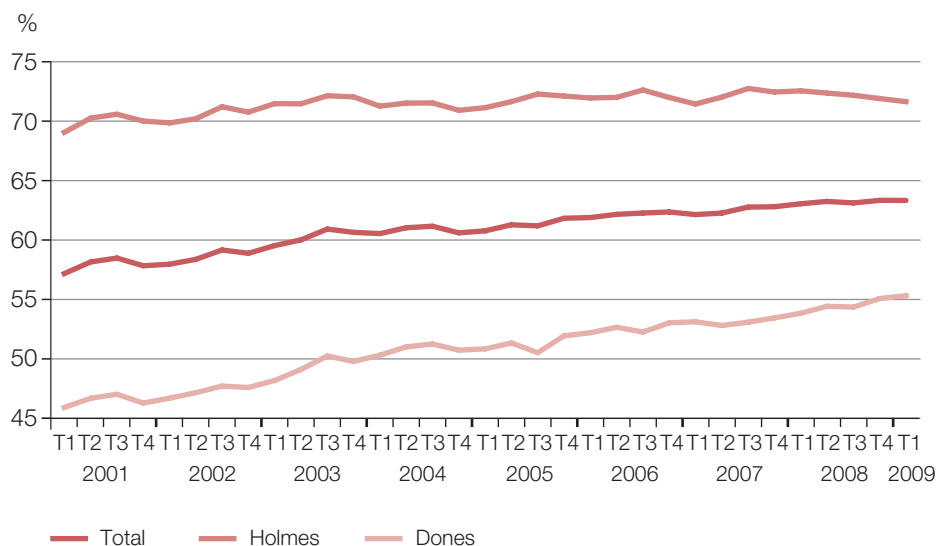
La proporció de famílies «tradicionals» s'ha reduït i, dins d'elles, s'ha modificat el rol dels seus membres, en què destaca la incorporació de la dona al mercat de treball. Aquest fet introdueix la necessitat de crear instruments que facilitin la conciliació de la vida familiar i laboral, si bé en alguns casos atendre aquesta necessitat pot allunyar la beca del seu objectiu d'anivellament dels ingressos entre les llars.

3.3. Evolució dels factors del mercat de treball

Com succeeix amb gran part de les prestacions socials, la demanda de beques de menjador pot variar de manera important segons la situació econòmica. En aquest sentit, durant el període 1996-2009 es diferencien dos subperíodes: entre 1996 i 2007 l'economia catalana es va caracteritzar pel seu dinamisme i la progressiva reducció

de les taxes d'atur. Aquesta reducció de les taxes d'atur resulta especialment remarcable, ja que, durant aquests anys, les taxes d'activitat van créixer (gràfic 6 i quadre 15). A partir de l'any 2008, l'economia catalana entra en una fase recessiva.

Gràfic 6. Evolució de les taxes d'activitat per gènere a Catalunya; 2001-2009.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'IDESCAT.

Quadre 15. Taxes d'activitat (població de 16 a 64 anys) per gènere a la província de Barcelona; 1999-2009, percentatges

	1999	2009
Homes	81,4	84,7
Dones	56,5	70,6
Total	68,9	77,7

Font: Elaboració pròpia a partir de microdades de l'Encuesta de Población Activa 1999 (primer trimestre) i 2009 (primer trimestre).

Al llarg d'aquest apartat, per tant, s'analitza l'evolució de diverses variables econòmiques que poden afectar la demanda de beques a la província de Barcelona. Tal com s'ha avançat, l'augment de les taxes d'activitat ha estat una de les característiques principals del mercat de treball durant el període 1999-2009. Aquest augment ha estat especialment important en el cas de les dones (quadre 15). El creixement de la taxa d'activitat total no s'explica només per l'augment de la taxa d'activitat femenina, sinó que també ha crescut, tot i que de manera més modesta, la taxa d'activitat masculina.

D'altra banda, l'arribada de persones d'altres països també ha afectat les taxes d'activitat, ja que, en terme mitjà, les persones d'origen immigrant de la província de Barcelona presenten taxes d'activitat (tant masculines com femenines —quadre 16—)

Quadre 16. Taxes d'activitat (població de 16 a 64 anys), per origen, a la província de Barcelona; 2009, percentatges

	Nacionals	Immigrants	Total
Homes	84,1	88,1	84,7
Dones	70,1	72,9	70,6
Total	77,1	80,6	77,7

Font: Elaboració pròpia a partir de microdades de l'Encuesta de Población Activa 2009 (primer trimestre).

superiors a les dels nacionals. El fet que una major proporció de persones estigui treballant o buscant feina pressionarà a l'alça la demanda de beques de menjador i transport pel motiu de conciliació de vida familiar i laboral. L'increment de la demanda d'aquestes beques per part de les persones procedents d'altres països serà superior, perquè el seu nivell mitjà de renda és inferior (i, per tant, no poder accedir a determinats serveis d'atenció als infants), perquè no compten amb el suport familiar i, tal com s'ha vist, pel seu major desig o necessitat per accedir al mercat laboral. De fet, les beques poden ser especialment necessàries per a les famílies d'origen immigrant ja que, tal com s'observa en el quadre 17, la proporció de llars d'origen immigrant amb el pare i la mare actius és superior a la de les llars d'origen nacional (i, per tant, és superior la necessitat de conciliar la vida familiar i laboral) i, com es veurà més endavant, la taxa d'atur per als treballadors d'origen immigrant és més elevada que la dels treballadors nacionals (en aquest cas les beques compleixen una funció anivelladora d'ingressos).

Quadre 17. Distribució de llars amb menors de 16 anys, tenint en compte l'activitat del pare i la mare, per origen, a la província de Barcelona; 2009, percentatges

	Nacionals	Immigrants	Total
Llars amb pare i mare actius	32,6	44,2	34
Llars amb pare i/o mare inactius	67,4	55,8	66
Total	100	100	100

Font: Elaboració pròpia a partir de microdades de l'Encuesta de Población Activa 2009 (primer trimestre).

L'augment de les taxes d'activitat, especialment de la femenina, augmenta la necessitat de crear mecanismes que permetin comptabilitzar la vida familiar i laboral. La proporció de llars d'origen immigrant amb el pare i la mare actius és superior a la de les llars d'origen nacional. La taxa d'atur de les persones d'origen immigrant és superior a la dels nacionals.

El quadre 18 exposa la importància que les beques de menjador i altres tipus d'ajuts socials poden tenir per facilitar la conciliació de la vida laboral i familiar, especialment per a les dones. Resulta significatiu que gairebé la meitat de les dones inactives de la província de Barcelona no busquen feina, perquè han d'assumir càrregues familiars.

Quadre 18. Motius per no buscar feina dels inactius d'entre 15 i 64 anys amb càrregues familiars a la província de Barcelona, 2009, percentatges

	Homes	Dones	Total
Creu que no en trobarà	1,8	1,0	1,2
Està afectat per una regulació de treball	1,9	0,2	0,8
Per malaltia o incapacitat pròpia	27,8	15,3	19,6
Cura de malalts, de persones amb discapacitats o d'edat avançada	0,4	9,6	6,5
Té altres responsabilitats familiars o personals	5,6	40,2	28,3
Està cursant estudis o rebent formació	37,5	20,9	26,6
Està jubilat	17,8	4,8	9,3
Altres raons	7,1	7,9	7,7
Total	100	100	100

Font: Elaboració pròpia a partir de microdades de l'Encuesta de Población Activa 2009 (primer trimestre).

Nota: S'han pres com a persones amb càrregues familiars aquelles que a l'EPA 2009 van exposar, per justificar la seva inactivitat, que han de tenir cura dels nens o d'adults malalts, de persones amb discapacitats o gent gran, o bé que tenen altres responsabilitats familiars o personals (motius 4 i 5 de la variable NBUCA de l'EPA).

L'evolució de les taxes d'atur (gràfic 7) també condiciona la demanda, per exemple, d'ajuts de menjador. Com més alta sigui la taxa d'atur, més gran serà la demanda de beques de menjador per la seva funció compensadora de renda. D'altra banda, a

Gràfic 7. Evolució de les taxes d'atur per gènere a Catalunya; 2001-2009

Font: Elaboració pròpia a partir de l'IDESCAT.

mesura que s'incrementi la proporció de la població ocupada, més petita serà la demanda pel criteri *renda*, però creixerà la demanda atenent la necessitat de conciliar la vida familiar i laboral. L'efecte global sobre la demanda de beques de menjador de les alteracions en les taxes d'ocupació, per tant, dependrà en gran manera de la ponderació donada per cada consell comarcal als diferents criteris de baremació.

El quadre 19 aporta informació sobre l'impacte de la crisi econòmica, a partir de 2008, en forma d'atur, sobre diferents col·lectius. En primer lloc, s'observa que, en el primer trimestre de l'any 2009, la taxa d'atur va ser elevada (15,9%, mentre que en el primer trimestre de l'any 2008 era del 9,25%). En segon lloc, els homes presenten taxes d'atur superiors a les de les dones a causa del major impacte de la crisi econòmica en sectors amb una major presència d'homes (com, per exemple, la construcció). Aquesta constatació resulta interessant ja que l'any 1999 (i fins al primer trimestre de l'any 2008) la situació era la inversa (en concret, els homes tenien una taxa d'atur del 9,3%, i les dones, del 18,4%, tot i la reduïda taxa d'activitat femenina). En tercer lloc, els treballadors d'origen immigrant, especialment els homes, són el col·lectiu més afectat per l'atur. De fet, un de cada tres homes d'origen immigrant de la província de Barcelona es trobaven en situació d'atur en el moment de l'elaboració de l'enquesta.

Quadre 19. Taxes d'atur (població de 16 a 64 anys) per origen a la província de Barcelona; 2009, percentatges

	Nacionals	Immigrants	Total
Homes	13,0	34,1	16,8
Dones	13,3	22,5	14,9
Total	13,2	28,9	15,9

Font: Elaboració pròpia a partir de microdades de l'*Encuesta de Población Activa 2009* (primer trimestre).

L'evolució en la composició dels ocupats per sectors de la província de Barcelona es presenta en el quadre 20. Durant la dècada analitzada destaquen l'increment del pes en l'ocupació de la construcció (tot i que la seva proporció l'any 2009 ja era inferior a la de l'any 2007) i els serveis en general, mentre que la indústria cada cop ha anat ocupant una proporció menor de treballadors. Entre els primers trimestres dels anys 2008 i 2009 (EPA), el nombre absolut d'ocupats es va reduir un 10,1%, i es van produir caigudes a tots els sectors (36,6% a l'agricultura, 17,6% a la indústria, 17,7% a la construcció i 5,9% als serveis).

El quadre 21 complementa el quadre 20 i aporta informació sobre la distribució per origen dels ocupats. Aquesta informació resulta rellevant de cara a identificar els col·lectius que poden resultar més afectats per la conjuntura econòmica negativa, perquè estan ocupats en sectors que estan patint la crisi en diferent grau. Els homes d'origen immigrant són els més perjudicats, perquè una proporció molt elevada estava ocupada en el sector de la construcció, mentre que, per contra, les dones d'origen

nacional, com que treballen majoritàriament en activitats on l'ocupació s'ha mantingut més estable durant aquest període de crisi, han patit relativament menys la caiguda de l'ocupació.

Quadre 20. Distribució per sectors econòmics dels ocupats d'entre 16 i 64 anys a la província de Barcelona; 1999-2009, percentatges

	1999			2009		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca	1,9	1,0	1,5	0,9	0,1	0,5
Indústria de l'alimentació, tèxtil, cuir, fusta i paper	12,0	10,0	11,2	4,7	5,4	5,0
Indústries extractives, refinament de petroli i indústria química	12,5	5,7	9,9	10,1	5,3	7,9
Construcció de maquinària, equipament elèctric i material de transport	13,0	4,4	9,7	11,5	4,8	8,5
Construcció	12,2	0,9	7,8	16,0	2,4	9,7
Comerç a l'engròs i al detall	16,7	26,4	20,5	17,6	22,6	19,9
Transport i emmagatzematge, informació i comunicacions	9,3	3,8	7,2	13,9	5,1	9,9
Intermediació financera, assegurances i activitats immobiliàries	10,1	11,6	10,7	11,5	17,2	14,1
Administració pública, educació i sanitat	8,2	24,7	14,6	11,4	25,3	17,8
Altres serveis	4,2	11,4	7,0	2,5	11,8	6,8
Total	100	100	100	100	100	100

Font: Elaboració pròpia a partir de microdades de l'*Encuesta de Población Activa* 1999 (primer trimestre) i 2009 (primer trimestre).

Quadre 21. Distribució per sectors econòmics dels ocupats d'entre 16 i 64 anys, per origen, a la província de Barcelona; 2009, percentatges

	Nacionals			Immigrants		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca	0,7	0,2	0,4	2	0	1
Indústria de l'alimentació, tèxtil, cuir, fusta i paper	5	5,6	5,2	3,1	4,3	3,7
Indústries extractives, refinament de petroli i indústria química	10,9	6,3	8,8	5,4	0	2,8
Construcció de maquinària, equipament elèctric i material de transport	12,1	5,2	9	7,8	3,2	5,6
Construcció	13,8	2,7	8,8	29,5	0,6	15,4
Comerç a l'engròs i al detall	16,7	20,7	18,5	22,8	32,3	27,4
Transport i emmagatzematge, informació i comunicacions	14,3	5,6	10,3	11,4	3	7,3
Intermediació financera, assegurances, i activitats immobiliàries	11,7	17,7	14,4	10,2	14,6	12,4
Administració pública, educació i sanitat	12,5	27,6	19,3	4,9	12,6	8,7
Altres serveis	2,4	8,5	5,2	2,8	29,4	15,7
Total	100	100	100	100	100	100

Font: Elaboració pròpia a partir de microdades de l'*Encuesta de Población Activa* 1999 (primer trimestre) i 2009 (primer trimestre).

Els increments de les taxes d'atur pressionen a l'alça la demanda d'ajuts que compensin les caigudes en els ingressos familiars. Les taxes d'atur més elevades corresponen als homes d'origen immigrant.

El tipus de feia dels treballadors ocupats també afecta la demanda present o futura de beques de menjador. El quadre 22 exposa la distribució dels contractes de treball segons la seva duració. Tot i que la proporció de treballadors amb contractes indefinits s'ha incrementat entre els anys 1999 i 2009, s'observa que hi ha fortes diferències entre la durada dels contractes dels treballadors d'origen nacional i els d'origen immigrant. En un marc de crisi econòmica, aquesta situació deixa els treballadors d'origen

immigrant en una situació més vulnerable, tant pel que fa a la seva continuïtat als seus llocs de treball, com per la possibilitat de rebre prestacions contributives en el cas de perdre la feina.

Quadre 22. Tipus de contractes tenint en compte la seva durada i l'origen del treballador a la província de Barcelona; 1999 2009, percentatges

	1999		2009	
	Total	Nacionals	Immigrants	Total
Indefinitos	73	86,4	69,1	83,7
Temporals	27	13,6	30,9	16,3
Total	100	100	100	100

Font: Elaboració pròpia a partir de microdades de l'*Encuesta de Población Activa* 1999 (primer trimestre) i 2009 (primer trimestre).

El treball a temps parcial ha estat assenyalat tradicionalment com una de les receptes per aconseguir conciliar la vida familiar i laboral. Les beques de menjador de la província de Barcelona cobreixen en certa manera la manca de flexibilitat del mercat laboral on, tot i que ha incrementat la seva proporció respecte a l'any 1999, el nombre de treballs a temps parcial és molt reduït (quadre 23). De fet, la informació continguda en els quadres 24 i 25 complementa, en certa manera, el que es va observar en el quadre 18, és a dir, l'existència d'uns rols socials molt clars per gènere. Així, tot i que representa igualment una proporció reduïda del total dels contractes, el 21,1% de les dones tenien, l'any 2008, un contracte a temps parcial, mentre que la proporció per als homes era de només 4,6% (quadre 24). El quadre 25 descriu clarament l'assignació de rols socials per gènere: els principals motius pels quals els homes treballen a temps parcial són la impossibilitat de trobar una feina a temps complet o la compatibilització d'estudis amb feina, mentre que gairebé una de cada quatre dones treballen a temps parcial per poder compatibilitzar la vida laboral amb les càrregues familiars.

Quadre 23. Tipus de contractes tenint en compte la durada de la jornada i l'origen del treballador a la província de Barcelona; 1999 2009, percentatges

	1999		2009	
	Total	Nacionals	Immigrants	Total
Temps complet	91,6	87,9	87,2	87,8
Temps parcial	8,4	12,1	12,8	12,2
Total	100	100	100	100

Font: Elaboració pròpia a partir de microdades de l'*Encuesta de Población Activa* 1999 (primer trimestre) i 2009 (primer trimestre).

Quadre 24. Tipus de contractes tenint en compte la durada de la jornada i el gènere del treballador a la província de Barcelona; 1999 2009, percentatges

	1999			2009		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
Temps complet	96,9	83,0	91,6	95,4	78,9	87,8
Temps parcial	3,1	17,0	8,4	4,6	21,1	12,2
Total	100	100	100	100	100	100

Font: Elaboració pròpia a partir de microdades de l'*Encuesta de Población Activa* 1999 (primer trimestre) i 2009 (primer trimestre).

Quadre 25. Motius dels treballadors amb contractes a temps parcial a la província de Barcelona; 2009, percentatges

	Homes	Dones	Total
Seguir cursos d'ensenyament o formació	30,1	10,9	14,9
Malaltia o incapacitat pròpia	4,9	1,2	2,0
Cura de nens o d'adults malalts, incapacitats o grans	3,1	22,8	18,8
Altres obligacions familiars o personals	0,9	14,9	12,0
No haver pogut trobar una feina a temps complet	36,4	28,4	30,0
No voler una feina a temps complet	9,8	13,9	13,0
Altres raons	14,7	7,9	9,3
Total	100	100	100

Font: Elaboració pròpia a partir de microdades de l'*Encuesta de Población Activa* 2009 (primer trimestre).

La manca de contractes a temps parcial o amb jornades amb horaris flexibles al mercat de treball català, unida a l'increment de les taxes d'activitat, és un factor que augmenta la demanda de serveis per conciliar la vida familiar i laboral.

Igualment interessants són les dades presentades en els quadres 26 i 27. La proporció de dones que busquen feina a temps parcial és molt superior a la dels homes, que tenen una major preferència per les jornades a temps complet i són més reticents a acceptar contractes a temps parcial. Aquesta situació, tal com s'ha reiterat al llarg d'aquest capítol, s'explica pels papers que assumeixen l'home, com a principal sostenidor econòmic, i la dona, com a persona encarregada de suportar les càrregues familiars, en una elevada proporció de famílies. En aquest sentit, el quadre 27 resulta especialment revelador perquè les diferències entre gèneres són elevades.

Quadre 26. Tipus de feina per durada de la jornada que busquen els aturats a la província de Barcelona; 1999-2009, percentatges

	1999		2009	
	Total	Homes	Dones	Total
A temps complet	3,1	39,7	33,6	37,1
A temps complet, però acceptaria a temps parcial	44,9	17,7	20,7	18,9
A temps parcial	7,5	3,2	17,7	9,4
A temps parcial, però acceptaria a temps complet	0,7	0	2,1	0,9
La que trobi	43,9	39,4	25,9	33,6
Total	100	100	100	100

Font: Elaboració pròpia a partir de microdades de l'*Encuesta de Población Activa* 1999 (primer trimestre) i 2009 (primer trimestre).

Quadre 27. Motius per no buscar feina dels inactius d'entre 15 i 64 anys amb càrregues familiars a la província de Barcelona, 2009, percentatges

	Homes	Dones	Total
Creu que no en trobarà	1,8	1,0	1,2
Està afectat per un expedient de regulació de treball	1,9	0,2	0,8
Malaltia o incapacitat pròpia	27,8	15,3	19,6
Té cura de nens o d'adults malalts, incapacitats o grans	0,4	9,6	6,5
Altres obligacions familiars o personals	5,6	40,2	28,3
Segueix cursos d'ensenyament o formació	37,5	20,9	26,6
Està jubilat	17,8	4,8	9,3
Altres raons	7,1	7,9	7,7
Total	100	100	100

Font: Elaboració pròpia a partir de microdades de l'*Encuesta de Población Activa* 2009 (primer trimestre).

L'objectiu de la conciliació de la vida laboral i familiar no es pot entendre sense prendre en consideració les desigualtats de gènere existents. L'ampliació de prestacions que faciliten la independència de la situació familiar de la presa de decisions laborals afavoreix, principalment, les dones.

Finalment, incrementar el pes dels factors relacionats amb la conciliació de la vida laboral i familiar en els criteris de baremació emprats per assignar les beques no obligatòries de menjador afavoriria dos models de famílies en situacions molt diferents: les famílies monoparentals i les famílies on ja treballen el pare i la mare. En el primer cas, la prestació d'ajuts que facilitessin la conciliació de la vida laboral i familiar podria reduir l'elevada proporció de famílies monoparentals en les quals el pare o la mare no treballen a temps complet. Aquest fet permetria reduir la dependència de les decisions laborals del pare o la mare respecte a la seva situació familiar (el quadre 28 mostra que aquest vincle és molt fort per a les famílies monoparentals) i, com que s'incrementaria la proporció de treballadors a temps complet, milloraria la distribució dels ingressos. Ara bé, en el segon dels casos (famílies en les quals treballen el pare i la mare), la introducció de mesures que afavorissin la conciliació de la vida familiar i laboral (per exemple, incorporant criteris objectius en els sistemes de baremació de beques menjador) podria entrar en conflicte amb la consecució d'una distribució més igualitària de la renda, ja que part de les famílies en les quals treballen el pare i la mare no estan en els nivells inferiors de renda. En el quadre 29 s'observa que s'ha incrementat la proporció de famílies on treballen el pare i la mare, si bé la proporció de llars nacionals on treballen el pare i la mare gairebé duplica la de les llars d'origen immigrant. Combinant la informació proporcionada pel quadre 17 amb el quadre 29, es constata novament la major incidència de l'atur en el col·lectiu immigrant.

Incrementar el pes del factor «conciliació de la vida familiar i laboral» afavoriria famílies d'estructures molt diverses com, per exemple, famílies monoparentals i famílies en les quals treballen el pare i la mare. De vegades, incrementar el suport a l'objectiu de la conciliació de la vida familiar i laboral pot entrar en contradicció amb el criteri d'igualtat econòmica.

Quadre 28. Proporció de llars monoparentals tenint en compte la jornada laboral del cap de família, per gènere, a la província de Barcelona; 1999-2009, percentatges

	1999		2009	
	Dones	Total	Dones	Total
Treballa a temps complet	49,0	46,6	47,5	44,7
Altres situacions	51,0	53,4	52,5	55,3
Total	100	100	100	100

Font: Elaboració pròpia a partir de microdades de l'*Encuesta de Población Activa 1999* (primer trimestre) i 2009 (primer trimestre).

Quadre 29. Proporció de llars amb menors de 16 anys, per origen, a la província de Barcelona; 1999-2009, percentatges

	1999		2009	
	Total	Nacionals	Immigrants	Total
Treballen pare i mare	35,5	41,9	22,4	39,6
Altres situacions	64,5	58,1	77,6	60,4
Total	100	100	100	100

Font: Elaboració pròpia a partir de microdades de l'*Encuesta de Población Activa 1999* (primer trimestre) i 2009 (primer trimestre).

Al llarg del capítol s'ha descrit l'evolució demogràfica i socioeconòmica de la província de Barcelona per identificar noves necessitats educatives que ha de cobrir el sistema de beques. Els principals canvis recents en les variables demogràfiques —l'increment de les taxes de natalitat i l'arribada de persones procedents d'altres països— han augmentat la necessitat d'ajuts per compatibilitzar la vida familiar i laboral i per compensar els nivells de renda. L'aparició de nous tipus de família, així com la crisi de l'estructura familiar tradicional, també té un efecte similar sobre la demanda de beques educatives. D'altra banda, la incorporació progressiva de la dona al mercat laboral, unida a la persistència del seu rol social com a encarregada de suportar les càrregues familiars, augmenta la necessitat de donar suport a les dones amb ajuts que facilitin la conciliació de la seva vida familiar i laboral. Finalment, el creixement de les taxes d'activitat i l'increment de les taxes d'atur augmenten la demanda de beques pels motius conciliació de la vida familiar i laboral, i compensació de renda, respectivament.

En el proper capítol es presenten els resultats d'entrevistes i un taller seminari amb persones vinculades al disseny, la gestió i l'aplicació de les beques de transport i de menjador escolar. Aquests resultats complementen l'aproximació quantitativa i «macro» donada en el capítol 4 amb una anàlisi qualitativa d'experiències a escala «micro».

4. Aproximació qualitativa: entrevistes i taller seminari

La segona fase de l'estudi va consistir en l'elaboració d'un treball de camp per confirmar i ampliar els resultats obtinguts mitjançant l'anàlisi de dades. Aquesta segona fase va consistir en una ronda d'entrevistes i en l'organització d'un taller seminari amb responsables d'educació de la província de Barcelona. Les seves reflexions i propostes de reforma se sintetitzen en dos apartats: el primer (5.1) exposa la metodologia i els resultats de les entrevistes; el segon (5.2) presenta la metodologia i els resultats del taller seminari.

4.1. Entrevistes

Entre els dies 15 i 26 de juny de 2009 es va dur a terme una ronda de nou entrevistes amb responsables d'educació del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, consells comarcals, ajuntaments, centres i el Síndic de Greuges. Per tal d'incrementar la varietat de situacions dins la província de Barcelona, es van seguir els criteris següents per a l'elecció dels entrevistats:

- Maximització del nombre de comarques representades: els entrevistats pertanyen a les comarques de l'Anoia, el Baix Llobregat, el Bages, el Maresme i el Vallès Occidental.
- Inclusió d'almenys un municipi petit, un de mitjà i un de gran.
- Elecció d'un centre de titularitat pública i d'un centre concertat de titularitat privada.

Així doncs, es va entrevistar un responsable del Departament d'Educació; tres de consells comarcals, tres d'ajuntaments, dos de centres i un del Síndic de Greuges. Les entrevistes es van dur a terme personalment, amb una durada aproximada d'una hora i de manera estructurada, si bé flexible respecte a un guió que es va lliurar als entrevistats i que es pot trobar a l'annex 2. En tot cas, la mostra no pretén una representativitat estadística. Es va garantir l'anonimat dels entrevistats.

Aquest apartat es divideix en tres subapartats, segons el tipus d'ajut tractat. Així, el subapartat 4.1.1 es dedica als ajuts no obligatoris de menjador; el 4.1.2, als ajuts no obligatoris de transport, i el 4.1.3, als ajuts obligatoris de menjador i transport. L'exposició dels resultats, en els tres subapartats, es fa diferenciant els diversos eixos d'igualtat afectats pels ajuts.

4.1.1. Resultats de les entrevistes: ajuts no obligatoris de menjador

Igualtat d'oportunitats segons el nivell de renda

Una primera observació assenyalada per tots els entrevistats és el fet que la crisi econòmica ha incrementat la demanda d'ajuts. Ara bé, l'impacte de la crisi no ha estat homogeni al territori, i ha crescut la proporció de famílies en situacions econòmiques molt greus de manera diferent segons la comarca. En aquest sentit, alguns dels entrevistats van criticar que es faci servir el nivell de renda de l'any anterior per atorgar la beca, ja que la situació econòmica de moltes famílies ha canviat durant els darrers mesos. Gairebé tots els entrevistats van assenyalar la dificultat per identificar la capacitat econòmica real dels alumnes, especialment en els casos en els quals les famílies treballen a l'economia submergida. Aquesta situació porta al fet que hi hagi alumnes que es beneficiïn irregularment de l'ajut.

Una qüestió assenyalada per tres dels entrevistats va ser el fet que alguns consells escolars fixen el preu per sobre dels 6,20 € legals. Un dels entrevistats va exposar, alhora, que resulta difícil mantenir la qualitat del servei amb aquest preu màxim, de manera que han hagut de reduir el nombre d'hores de monitors per poder assolir l'objectiu pressupostari. Aquesta qüestió dificulta l'accés al servei de menjador de les persones amb menys recursos ja que l'import de les beques cobreix, aproximadament, el 50% del preu màxim establert pel Departament d'Educació. Alguns dels entrevistats van afegir que els ajuntaments complementen fins al 100% de l'import de l'ajut els alumnes amb situacions econòmiques o socials molt greus. Tot i que consideren positiva aquesta mesura, alguns dels entrevistats van mostrar la seva preocupació per la situació financera dels ajuntaments i la iniquitat que suposa que un alumne, dins d'una mateixa comarca, pugui gaudir o no de l'ajut pel 100% de l'import de la beca segons el municipi en el qual resideix.

La crisi econòmica ha incrementat la demanda d'ajuts. Malauradament, resulta difícil mesurar la capacitat econòmica de les famílies. Els entrevistats van criticar la utilització de la renda de l'any anterior per assignar beques i la fixació de preus de menjador superiors al límit legal per part d'alguns centres. El fet que alguns ajuntaments complementin les beques —i d'altres no— genera desigualtats entre municipis.

Gairebé la meitat dels entrevistats va exposar que hi ha alumnes als quals se'ls atorga la beca, però després no l'aprofiten. En general, però, els entrevistats consideren que els consells comarcals intervenen eficientment per solucionar els casos d'alumnes beneficiaris dels ajuts, però que no els aprofiten. Només es va detectar un cas en el qual els alumnes continuaven gaudint de la beca malgrat que no la utilitzaven.

Els efectes de la restricció pressupostària i de l'increment de les necessitats econòmiques han estat greus durant el curs 2008-2009. Així, més de la meitat dels entrevistats van explicar que hi ha famílies que renuncien a la beca perquè no poden assumir el

copagament i que n'hi ha d'altres que, sense haver canviat la seva situació econòmica respecte al curs anterior, l'han deixat de rebre. Novament, els entrevistats van posar de manifest la dificultat per identificar la situació econòmica de les famílies, de manera que, a vegades, s'atorguen aquests ajuts a persones que no són les més necessitades econòmicament. El responsable d'un dels consells comarcals va exposar que han reduït dràsticament el pes de la renda en el barem per atorgar les beques de menjador per la seva incapacitat per controlar l'economia submergida. En un altre cas, han optat per eliminar directament les declaracions jurades d'ingressos.

D'altra banda, tres dels entrevistats van exposar que hi ha alumnes que no fan servir el servei de menjador fins que no saben si tenen la beca. La demora del Departament d'Educació per comunicar als consells comarcals la partida pressupostària de la qual disposaran a cada curs provoca que hi hagi alumnes que no gaudeixin del servei de menjador fins ben entrat el curs.

Quant a les propostes de reforma proposades pels entrevistats, set van considerar prioritari incrementar el nombre de beques no obligatòries de menjador. Només dos dels entrevistats van posar èmfasi en la necessitat d'augmentar l'import d'aquests ajuts.

Hi ha alumnes amb necessitats econòmiques que no reben l'ajut: algunes famílies renuncien a l'ajut perquè no poden fer front al copagament; altres alumnes han deixat de rebre la beca, tot i que la situació econòmica de la seva família no ha variat, i alguns alumnes no fan ús del servei de menjador fins que no saben si se'ls ha concedit la beca, decisió que, a vegades, es demora pel retard del Departament d'Educació a comunicar als consells comarcals la partida pressupostària de la qual disposaran per a l'exercici.

Igualtat d'oportunitats segons l'origen social

La crisi econòmica ha portat moltes famílies a situacions socials límit. Així, quatre dels entrevistats van exposar que, possiblement, el dinar de l'escola és l'únic àpat calent del dia per a alguns nens. Més de la meitat dels entrevistats va explicar que hi ha famílies que, sense haver canviat la seva situació social, han deixat de rebre l'ajut. Els entrevistats exposen que aquesta qüestió és especialment greu per a les famílies monoparentals.

Les solucions a la insuficiència del nombre d'ajuts atorgat per motius socials són diverses. Així, alguns entrevistats posen de manifest que les famílies, especialment els avis, acaben fent-se càrrec del dinar dels alumnes. En un dels casos, es va exposar que les AMPA d'alguns centres han articulat les seves pròpies beques de menjador. Paral·lelament, més de la meitat dels entrevistats coincideixen a assenyalar la funció important dels ajuntaments per cobrir l'import d'ajuts d'alumnes als quals no els correspon l'ajut segons els barems o que no el van sol·licitar.

Finalment, un dels entrevistats va exposar que al seu centre no s'havia incrementat la demanda d'ajuts durant el curs 2008-2009 ja que es va reduir la proporció d'alumnes nouvinguts matriculats. Aquest comentari va resultar interessant ja que posa de manifest la relació entre l'origen de la família i la seva situació social.

Hi ha alumnes que, tot i que no ha variat la seva situació social, han deixat de rebre ajuts. Alguns ajuntaments han aportat fons per complementar les beques per a alumnes amb situacions socials desfavorables. En la majoria de casos, però, finalment són les famílies les que acaben fent-se càrrec del dinar dels nens.

Conciliació de la vida laboral i familiar i igualtat de gènere

L'actual sistema de beques no obligatòries de menjador també presenta problemes per aconseguir l'objectiu de la conciliació de la vida familiar i laboral. Els alumnes de famílies desestructurades i de famílies monoparentals van ser identificats com els més vulnerables, ja que el tutor de l'alumne (normalment la mare, en aquests casos) ha de treballar perquè és l'única font d'ingressos familiars. Cinc dels entrevistats van exposar que hi ha alumnes que falten a l'escola a les tardes per manca de beca. De fet, hi ha famílies que renuncien a la beca perquè no poden fer front al copagament.

Conscients de l'impacte sobre l'absentisme i, en alguns casos, sobre la salut de l'alumne, quatre dels entrevistats afirmen que alguns centres han optat per permetre l'acumulació de l'ajut de menjador per mesos o per dies. D'aquesta manera, com a mínim, els alumnes no renuncien a la beca perquè no poden fer front al copagament i la taxa d'absentisme es redueix. Ara bé, també quatre entrevistats van exposar que no es permetia l'acumulació de l'ajut en els casos que ells representaven.

Com s'ha exposat quan parlàvem de l'impacte dels ajuts sobre la igualtat social, gran part de la responsabilitat per fer compatible la vida familiar i laboral dels alumnes és assumida pels familiars. Un dels entrevistats va comentar que el nombre d'alumnes que es queden a menjar als centres és reduït ja que consideren que el servei és car i que membres de la família en atur poden fer-se càrrec dels alumnes al migdia. Cal fer notar que, com més petit sigui el nombre d'alumnes que facin ús del servei de menjador, més alt serà el cost unitari del servei al centre. D'altra banda, un dels entrevistats va opinar que potser seria més adient donar ajuts directes a les famílies, especialment a les nombroses, en comptes de la beca.

La compatibilització de la vida familiar i laboral resulta especialment difícil per a les famílies monoparentals i desestructurades. La manca d'ajut de menjador i de supervisió familiar porta al fet que hi hagi alumnes que no tornin a l'escola a les tardes. Alguns centres, per tal de reduir l'absentisme i garantir la correcta alimentació dels alumnes durant part del curs, permeten l'acumulació de l'import anual de la beca en certs dies de la setmana o alguns mesos.

Igualtat d'oportunitats segons l'origen de la família

Tots els entrevistats van manifestar que, proporcionalment, les famílies nouvingudes se'n beneficien més que les nacionals. De fet, un dels entrevistats va explicar que l'increment de la demanda d'ajuts és degut, fonamentalment, a l'arribada de nouvinguts. Un altre dels entrevistats va pronosticar que, per al curs 2009-2010, la demanda d'ajuts de menjador baixarà ja que s'ha reduït el nombre d'alumnes d'origen immigrant i les mares en atur podran fer-se càrrec dels seus fills. Cinc dels entrevistats van mostrar la seva preocupació per l'increment de la tensió social de tipus racista i el nombre de queixes de caire xenòfob per part de famílies d'origen nacional.

Tres dels entrevistats van explicar que en la seva realitat educativa s'atenia la diversitat mitjançant menús diferenciats, mentre que el responsable del centre concertat entrevistat va exposar que a la seva escola no s'oferien menús adaptats. Tot i així, dos dels entrevistats van exposar que hi ha membres de col·lectius concrets que rebutgen que els seus fills mengin a l'escola. De manera sorprenent, els responsables dels consells comarcals entrevistats no sabien si els centres de la seva comarca proporcionaven menús adaptats a la diversitat.

Un altre resultat interessant de les entrevistes és el fet que algunes comarques disposen de convocatòries especials per als nouvinguts a la comarca durant el curs. També s'ha detectat que la informació rebuda per les famílies sobre els ajuts depèn en gran manera del centre en el qual estan escolaritzats els seus fills o del municipi en el qual estan matriculats.

Els entrevistats afirmen que hi ha la percepció social que els alumnes d'origen immigrant són els principals beneficiaris dels ajuts de menjador. Alguns centres ofereixen menús adaptats a la diversitat, i algunes comarques mantenen oberta durant tot el curs una convocatòria d'ajuts de menjador per als nouvinguts.

Igualtat d'oportunitats segons el municipi de residència

Les entrevistes han permès identificar deficiències del sistema de beques no obligatòries de menjador per a l'assoliment de la igualtat d'oportunitats educatives segons el municipi de residència. Un dels entrevistats exposa que ha rebut queixes de famílies que durant el curs 2008-2009 van canviar de comarca de residència i que, sense que hagin variat les seves circumstàncies socioeconòmiques, han deixat de rebre l'ajut. Aquesta situació està vinculada al fet que, segons la meitat dels entrevistats, els criteris de baremació són massa diferents entre comarques i haurien d'harmonitzar-se. El fet que el nombre de convocatòries anuals sigui diferent també afecta la igualtat d'oportunitats d'obtenir una beca, ja que mentre que algunes comarques en tenen una o dues, n'hi ha d'altres que mantenen una convocatòria oberta durant tot l'any per als alumnes nouvinguts.

Les desigualtats pel lloc de residència, però, no es limiten només a la comarca de residència. Tres dels entrevistats van explicar que, dins d'una mateixa comarca, alguns ajuntaments complementen els ajuts de menjador i d'altres no. Dos dels entrevistats proposen, alhora, que s'harmonitzi entre municipis la interpretació dels diversos criteris de baremació. Finalment, un dels entrevistats va tornar a posar en relleu la importància d'aquests ajuts per reduir l'absentisme escolar, ja que va explicar que els alumnes que viuen més lluny del centre i que no dinen a l'escola són els que falten més sovint a classe.

L'actual sistema genera desigualtats educatives pel motiu geogràfic. La diversitat de sistemes de baremació fa que un mateix alumne tingui una probabilitat diferent d'obtenir una beca segons la comarca on visqui. També s'han identificat desigualtats intracomarcals, ja que la probabilitat d'obtenir una beca també depèn del fet que el municipi on resideix l'alumne complementi o no els ajuts no obligatoris de menjador atorgats pels consells comarcals.

Igualtat d'oportunitats segons el centre escolar

La conclusió a la qual es va arribar després de fer la ronda d'entrevistes és que els centres tenen un paper rellevant a l'hora de garantir la igualtat d'accés dels alumnes als ajuts no obligatoris de menjador. Així, tres dels entrevistats van subratllar la importància de la implicació de la direcció en el procés d'informació a les famílies. En alguns municipis, les sol·licituds són presentades als centres, els quals les envien directament al consell comarcal mentre que, en d'altres, els centres només informen i les sol·licituds es presenten als serveis socials dels ajuntaments. Segons un dels entrevistats, alguns directors de centres reben pressions per part d'algunes famílies per aconseguir un tracte de favor en el tràmit de les sol·licituds.

Es van detectar grans diferències entre centres en termes d'informació proporcionada a l'alumne. Aquesta qüestió és important ja que, segons dos dels entrevistats, hi ha alumnes que perden la beca per desconeixement dels tràmits administratius. Els entrevistats van demanar la flexibilització dels tràmits burocràtics per evitar aquest tipus de situacions. Dos dels entrevistats van exposar que els centres concertats proporcionen menys informació als alumnes, mentre que un altre considera que no hi ha diferències, en termes d'informació, entre ambdós tipus d'escoles. Els entrevistats també van suggerir la necessitat d'incrementar l'intercanvi d'informació entre els serveis socials i els centres: mentre que els responsables d'educació dels ajuntaments entrevistats demanaven més informació sobre els alumnes per part dels centres, els docents entrevistats als centres demanaven a serveis socials més informació sobre la situació de les famílies. Els entrevistats dels centres van opinar que sempre hauria d'haver-hi algun membre de serveis socials a les comissions escolars que recullen les sol·licituds.

El centre també condiona l'accés dels alumnes si no adapta els seus menús a la diversitat del seu alumnat. Els entrevistats van exposar que alguns centres compten amb menús adaptats, però d'altres, no. Es va constatar que no hi ha cap directriu dels ajuntaments, consells comarcals o Departament d'Educació sobre l'adaptació dels menús. De manera col·lateral, un dels entrevistats va denunciar l'existència de centres privats concertats que, tot i que havien fet constar en les preinscripcions un nombre elevat d'alumnes amb malalties cròniques digestives (circumstància que dóna punts als alumnes per escollir centre), durant el curs no preparaven menús adaptats. Aquesta circumstància el fa sospitar que es tracta d'un mecanisme que permet als centres privats concertats seleccionar el seu alumnat.

Els centres tenen un paper important per garantir la igualtat d'accés dels alumnes mitjançant la seva funció informadora. La manca d'intercanvi d'informació entre els ajuntaments i els centres dificulta la detecció dels alumnes amb necessitats que cal cobrir.

Al marge de les qüestions anteriors, els entrevistats van fer algunes consideracions sobre quin hauria de ser el repartiment del cost d'aquests ajuts. Mentre que un dels entrevistats va afirmar que les beques de menjador són una qüestió que no hauria de correspondre al Departament d'Educació i que els ajuntaments haurien de cobrir una part del cost dels ajuts no obligatoris de menjador, dos dels entrevistats van exposar que el ritme d'increment de la despesa en beques dels ajuntaments és insostenible.

Finalment, també es van exposar problemes vinculats a la gestió de les beques. Un dels més greus és l'existència de demores en la transmissió d'informació i en l'aprovació del pressupost per part del Departament d'Educació, ja que impedeix als consells comarcals calcular el nombre d'ajuts que podrà concedir. Aquesta situació porta al fet que hi hagi alumnes que, durant unes setmanes, no utilitzen el servei de menjador fins que no se'ls confirma la concessió dels ajuts. Finalment, un dels entrevistats va criticar la manca de coordinació entre els ajuts concedits des dels diferents àmbits de l'Administració.

4.1.2. Resultats de les entrevistes: ajuts no obligatoris de transport

Igualtat d'oportunitats segons el nivell de renda

Tot i que la principal finalitat d'aquests ajuts és la reducció de desigualtats territorials, els entrevistats van exposar qüestions que afecten la igualtat d'oportunitats pel motiu econòmic. La majoria d'aquestes qüestions anaven vinculades a la congelació de les partides pressupostàries destinades a aquests ajuts per part de la Generalitat de Catalunya des del curs 2005-2006, fet que ha portat els ajuntaments a explorar noves formes de finançament del servei de transport. Tot i que al llarg de les entrevistes van sorgir diverses maneres d'afrontar el problema com, per exemple, la substitució del servei de transport escolar per transport públic de línia regular amb bitllets subven-

cionats per l'ajuntament, la solució per la qual s'ha optat majoritàriament ha estat introduir el copagament per part de les famílies. Dos dels entrevistats van mostrar-se preocupats pel fet que pot haver-hi famílies que hagin de renunciar al servei perquè no poden assumir-ne el cost.

La introducció de mecanismes de copagament per finançar el servei de transport pot impedir l'accés al servei als alumnes de famílies amb menys recursos.

Igualtat d'oportunitats segons l'origen social

Els ajuts no obligatoris de transport ajuden a reduir desigualtats socials si aquestes queden reflectides en la distribució territorial de la població dins del municipi. En aquest sentit, un dels entrevistats va exposar que, a vegades, els consells comarcals atorguen beques de transport a determinats alumnes en situacions socials complicades a petició dels ajuntaments. Aquest constitueix un exemple clar en el qual la cooperació entre les administracions permet combatre l'exclusió social.

Conciliació de la vida laboral i familiar i igualtat de gènere

El servei de transport escolar facilita l'assoliment de la conciliació de la vida familiar i laboral. Aquest rol del servei de transport escolar queda ben reflectit en les queixes de les famílies rebudes per part d'un dels entrevistats perquè només hi ha servei de transport d'anada a l'escola, però no de tornada. Paral·lelament, un entrevistat va explicar que, durant els mesos d'hivern, alguns dels alumnes que no disposaven d'ajut de menjador ni de transport no tornaven a l'escola a la tarda. D'altra banda, un altre entrevistat va exposar la llacuna legal existent en el sistema de beques de transport per als casos de custòdia compartida on cada excònjuge viu en un municipi diferent.

Tot i que s'ha explicat amb anterioritat que la principal estratègia seguida per fer front a la congelació del pressupost de la Generalitat destinat a aquestes beques ha estat la introducció de formes de copagament, un dels entrevistats va comentar que, durant el curs 2008-2009, es va eliminar el servei de transport escolar per a alumnes que vivien en nuclis molt aïllats. Aquest fet ha motivat queixes per part de les famílies afectades les quals han de cobrir, en alguns casos, bastants quilòmetres per portar els seus fills als punts de recollida més propers.

Així doncs, sembla que s'ha de fer una reflexió més aprofundida sobre aquesta funció del transport escolar (conciliació de la vida familiar i laboral; emancipació de la dona) i considerar la importància de la concessió d'aquests ajuts per reduir possibles casos d'absentisme.

Els ajuts de transport faciliten la conciliació de la vida laboral i familiar i ajuden a combatre l'absentisme escolar. La congelació pressupostària, però, ha portat a l'eliminació de rutes en alguns municipis.

Igualtat d'oportunitats segons l'origen de la família

La nacionalitat no té cap impacte sobre la probabilitat d'obtenir o no una beca no obligatòria de transport i, per tant, les beques de transport no generen desigualtats. Ara bé, com ja s'ha comentat per al cas dels ajuts no obligatoris de menjador, els entrevistats van coincidir en l'existència d'una percepció social que la gran majoria dels ajuts són adjudicats a alumnes d'origen immigrant.

Igualtat d'oportunitats segons el lloc de residència dins del municipi

Aquest eix de desigualtat és el que pretén ser tractat prioritàriament mitjançant els ajuts no obligatoris de transport. En general, els entrevistats es van mostrar contents amb el funcionament del servei de transport escolar, si bé van identificar la necessitat d'ampliar el servei de transport escolar al nivell d'educació secundària superior. Un dels entrevistats va il·lustrar la conveniència d'ampliar el servei de transport escolar als IES i va indicar que alguns alumnes es desplacen fent autoestop fins al centre. Un altre dels entrevistats va afirmar que hi ha municipis on es permet que els alumnes de secundària superior accedeixin al servei de transport escolar si viuen a prop de les rutes de transport escolar ja establertes per als alumnes d'educació primària i secundària obligatòria (ESO). Aquesta darrera situació implicaria la generació de desigualtats entre alumnes d'educació secundària postobligatòria segons el municipi i, fins i tot, del lloc on resideixen dins del municipi.

Novament, cal apuntar l'existència de desigualtats territorials en els casos en els quals s'ha optat per eliminar algunes de les rutes de transport escolar, si bé aquesta qüestió ja ha estat tractada en la discussió sobre el paper dels ajuts de transport escolar per facilitar la conciliació de la vida familiar i laboral.

Si una cosa va quedar clara a partir de les entrevistes va ser que, en la qüestió del transport escolar, els problemes són molt diferents segons si es tracta d'un nucli urbà o d'una zona rural, on les distàncies a vegades són grans —i, per exemple, resulta difícil complir amb el requisit que les rutes no excedeixin els 45 minuts de duració— i la substitució del transport escolar per transport públic de línia regular és més complicada. Quant als nuclis urbans molt dispersos o amb diversos nuclis de població, un dels entrevistats va defensar que els ajuntaments haurien d'incrementar la seva responsabilitat en el finançament del transport escolar, ja que l'elevat cost del servei en aquests municipis és degut a una planificació urbanística inadequada.

Tot i que, en general, els entrevistats es van mostrar satisfets amb el funcionament del transport escolar, consideren que s'hauria d'ampliar al nivell d'educació secundària no obligatòria. L'eliminació de rutes ha perjudicat les persones que viuen en llocs allunyats o de difícil accés i, per tant, els que tenien una major necessitat pel motiu geogràfic. En molts casos s'ha substituït el transport escolar per transport públic de línia regular.

Altres qüestions

Els entrevistats van exposar que la solució més habitual a la congelació de fons, justificada pel Departament per la no-obligatorietat d'aquests ajuts i la manca de recursos disponibles, ha estat la substitució del transport escolar per transport públic. Ara bé, un dels entrevistats va explicar que el transport públic no sempre pot substituir el transport escolar, i un altre va afirmar que s'haurien de coordinar els horaris de les línies regulars de transport públic amb els d'entrada i sortida dels centres. Mentre que en alguns municipis han optat per donar directament una quantitat de diners a les famílies que han de fer servir transport públic per arribar al centre, en d'altres han optat per subvencionar el preu dels bitllets per als alumnes. En general, als municipis on el transport escolar ha estat substituït per transport públic, els alumnes van al centre acompanyats per un monitor.

Dos entrevistats van explicar que hi ha demanda de transport escolar no coberta, però que l'elevat cost del servei i la manca de fons dels ajuntaments fa dubtar sobre la viabilitat econòmica d'aquests ajuts a mitjà termini. Amb tot i això, en alguns municipis els ajuntaments atorguen, de manera excepcional, beques no obligatòries de transport a determinats alumnes, i en d'altres, estan estudiant subvencionar el transport públic per a tot l'alumnat dels IES.

4.1.3. Resultats de les entrevistes: ajuts obligatoris (gratuïtat) de menjador i transport

Igualtat d'oportunitats segons el nivell de renda i de l'origen social

Tots els entrevistats van assenyalar que els ajuts obligatoris de menjador i transport no sempre beneficien els alumnes amb majors necessitats econòmiques i socials, ja que la concessió d'aquests ajuts només depèn del municipi d'empadronament. Aquest fet també queda reflectit en els casos d'alumnes que, tot i que gaudeixen de l'ajut, no fan ús del servei. Cinc dels entrevistats van afirmar que, en una hipotètica reforma d'aquests ajuts, s'hauria d'incloure la capacitat econòmica com a criteri per assignar-los.

Un altre dels entrevistats va exposar un punt feble del servei de menjador ja que, en alguns centres, les famílies amb fills discapacitats han de pagar pel seu compte el

vetllador de menjador. Finalment, un dels entrevistats va plantejar la necessitat de redefinir aquests ajuts de manera que es converteixin en una eina per lluitar contra la formació de guetos escolars.

L'assignació d'aquests ajuts basant-se en el criteri del municipi d'empadronament de l'alumne fa que no sempre se'n beneficiïn els més necessitats per motius econòmics. S'hauria d'incorporar la capacitat econòmica com a criteri.

Conciliació de la vida laboral i familiar i igualtat de gènere

Novament, la major part dels entrevistats exposa que la concessió dels ajuts basada en el municipi d'empadronament fa que no sempre se'n beneficiïn els més necessitats que, en aquest cas, serien les famílies monoparentals i les famílies en les quals treballen el pare i la mare. Un dels entrevistats va apuntar que s'havia reduït el nombre de rutes, motiu pel qual els alumnes han de ser traslladats amb transport privat fins a un nou lloc de recollida. Aquesta situació dificulta la compatibilització de la vida laboral i familiar, ja que part de la responsabilitat en el transport dels fills torna a recaure sobre les famílies.

Cal fer una menció a part del cas d'alumnes amb necessitats especials, ja que dos dels entrevistats van exposar que els pares de fills amb necessitats especials escolaritzats en centres ordinaris no disposen de servei de transport escolar. Com que es tracta d'un col·lectiu amb uns requeriments d'atenció més elevats, els pares de fills amb necessitats educatives especials poden tenir més dificultats per conciliar la vida familiar i laboral que la resta.

L'assignació d'aquests ajuts basant-se en el criteri del municipi d'empadronament de l'alumne fa que no sempre se'n beneficiïn aquelles famílies amb una major dificultat per conciliar la vida familiar i laboral: famílies monoparentals, famílies on treballen el pare i la mare, i famílies amb fills amb discapacitats.

Igualtat d'oportunitats segons l'origen de la família

L'única qüestió plantejada per un dels entrevistats relativa a la igualtat per origen de la família i vinculada a la concessió d'aquests ajuts va ser la queixa per la manca de formació del personal dels centres i de personal per fer front a la diversitat de situacions (alumnes nouvinguts, amb necessitats especials) tant a l'aula com al menjador. Un dels entrevistats també va destacar la dificultat per gestionar els casos de nens d'origen immigrant que anaven i tornaven del seu país d'origen durant el curs.

Igualtat d'oportunitats segons el municipi de residència

La concessió de la beca basada en l'empadronament de l'alumne fa que, segons la major part dels entrevistats, no sempre se'n beneficiïn els més necessitats: hi ha alumnes que gaudeixen de la beca i viuen a prop del centre, mentre que d'altres que viuen al mateix municipi on hi ha l'escola, però més lluny que els primers, no en reben. De fet, la legislació actual porta algunes famílies a fer constar falsos empadronaments per poder accedir a aquests ajuts. Per aquest motiu, la gran majoria d'entrevistats va comentar que seria adient introduir la proximitat quilomètrica com a criteri per determinar la concessió d'aquests ajuts. Un dels entrevistats, però, va exposar la dificultat de canviar els criteris d'assignació d'aquests ajuts ja que depenen de la modificació d'una llei orgànica. Simultàniament, tots els entrevistats menys un van explicar que la durada de les rutes era adequada i que no hi havia problemes amb el servei de transport escolar.

Seria adient la introducció de la proximitat quilomètrica com a criteri per determinar la concessió d'aquests ajuts.

Igualtat d'oportunitats segons el centre escolar

Els entrevistats van assenyalar algunes desigualtats generades pel tipus de centre en el qual estan escolaritzats els alumnes. El fet que els centres privats concertats puguin fixar preus per sobre del màxim establert pels centres públics fa que, en molts casos, les famílies amb fills escolaritzats a centres concertats hagin d'assumir part del cost del servei de menjador ja que el Departament d'Educació aporta, com a màxim, 6,20 € per alumne i dia. Es pot veure com aquesta és una altra qüestió que contribueix a la selecció dels usuaris per part del centre.

Especial atenció van merèixer, pels responsables d'educació entrevistats, els alumnes amb discapacitats. Pràcticament tots els entrevistats van exposar que no hi havia queixes pel servei de transport d'alumnes amb necessitats especials que, moltes vegades, es desplacen fins a les escoles amb taxis finançats pels ajuntaments i consells comarcals. Dos dels entrevistats, però, van reconèixer que algunes de les rutes per als alumnes amb necessitats educatives especials són massa llargues, i un va mostrar la seva preocupació per l'existència de situacions que atempten contra la dignitat d'aquests alumnes com a conseqüència de la poca professionalitat de les persones encarregades de dur a terme el servei de transport. Un altre dels entrevistats creu convenient que es consideri el nivell de renda de les famílies dels alumnes amb discapacitats per assignar aquests ajuts.

Els centres concertats poden fixar preus de menjador per sobre del preu màxim establert pels centres públics. El fet que el Departament d'Educació només cobreixi, per als alumnes matriculats en centres privats concertats, l'import del preu màxim del servei de menjador dels centres públics fa que el servei de menjador no sigui realment gratuït per a molts alumnes de centres concertats. S'han detectat, alhora, alguns problemes en el servei de transport escolar d'alumnes amb discapacitats.

Finalment, per tancar aquest apartat, els entrevistats van emetre algunes recomanacions per a la futura reforma del sistema de beques de transport i de menjador. Una primera proposta va indicar la necessitat de simplificar els tràmits per sol·licitar els ajuts no obligatoris de menjador. D'altra banda, dos dels entrevistats van expressar la necessitat d'incrementar la velocitat i la transparència en la gestió dels ajuts per part dels consells comarcals. Els entrevistats van coincidir en la necessitat d'incrementar el pressupost per a ajuts davant l'increment de la demanda lligat, en bona part, a la crisi econòmica. Una reforma de ràpida aplicació és la proposada per un dels entrevistats d'actualitzar, per part del Departament d'Educació, els criteris de repartiment dels recursos per a beques entre les comarques. Altres propostes van ser: incrementar l'intercanvi d'informació entre administracions i millorar la complementarietat entre els ajuts atorgats des de les diverses administracions.

4.2. Taller seminari

El dia 13 de juliol de 2009 es va dur a terme a la seu de la Diputació de Barcelona, entre les 9.30 i les 13.00 h, un taller seminari sobre el funcionament del sistema de beques de menjador i transport escolar a la província de Barcelona. Els tres objectius del taller seminari eren incrementar la informació sobre la diversitat de situacions educatives dins la província de Barcelona, confirmar les noves necessitats i els punts febles del sistema de beques detectats en la ronda d'entrevistes prèvia i, finalment, estudiar possibles vies de reforma. Al taller seminari hi varen participar:

- Sr. Bernat Albaigés, assessor d'Educació del Síndic de Greuges.
- Sr. Ramon Álvarez, assessor de l'Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona.
- Sr. Jordi Borrell, conseller d'Educació del Consell Comarcal del Baix Llobregat.
- Sra. Ció Jover, cap del Servei d'Educació del Consell Comarcal de l'Alt Penedès.
- Sr. Oscar Pascual, cap de l'Oficina de Planificació Educativa de la Diputació de Barcelona.
- Sr. Jordi Plana, gerent de Serveis d'Educació de la Diputació de Barcelona.
- Sra. Marta Pucurull, tècnica superior en Dret de l'Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona.
- Sra. Tina Ratés Brufau, coordinadora del Servei d'Educació i Civisme de l'Ajuntament de Sitges.

- Sra. Montserrat Roig, assessora de l'Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona.
- Sra. Teresa Sambola, cap de Serveis d'Educació de l'Ajuntament de l'Hospitalet del Llobregat.
- Sr. Josep Maria Viaplana, cap del Servei de Gestió de Serveis a l'Alumnat del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya.

A l'apartat 4.2.1 s'exposa breument la metodologia seguida durant el taller seminari, mentre que, a l'apartat 4.2.2, es presenten alguns dels resultats principals obtinguts al llarg de la sessió.

4.2.1. Metodologia

La sessió es va estructurar en tres activitats, que es corresponen amb els tres objectius principals del taller seminari. La planificació de les tres activitats es troba a l'annex 3.⁷ La primera activitat va explorar la diversitat de situacions en el sistema de beques de transport i de menjador escolar a la província de Barcelona. Per ordre, els assistents al seminari van exposar quins creien que eren, segons la seva experiència, els tres problemes principals del sistema de beques.

La segona activitat es va centrar en l'estudi dels punts febles del sistema i en la detecció de noves necessitats. Es va lliurar als assistents un document en el qual se'ls presentaven afirmacions extrems de la ronda prèvia d'entrevistes. El document s'estructurava en tres blocs, un per a cada tipus de beca estudiada. Les diverses afirmacions de cada bloc se subdividien, alhora, en grups temàtics. Els participants van disposar de deu minuts per indicar el seu acord o desacord, total o parcial, amb els enunciats presentats al document. Posteriorment, per a cada grup de qüestions, un dels participants va exposar públicament les seves opinions i es va demanar a un altre assistent, amb respostes diferents a les exposades, que rebatés els arguments del primer.

La finalitat de la tercera activitat era arribar a un punt de consens, a l'elaboració d'un «full de ruta» amb les principals reformes que caldria dur a terme en el sistema de beques de transport i de menjador escolar. Per aconseguir aquest objectiu, es va lliurar a cada participant un document, dividit per blocs d'acord amb les diferents beques, en el qual es plantejaven reformes hipotètiques dels diversos ajuts. Per a cadascun dels ajuts, cada assistent havia d'escollir les tres reformes que considerés prioritàries i les tres menys urgents. Cada assistent va exposar les seves eleccions, de manera que les reformes escollides com a prioritàries sumaven un punt i les menys urgents restaven un punt. D'aquesta manera, es van identificar, per a cada ajut, les tres reformes que l'equip de treball va considerar prioritàries. Finalment, es van discutir les implicacions i dificultats en l'aplicació de les reformes escollides.

---

7. Els documents lliurats als assistents per a la realització de les tres activitats es troben al mateix annex 3.

El taller seminari va consistir en tres activitats: la primera va explorar la diversitat de situacions en el sistema de beques; la segona es va centrar en l'estudi dels punts febles del sistema i en la detecció de noves necessitats, i, finalment, a la tercera es va elaborar un «full de ruta» per a la reforma del sistema de beques.

4.2.2. Resultats

Resultats de l'activitat 1: la diversitat de situacions educatives a la província de Barcelona

En aquesta primera activitat, els participants van exposar les tres qüestions que consideraven que eren les més problemàtiques dins el sistema de beques de transport i de menjador escolar a la província de Barcelona. Pràcticament la totalitat dels participants va coincidir a assenyalar les dues qüestions següents: les limitacions de l'actual marc normatiu del sistema d'ajuts obligatoris de menjador i transport, i la insuficiència de recursos financers per fer front a les noves necessitats.

La principal limitació assenyalada en el marc normatiu dels ajuts obligatoris de menjador i transport va ser la utilització del municipi d'empadronament per assignar els ajuts. L'establiment d'aquest criteri per concedir les beques obligatòries ha generat desigualtats entre municipis i persones i ha portat a la proliferació de falsos empadronaments.

Respecte a la segona de les qüestions, els participants es van centrar en l'increment de les necessitats vinculades a l'augment de les famílies monoparentals, la immigració i la crisi econòmica, i en el fet que els ajuntaments han d'assumir una gran part del finançament dels ajuts. Un dels participants va assenyalar que la insuficiència de recursos és deguda al fet que la Generalitat considera com a política assistencial els ajuts de menjador en comptes de considerar-los com a política educativa.

L'excessiva autonomia dels consells comarcals per fixar els criteris d'assignació dels ajuts no obligatoris de menjador va ser escollida per tres dels participants com una de les tres qüestions més problemàtiques dins el sistema de beques. Les crítiques es van basar en el fet que la manca de fixació d'objectius reals per part dels consells comarcals i la dificultat per establir criteris d'assignació equitatius han possibilitat que hi hagi alumnes que reben aquest ajut, mentre que d'altres, amb unes necessitats superiors, no els reben. Els participants també van posar de manifest els greuges comparatius entre comarques (es donen casos en què, donats dos alumnes en la mateixa situació, però que viuen en comarques diferents, un en rep, però l'altre no). Un dels participants va assenyalar també que l'assignació dels recursos entre les comarques no respon adequadament a les necessitats de cadascuna d'elles.

Els participants van considerar majoritàriament que les limitacions de l'actual marc normatiu del sistema d'ajuts obligatoris de menjador i transport, i la insuficiència de recursos financers per fer front a les noves necessitats són els dos principals problemes del sistema de beques de transport i de menjador escolar a la província de Barcelona.

Aquest darrer punt enllaça amb una altra de les qüestions problemàtiques exposades per un dels participants: l'existència de problemes de gestió. En aquest sentit, va explicar que hi ha problemes de gestió a tres àmbits: en primer lloc, la Generalitat assigna recursos insuficients als consells comarcals, de manera que els ajuntaments han d'assumir bona part del finançament dels ajuts; en segon lloc, els recursos de la Generalitat es distribueixen de manera poc adequada entre les comarques, ja que la seva assignació no respon a les necessitats reals de cada comarca, i, finalment, hi ha problemes de gestió als centres ja que, per exemple, hi ha escoles concertades que decideixen fixar preus de menjador superiors al límit legal de 6,20 €.

Un dels participants va exposar que hi hauria recursos suficients per cobrir els ajuts de menjador i transport si els ajuntaments haguessin planificat millor el seu territori. Conseqüentment, es va mostrar partidari d'un increment de la responsabilitat financera dels ajuntaments per cobrir l'import dels ajuts.

Altres qüestions problemàtiques exposades van ser la baixa implicació dels serveis socials dels ajuntaments per facilitar informació sobre les famílies dels sol·licitants d'ajuts, l'excessiva durada d'alguns itineraris de transport escolar, la indefinició sobre quin nivell de l'administració és responsable quan un dels serveis prestats no funciona adequadament, la insuficiència de 6,20 € per cobrir l'import del servei de menjador als centres concertats i el fet que les beques no obligatòries de menjador només es concedeixen a persones que tenen uns nivells de renda ínfims, quan la proporció de la població que necessita aquests ajuts és molt més àmplia.

Altres problemes identificats van ser la manca de cooperació entre centres, consells comarcals i ajuntaments, deficiències en la gestió de les beques, la inadequada planificació urbanística i educativa d'alguns municipis, l'excessiva durada d'alguns itineraris de transport escolar i la manca d'adequació entre les necessitats de les comarques i l'import de recursos que reben.

Resultats de l'activitat 2: detecció de noves necessitats

La segona activitat va permetre la detecció de noves necessitats mitjançant l'acarament d'opinions de dos dels participants per a cadascuna de les afirmacions plantejades sobre les diverses beques. En primer lloc, es va discutir el bloc de qüestions relacionades amb els ajuts no obligatoris de menjador; a continuació, es va discutir sobre els ajuts no obligatoris de transport, i, finalment, es va centrar l'atenció en els ajuts obligatoris (gratuïtat) de menjador i transport.

Les qüestions vinculades als ajuts no obligatoris de menjador es van dividir en cinc blocs: l'evolució de la demanda, la identificació dels beneficiaris, el paper dels consells comarcals, el funcionament als centres i l'impacte sobre les famílies. Començant pel primer bloc, els participants van exposar que la demanda d'ajuts no obligatoris de menjador s'havia incrementat indubtablement durant els darrers cinc anys. La gran majoria va opinar que, durant el curs 2009-2010, la demanda continuaria augmentant. Un dels participants va mostrar la seva disconformitat i va exposar que, durant el curs 2008-2009, la matrícula viva d'alumnes va baixar i, si la tendència continuava durant el curs següent, probablement es reduiria la demanda de beques de menjador per motius socioeconòmics i geogràfics. Aquesta observació va ser replicada per alguns membres que van argumentar que disminucions del nombre d'alumnes no impliquen necessàriament reduccions en el nombre de necessitats socials que cal cobrir.

La demanda d'ajuts de menjador per motius socioeconòmics s'ha incrementat durant els darrers anys pel creixement demogràfic i per l'augment del nombre de necessitats que cal cobrir.

Tot i que es considera que la major part de les beques es concedeixen a alumnes que realment la necessiten, es va tornar a constatar la dificultat per comprovar la veracitat de les dades i la manca de cooperació i comunicació entre serveis socials dels ajuntaments, consells comarcals i centres. Aquesta descoordinació pot portar al fet que, finalment, hi hagi alguns alumnes que gaudeixin de la beca quan no n'haurien de ser beneficiaris. Els participants van exposar també la percepció d'un increment de la tensió social pel fet que els ciutadans creuen que les persones d'origen immigrant són les principals beneficiades pels ajuts no obligatoris de menjador, si bé consideren que no és cert que hi hagi un tracte de favor envers els nousvinguts. Es va identificar els alumnes de famílies desestructurades i de famílies monoparentals com a alumnes que es beneficien especialment d'aquests ajuts.

Resulta complicat comprovar la veracitat de les dades aportades pels sol·licitants de beques no obligatòries de menjador. Els participants van identificar els alumnes de famílies monoparentals i desestructurades com a principals beneficiaris d'aquests ajuts. Els participants també han detectat un increment de les actituds xenòfobes, ja que hi ha la percepció social que els alumnes nousvinguts acumulen un nombre elevat d'ajuts.

El tercer bloc de qüestions d'aquesta activitat respecte a les beques no obligatòries de menjador tractava sobre el paper dels consells comarcals. Es va tornar a criticar l'excés d'autonomia dels consells comarcals per fixar els criteris de baremació i la mala distribució dels recursos entre comarques. Tot i que es va recordar que l'assignació de recursos entre les comarques per part de la Generalitat de Catalunya respon a l'aplicació d'uns criteris objectius, es va exposar que aquests criteris no han estat actualitzats des de l'any 2003. Un dels participants va criticar igualment el greuge

comparatiu que suposa el fet que mentre que l'Ajuntament de Barcelona complementa financerament el Consorci de Barcelona, la resta de comarques de la província de Barcelona no compten amb suports d'aquest tipus.

Els participants van criticar l'excés d'autonomia dels consells comarcals per fixar els criteris de baremació, així com la no-actualització per part de la Generalitat de Catalunya dels criteris d'assignació de recursos entre les comarques. També es va valorar negativament l'elevat import de la partida pressupostària destinada a despeses de gestió dels consells comarcals per administrar les beques de menjador i transport.

D'altra banda, es va valorar molt negativament l'elevada despesa en la qual incorren els consells comarcals per gestionar els ajuts de menjador i transport en general: durant l'any 2008-2009, la partida pressupostària del Departament d'Educació corresponent a tots els ajuts de menjador i transport escolar va ser de 117 milions d'euros, dels quals 5,8 es van destinar a cobrir despeses de gestió quan, per exemple, es van destinar 20,7 milions d'euros a beques no obligatòries de menjador. Alguns dels participants van reconèixer que els intercanvis entre les partides de transport i de menjador són pràctiques habituals als consells comarcals.

A continuació, es va confirmar que la concessió de les beques no obligatòries de menjador és un dels elements que permet reduir l'absentisme escolar i es va exposar la necessitat de garantir que el volum d'informació sobre els ajuts existents sigui el mateix per a tots els alumnes, ja que hi ha grans diferències en la informació donada segons el centre. Els participants saben que hi ha centres on s'acumulen els ajuts no obligatoris de menjador per dies o mesos per garantir que alguns nens mengin, almenys durant un cert temps, un àpat calent de manera regular. Un dels participants va afegir que alguns centres acumulaven les beques per dies o mesos per reduir el nombre d'impagats (hi havia nens que dinaven al centre, però els pares no pagaven la proporció no coberta per l'ajut). Una darrera observació va tancar aquest quart bloc de qüestions relatives a les beques no obligatòries de menjador: demanar si s'està d'acord o no amb el fet que la política d'acumulació de beques és irracional ja que, en el fons, la qüestió de la qual s'està parlant és garantir un dret bàsic de l'infant.

Respecte a la detecció de necessitats de les famílies, hi ha famílies que, sense haver canviat la seva situació, han deixat de rebre l'ajut com a conseqüència d'incrementos del nombre de sol·licituds superiors als augments pressupostaris. El fet que hi hagi famílies beneficiàries de l'ajut que hi han de renunciar perquè no poden assumir el copagament va portar un dels participants a plantejar la possibilitat d'universalitzar el servei de menjador escolar. Finalment, es va identificar la manca d'ajuts semblants per als estudiants d'educació secundària postobligatòria en el sistema actual de beques de transport i de menjador escolar a la província de Barcelona.

Es va identificar la necessitat d'igualar la informació que reben els alumnes als diversos centres. Alhora, cal posar fi als casos d'alumnes que renuncien a les beques no obligatòries de menjador perquè no poden fer front al copagament. Com que l'augment de la demanda d'ajuts de menjador és superior a l'increment pressupostari, s'ha reduït la proporció de necessitats cobertes.

La discussió sobre els ajuts no obligatoris de transport no va provocar tants comentaris com la dels ajuts obligatoris de menjador, si bé sí que es van identificar algunes necessitats, la major part de les quals van estar relacionades amb la insuficiència pressupostària. Una de les propostes per mantenir el servei de transport va ser la substitució del transport escolar per transport públic de línia regular. Es va acceptar, però, que hi ha rutes que no es poden cobrir mitjançant aquest sistema. Una altra solució per finançar el transport escolar va ser la introducció de fórmules de copagament, si bé va quedar palesa la dificultat d'establir una fórmula òptima de repartiment del cost entre les famílies, els consells comarcals i els ajuntaments. En aquest sentit, es va proposar que el Departament d'Educació estudiés la viabilitat educativa de la planificació urbanística dels ajuntaments. Finalment, un dels participants va opinar que el cost del servei de transport escolar és secundari, ja que, en molts casos, mitjançant aquests ajuts s'està garantint l'accés a l'escolarització dels nens.

Els participants, tot i que van reconèixer la rigidesa de la normativa de transport, van mostrar-se contraris a modificar la normativa sobre les condicions de transport escolar. Finalment, també es va detectar l'existència de problemes en algunes rutes de transport escolar per a alumnes amb necessitats educatives especials.

Les estratègies adoptades davant la congelació del pressupost per a beques no obligatòries de transport han estat: eliminació de rutes, introducció de fórmules de copagament del servei i substitució del transport escolar per transport públic. Algunes rutes de transport escolar per a alumnes amb necessitats educatives especials són massa llargues.

L'anàlisi de les noves necessitats que els ajuts obligatoris (gratuïtat) de menjador i transport han de cobrir va aportar algunes observacions interessants. En primer lloc, es va reiterar la idea que l'assignació de beques per municipi d'empadronament fa que no sempre se'n beneficiïn els alumnes més necessitats. En segon lloc, tots els participants van estar totalment d'acord amb la necessitat de garantir que s'elaborin menús adaptats a la diversitat a tots els centres. En tercer lloc, es va discutir la utilitat del transport escolar per combatre la formació de guetos educatius, tal com ja s'està fent a localitats com ara Vic, Olot o Banyoles, ja que possiblement el cost del transport escolar quedaria més que compensat per l'estalvi en personal educatiu i les millores en la cohesió social. Un dels participants, però, va dubtar de la utilitat d'aquesta política mentre hi hagi una forta segregació geogràfica de la població, per motiu d'origen, dins dels municipis. Finalment, es va plantejar la dificultat que poden

tenir els centres amb només una línia educativa per subministrar el servei de menjador dins del preu màxim establert, ja que existeixen economies d'escala. En tot cas, els participants desconeixien si es pot garantir la qualitat del servei de menjador amb el cost límit de 6,20 € per alumne i dia.

Es va reiterar la necessitat d'eliminar el criteri de municipi d'empadronament de l'alumne per assignar la gratuïtat del servei de menjador i transport. Els participants també van identificar la necessitat que els centres elaborin menús adaptats a la diversitat i la dificultat d'alguns centres (especialment els petits) per poder subministrar un servei de menjador de qualitat dins del cost límit per alumne fixat pel Departament d'Educació. D'altra banda, el transport escolar pot ser una eina per reduir la formació de guetos educatius.

Resultats de l'activitat 3: possibles vies de reforma del sistema de beques

L'activitat 3 proposava als assistents al taller seminari la confecció conjunta d'un «full de ruta» per a la reforma del sistema de beques de transport i de menjador escolar, a partir de tres llistes obertes de possibles canvis (documents per a la realització de l'activitat 3; annex 3) que caldria introduir a cadascun dels tres tipus d'ajuts. A continuació (quadres de 30 a 32) es presenten les propostes de reforma seleccionades pels experts participants.

Començant pels ajuts de menjador per motius socioeconòmics i geogràfics, els tres canvis prioritaris pels participants estan relacionats amb l'existència de necessitats no cobertes per la insuficiència de fons i amb les desigualtats intercomarcals generades per l'autonomia dels consells comarcals per fixar els criteris de baremació per

Quadre 30. Full de ruta per a la reforma dels ajuts no obligatoris de menjador elaborat pels participants al taller seminari

Ajuts de menjador per motius socioeconòmics i geogràfics

<i>Reformes prioritàries</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Si s'incrementés la partida pressupostària, s'hauria d'augmentar el nombre de beques de menjador concedides. 2. Si s'incrementés la partida pressupostària, s'hauria d'augmentar l'import de les beques de menjador concedides. 3. S'han d'harmonitzar els criteris de baremació entre comarques
<i>Reformes que no s'han de dur a terme o menys prioritàries</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. S'ha de substituir l'ajut de menjador per un ajut directe a la família, en el cas que el pare o la mare estiguin a l'atur. 2. S'ha de reduir dràsticament el criteri de renda en els criteris de baremació utilitzats pels consells comarcals, ja que resulta difícil controlar els ingressos reals de les famílies. 3. Les beques de menjador han de cobrir, com a màxim, el 75% del cost del servei.

Quadre 31. Full de ruta per a la reforma dels ajuts no obligatoris de transport elaborat pels participants al taller seminari

Ajuts no obligatoris de transport

<i>Reformes prioritàries</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. El transport escolar s'ha de substituir per transport públic sempre que es pugui. 2. S'han de vincular aquests ajuts als casos d'alumnes amb ajuts no obligatoris de menjador que viuen lluny del centre. 3. Aquests ajuts s'han d'estendre als nivells no obligatoris d'educació secundària.
<i>Reformes que no s'han de dur a terme o menys prioritàries</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. S'ha de mantenir la congelació de fons per part de la Generalitat. 2. Haurien de regular-se els casos de custòdia compartida on cada excònjuge viu en una localitat diferent. 3. S'ha de garantir aquest servei, com a mínim, en el trajecte d'anada.

Quadre 32. Full de ruta per a la reforma dels ajuts obligatoris de menjador i transport elaborat pels participants al taller seminari

Ajuts obligatoris (gratuïtat) de menjador i transport

<i>Reformes prioritàries</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. S'ha d'introduir el criteri de renda per atorgar aquests ajuts. 2. El transport escolar s'ha de substituir per transport públic sempre que es pugui. 3. S'ha d'introduir el criteri de distància per atorgar aquests ajuts.
<i>Reformes que no s'han de dur a terme o menys prioritàries</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Per mantenir el servei, s'ha de reduir el nombre de rutes, tot i que impliqui rutes més llargues i petits desplaçaments fins al punt de recollida dels usuaris. 2. S'han de modificar els requisits exigits pel transport escolar, que encareixen molt el servei. 3. S'ha d'obligar els centres a oferir menús adaptats a la diversitat.

assignar les beques. Així, els participants creuen prioritari augmentar el nombre de beques no obligatòries de menjador ja que hi ha alumnes que, tot i que les necessiten, no les reben. Recomanen, alhora, augmentar l'import dels ajuts per evitar casos de renúncies perquè no poden front al copagament. D'altra banda, consideren convenient harmonitzar els criteris de baremació utilitzats per les comarques per evitar que la concessió d'una beca a un alumne depengui de la comarca de residència.

Les tres propostes de reforma per als ajuts no obligatoris de menjador que els participants van seleccionar com a menys prioritàries o que no s'han de dur a terme estan vinculades a mantenir la funció de reducció de la desigualtat per motius econòmics i evitar que els fons destinats a aquests ajuts es destinin a finalitats diferents de la de cobrir el cost del menjador. Els responsables d'educació participants consideren que

la concessió de les beques de menjador ha de basar-se, en gran manera, en el nivell de renda de les famílies, i que aquests ajuts no es poden substituir per ajuts directes a les famílies, ja que compleixen una funció que va més enllà de la simple compensació econòmica. De manera coherent amb una de les tres propostes de reforma considerades com a prioritàries, els participants van descartar la fixació de límits màxims a l'import d'aquests ajuts.

L'aplicació de les tres reformes prioritàries proposades per a les beques no obligatòries de menjador suposaria la introducció de canvis substancials en el seu funcionament actual. En primer lloc, els participants van justificar la substitució del servei de transport escolar per transport públic de línia regular per reduir costos. En segon lloc, van considerar que és necessari vincular les beques no obligatòries de transport als ajuts de menjador per motius socioeconòmics i geogràfics, per als alumnes que viuen lluny del centre. Aquesta mesura facilitaria la conciliació de la vida familiar i laboral i ajudaria a combatre l'absentisme. Finalment, els ajuts de transport no obligatoris s'haurien d'estendre als nivells d'educació secundària no obligatòria. L'extensió dels ajuts no obligatoris de transport escolar a l'educació secundària no obligatòria permetria combatre l'abandonament prematur del sistema educatiu (un dels principals problemes del sistema educatiu espanyol) i reduir l'absentisme i les desigualtats territorials (cal tenir en compte que el nombre de centres d'educació secundària no obligatòria és inferior al de centres de nivells inferiors, motiu pel qual, generalment, les distàncies que els alumnes han de cobrir són més grans).

Els participants al taller seminari van mostrar-se contraris al manteniment de la congelació de fons per part de la Generalitat de Catalunya, si bé la considerarien acceptable si es fes un esforç per millorar les xarxes de transport públic. Els participants van trobar, alhora, inacceptable que la beca de transport només cobris el trajecte d'anada. Finalment, tot i que consideren que són situacions problemàtiques que requereixen atenció, van exposar que, pel reduït nombre de casos existents, no és prioritari regular els casos de custòdia compartida on cada excònjuge viu en una localitat diferent.

Finalment, també es va elaborar un full de ruta per als ajuts obligatoris de menjador i transport. Novament, es va recomanar la substitució del servei de transport escolar per transport públic de línia regular allà on sigui possible. Les altres dues reformes prioritàries escollides pels participants van ser la introducció dels criteris de renda i de distància per assignar aquests ajuts, ja que la seva configuració actual, basada en el municipi d'empadronament, porta a situacions inequitàtives des dels punts de vista econòmic, social i geogràfic.

Els assistents al taller seminari van considerar que una hipotètica reforma dels ajuts obligatoris de menjador i transport no pot portar a reduccions en la qualitat del servei. Així, es van oposar a la reducció del nombre de rutes de transport i a la modificació dels requisits exigits pel transport escolar. Ara bé, de manera contradictòria amb algunes de les opinions expressades a l'activitat 2, una gran part dels participants pensen que no és prioritari obligar els centres a oferir menús adaptats a la diversitat.

5. Propostes de reforma del sistema d'ajuts de transport i de menjador escolar

Al llarg dels capítols 3 i 4 s'han identificat les noves necessitats existents, conseqüència de la combinació dels canvis socioeconòmics i geogràfics, amb la crisi econòmica, i els diversos punts forts i punts dèbils del sistema d'ajuts de menjador i transport. Abans d'entrar en la discussió sobre les propostes de reforma concretes per a les diferents beques, però, cal fer una reflexió sistemàtica sobre el conjunt d'ajuts de menjador i transport de Catalunya (apartat 5.1). A continuació, s'exposen propostes de reforma per a cadascun dels tres ajuts (apartats de 5.2 a 5.4), diferenciant les reformes que pertanyen estrictament a l'àmbit de la política educativa de les que pretenen introduir millores en la gestió de les beques.

5.1. Propostes de reforma del sistema d'ajuts de transport i de menjador escolar: reflexions generals

Els canvis socioeconòmics i demogràfics han generat noves necessitats, mentre que la crisi econòmica n'ha posat de manifest d'altres que romanien latents. El sistema de beques de menjador i transport ha estat capaç d'atendre algunes d'aquestes necessitats, però d'altres s'han quedat sense satisfer. Una gran part d'aquestes necessitats podrien cobrir-se amb l'actual sistema d'ajuts mitjançant increments en les partides pressupostàries. Ara bé, d'una banda, la crisi econòmica fa poc factible que el Departament d'Educació pugui portar a terme forts augments en els recursos destinats a les beques de menjador i transport, i de l'altra, part dels problemes identificats en els capítols anteriors no es podrien solucionar simplement augmentant els recursos que s'hi destinen, ja que són intrínsecs a l'estructura del sistema actual de beques. Seguidament es presenten reflexions generals per a la introducció de reformes que millorin l'equitat del sistema de beques de transport i de menjador escolar.

1. Establiment clar dels objectius. Les beques de menjador i transport busquen incrementar la igualtat d'oportunitats educatives a través de la reducció de desigualtats socials, econòmiques i geogràfiques, i intenten, alhora, facilitar la conciliació laboral i familiar i afavorir els alumnes amb discapacitats. El problema al qual s'enfronten aquests ajuts, més enllà de les deficiències ja comentades en el seu disseny i gestió, és la indefinició dels objectius que s'han d'assolir mitjançant aquests ajuts. Així, els ajuts no obligatoris de menjador i transport estableixen de manera genèrica els seus objectius, sense prioritzar-ne cap ni establir el grau en el qual es volen reduir les desigualtats que, teòricament, han de tractar. Cal reflexionar, per tant, sobre el fet que és

molt difícil trobar un instrument que permeti actuar simultàniament sobre tants eixos de desigualtat: de vegades, aconseguir millores en alguns dels eixos de desigualtat implica incrementar la desigualtat en un altre eix. Així doncs, possiblement seria convenient replantejar aquests ajuts de manera més concreta i especificar quin eix de desigualtat es vol tractar prioritàriament, i quins objectius de reducció d'aquest eix de desigualtat es pretenen assolir mitjançant aquest ajut. Un avantatge addicional de la fixació d'objectius seria la possibilitat d'avaluar l'eficàcia, l'eficiència i l'equitat dels ajuts, que facilitaria, per tant, la introducció de millores.

D'altra banda, l'ajut obligatori de menjador i transport sí que estableix clarament que el seu objectiu és facilitar l'accés a l'educació als alumnes que estan empadronats en un municipi diferent del municipi del centre al qual estan escolaritzats. Ara bé, com s'ha vist, aquests ajuts redueixen algunes desigualtats per motius geogràfics, però, paral·lelament, generen desigualtats econòmiques, socials i, en alguns casos, també geogràfiques. Del que es tracta, per tant, és d'establir un veritable sistema en el qual els diferents ajuts es relacionin i es complementin mútuament.

2. *Millora de la coordinació entre administracions.* La correcta assignació de les beques, la identificació de necessitats i la reducció del frau només es poden aconseguir mitjançant un major intercanvi d'informació entre escoles, consells comarcals i ajuntaments. D'altra banda, consells comarcals i ajuntaments haurien d'establir estratègies conjuntes per establir un veritable sistema de beques, entenent *sistema* com un conjunt ordenat de parts que es relacionen entre si. En aquest moment, hi ha tants sistemes de beques de menjador i transport com comarques.

3. *Delimitació de la responsabilitat financera dels ajuntaments.* La competència en beques de menjador i transport correspon, per gestió delegada, als consells comarcals. Amb tot i això, són molts els ajuntaments que han aportat recursos per complementar aquests ajuts davant la insuficiència dels consells comarcals per fer front a la demanda. Malgrat això, la situació financera de molts ajuntaments s'ha deteriorat considerablement com a conseqüència de la crisi econòmica i els ha portat a qüestionar quin ha de ser el seu paper en matèria de beques de menjador i transport. Tot i que la competència no la tenen assignada directament, els ajuntaments, com a mínim, haurien de mantenir el seu suport a les polítiques de beques de menjador i transport, ja que part de la despesa en aquesta partida és deguda, de vegades, a la inadequada planificació urbanística aprovada des dels consistoris. A tall de proposta, una possible manera de delimitar la responsabilitat financera dels ajuntaments en aquesta qüestió seria l'obtenció prèvia, per part dels ajuntaments, d'un certificat de sostenibilitat educativa dels plans urbanístics atorgat pel Departament d'Educació.

4. *Simplificació i flexibilització dels tràmits administratius.* Durant la ronda d'entrevistes i el taller seminari es va posar de manifest que hi ha alumnes que acaben no rebent els ajuts per defectes de forma en les sol·licituds o per presentacions fora de termini. Com que es tracta d'instruments que persegueixen l'assoliment de la igualtat d'oportunitats educatives, s'hauria de treballar per minimitzar aquest tipus de situacions.

5. *Actualització dels criteris de repartiment de recursos entre comarques.* El Departament d'Educació continua repartint els recursos destinats a beques de transport i de menjador basant-se en uns criteris que no s'han actualitzat des de l'any 2002. Com que l'evolució de les comarques és diferent, seria convenient l'actualització anual d'aquests criteris.

6. *Millora i homogeneïtzació de la informació als pares.* S'han detectat diferències importants en el volum d'informació sobre els ajuts del qual disposen les famílies segons el municipi i el centre al qual estan matriculats els alumnes. El rol del professorat sembla que és un aspecte clau en aquest sentit.

5.2. Propostes de reforma del sistema d'ajuts de transport i de menjador escolar: ajuts no obligatoris de menjador

Les reformes proposades a continuació per a les beques de menjador per motius socioeconòmics i geogràfics es poden dividir entre les que suposen modificacions substancials en la configuració de les beques (propostes de política educativa) i les que proposen la introducció de canvis en l'actuació dels diferents subjectes que intervenen en el procés de gestió dels actuals ajuts (propostes per a la millora de la gestió dels ajuts no obligatoris de menjador). Dins de les primeres propostes, se'n poden distingir dues de caire més conceptual (propostes a i b) i cinc de més concretes (propostes de c a g).

Propostes de política educativa

a) *Establiment clar de les desigualtats que cal combatre i dels objectius que cal assolir.* Les beques no obligatòries de menjador s'atorguen per «motius socioeconòmics i geogràfics». En aquest estudi s'ha observat que hi ha famílies amb necessitats econòmiques, socials o geogràfiques que no reben l'ajut. D'altra banda, resulta molt difícil compatibilitzar l'assoliment simultani d'aquests tres objectius (econòmic, social i geogràfic) a través d'un sol instrument. La qüestió es complica encara més si també es pretén convertir aquests ajuts en un mecanisme per afavorir la conciliació de la vida familiar i laboral. És aquesta indefinició dels objectius la que ha portat a la gran disparitat entre els criteris de baremació. Per tant, és convenient la redefinició de les desigualtats que es pretenen combatre a través dels ajuts de menjador i establir uns objectius clars (quantitatius) que cal assolir mitjançant els ajuts.

b) *Universalització de la gratuïtat dels ajuts per a un determinat perfil d'alumnes.* Fins a aquest moment, l'assignació de beques no obligatòries de menjador s'ha basat en els límits pressupostaris i no en la quantitat de necessitats que cal cobrir. Les famílies no poden saber *ex ante* si rebran o no una beca, independentment de si la van rebre l'any anterior. Així, actualment és possible que cada any, per aconseguir un ajut de menjador, faci falta aconseguir una quantitat diferent de punts. És incoherent amb els objectius que han de complir aquests ajuts que una determinada situació sigui merei-

xedora de rebre un ajut un any determinat, però no l'any següent. Per aquest motiu, i per l'increment associat en la transparència del procés d'assignació envers les famílies, es proposa la universalització de la gratuïtat d'aquest ajut per als alumnes que reuneixin una sèrie de requisits (en termes pràctics, aquells alumnes que superin un determinat llindar de punts). Es tracta, per tant, de fer una reforma de les beques similar a la portada a terme pel Ministeri d'Educació i Ciència (MEC). Mitjançant aquesta reforma, el MEC va eliminar la limitació pressupostària per a beques i va transformar-les en drets subjectius. En aquest sentit, és positiu el fet que l'increment de la partida pressupostària aprovada per l'acord de Govern d'1 de setembre de 2009 s'apliqui no només a augmentar el nombre d'alumnes becats, sinó també a incrementar l'import d'alguns d'aquests ajuts.

c) *Harmonització dels criteris de baremació entre consells comarcals.* L'autonomia de la qual disposen els consells comarcals per fixar criteris de baremació per a l'assignació dels ajuts ha portat a l'existència de desigualtats territorials. S'ha de trobar un punt mitjà entre la total autonomia de la qual disposen en aquest moment els consells comarcals, i que ha portat a una excessiva diversificació de les beques, i un sistema únic de beques. També és aconsellable que els criteris de baremació escollits siguin totalment objectius, de manera que s'evitin diferències en la seva interpretació per part de centres i ajuntaments, i que aquests criteris s'ajustin a alguna definició establerta de llindar de pobresa. Es recomana, per tant, la utilització de criteris com ara la renda de suficiència de Catalunya, establerta per l'article 15.2 de la Llei 13/2006, de 27 de juliol, de prestacions socials de caràcter econòmic, per fixar els criteris de baremació.

d) *Introducció de convocatòries obertes durant tot l'any.* Actualment, poques comarques tenen convocatòries obertes durant tot l'any, de manera que l'obtenció d'ajuts no obligatoris de menjador per als nouvinguts a la comarca durant el curs depèn de decisions excepcionals *ad hoc* dels consells comarcals o dels ajuntaments. Cal assenyalar que la introducció d'aquestes convocatòries també beneficiaria les famílies residents a la comarca que, durant el curs, experimentessin canvis en la seva situació econòmica o social. En aquest sentit, convé replantejar la utilització del nivell de renda de l'any anterior com a únic criteri indicatiu de la capacitat econòmica. Aquest canvi, però, implica gestionar una major quantitat d'informació de les famílies i, per tant, requereix una major cooperació entre les administracions.

e) *Increment de l'import de l'ajut per als alumnes més desfavorits.* Actualment, es donen casos d'alumnes que han de renunciar a l'ajut de menjador perquè la família no pot fer front al copagament del servei. Conseqüentment, s'hauria de garantir la gratuïtat de l'ajut per als alumnes amb unes circumstàncies familiars més desfavorables, tal com queda establert en l'article 15.2 de la Llei 13/2006, de 27 de juliol.

f) *Fixació d'un preu màxim pel servei de menjador als centres privats concertats.* El fet que els centres concertats puguin fixar preus de menjador superiors als màxims establerts per als centres públics pel Departament d'Educació fa que l'ajut sigui relativament menor per als alumnes de centres privats concertats.

g) *Garantir menús adaptats a la diversitat.* Aquesta no és una recomanació directament relacionada amb les beques no obligatòries de menjador, però que sí que té efectes sobre la seva demanda. Resulta recomanable l'adaptació del menú escolar a les necessitats d'origen biològic, ètic, filosòfic o religió dels alumnes per evitar situacions en les quals aquests renunciïn a fer ús del servei de menjador.

Propostes per a la millora de la gestió dels ajuts no obligatoris de menjador

a) *Establiment d'un calendari per part de la Generalitat per informar els consells comarcals sobre el pressupost per a aquests ajuts.* Aquesta és una de les propostes de més fàcil aplicació i que facilitaria la gestió dels ajuts per part dels consells comarcals. Aquesta mesura també evitaria l'existència de casos d'alumnes que renunciïn a utilitzar el servei de menjador durant els primers dies del curs fins al moment en el qual se'ls comunica si disposen d'ajut no obligatori de menjador.

b) *Definició del rol dels ajuntaments respecte als ajuts no obligatoris de menjador.* Aquesta mesura busca evitar les desigualtats territorials que actualment es donen, ja que, en alguns municipis, els ajuntaments han optat per aportar fons per complementar els ajuts no obligatoris de menjador, mentre que en d'altres, no.

c) *Establiment de mecanismes automàtics per retirar la beca als alumnes que no l'aprofitin.* En un marc de restricció pressupostària severa, en el qual queden necessitats sense cobrir, s'han d'extremar les mesures per evitar situacions de malbaratament dels recursos. El treball de camp ha permès observar que els processos de retirada de les beques a aquells alumnes que no fan servir el servei de menjador són, en alguns casos, molt lents o inexistents.

5.3. Propostes de reforma del sistema d'ajuts de transport i de menjador escolar: ajuts no obligatoris de transport

La introducció d'alguna de les sis recomanacions o reflexions presentades en aquest apartat suposarien canvis importants en l'actual configuració dels ajuts no obligatoris de transport. Les cinc primeres (propostes de política educativa) proposen reformes en l'estructura i els objectius dels actuals ajuts no obligatoris de transport, mentre que la sisena recomanació fa referència a la gestió dels ajuts en un cas específic (fills de famílies amb pares separats o divorciats).

Propostes de política educativa

a) *Garantir la cobertura d'aquests ajuts a les famílies econòmicament més desfavorides.* Es tracta d'evitar que la congelació del pressupost per part del Departament d'Educació i la seva compensació mitjançant estructures de copagament faci que

alumnes de famílies que viuen lluny del centre i amb escassos recursos econòmics hagin de renunciar a aquests ajuts. Una possible solució seria l'establiment de dos nivells d'ajut vinculats a alguna mesura de capacitat econòmica de les famílies, de manera que els alumnes de famílies amb menys recursos econòmics tinguessin cobert el 100% del cost del servei.

b) Substitució del transport escolar per transport públic de línia regular allà on es pugui. El benefici principal associat a l'aplicació d'aquesta mesura és la reducció de costos. La subvenció del preu del bitllet és una manera de garantir que els fons destinats a aquesta política es destinin a la seva finalitat. En zones rurals o de difícil accés on no es pot substituir el transport escolar per transport públic de línia regular, però, cal portar a terme una anàlisi cost-benefici per estudiar si és convenient seguir prestant el servei de transport escolar o si resulta més adient donar ajuts directes a les famílies afectades. Ara bé, aquesta segona opció té l'inconvenient de dificultar la conciliació de la vida laboral i familiar i de no garantir la destinació final dels recursos. Finalment, per motius de cohesió social, no es recomana la supressió del servei de transport escolar en zones socialment marginades.

c) Introducció de la capacitat econòmica com a criteri de concessió. La introducció d'algun indicador econòmic per a l'assignació d'aquests ajuts ajudaria a reduir desigualtats econòmiques. De fet, la introducció del criteri econòmic facilitaria la vinculació d'aquest ajut a les beques de menjador per motius socioeconòmics. En molts casos, pot resultar educativament més convenient i econòmicament més eficient proporcionar el servei de menjador a l'alumne que prestar el servei de transport d'anada i tornada a la llar al migdia.

d) Ampliació del servei de transport escolar a nivells educatius postobligatoris. Tot i que són més autònoms, els alumnes de nivells postobligatoris solen haver de cobrir distàncies més llargues per arribar als centres. L'establiment de subvencions en el cost del transport públic o l'aprofitament de rutes ja existents de transport escolar són dues vies que cal explorar. Aquesta mesura podria, alhora, ajudar a combatre un dels principals problemes del sistema educatiu català: l'abandonament educatiu prematur.

e) Utilització del transport escolar com a instrument per evitar la creació de guetos educatius. En aquells municipis en els quals hi hagi barris on la concentració de determinats tipus d'alumnes sigui molt elevada, el transport escolar pot ser un instrument que ajudi a crear una distribució més homogènia de la població dins del municipi (o entre municipis). En aquests casos, els alumnes desplaçats haurien de gaudir d'ajuts per cobrir el cost del transport escolar.

Propostes per a la millora de la gestió dels ajuts no obligatoris de transport

a) Millorar la regulació dels casos de custòdia compartida on cada excònjuge viu en un municipi diferent. Si bé el nombre de casos és reduït, es tracta d'un col·lectiu

creixent de nens. Cal elaborar una regulació que estableixi el protocol d'actuació per atendre aquests casos. Tot i que l'elaboració d'aquesta normativa és complexa, sembla clar que resulta imprescindible la cooperació entre municipis i la coordinació per part del consell comarcal per fer front adequadament a aquests casos.

5.4. Propostes de reforma del sistema d'ajuts de transport i de menjador escolar: ajuts obligatoris (gratuïtat) de menjador i transport

Les quatre propostes de reforma següents es divideixen en dos blocs: les recomanacions de les propostes de política educativa proposen canvis profunds en l'actual sistema d'ajuts obligatoris de menjador i transport; les propostes per a la millora de la gestió dels ajuts obligatoris de menjador i transport, per contra, pretenen millorar el funcionament de la gestió d'aquests ajuts. Naturalment, hi ha propostes de reforma enunciatades als apartats anteriors que també són d'aplicació per a aquests ajuts (per exemple, l'establiment de mecanismes automàtics per retirar la beca als alumnes que no l'aprofitin, la substitució allà on es pugui del transport escolar per transport públic o la necessitat de menús adaptats a la diversitat), però que no s'enuncien novament en la llista de reformes següent:

Propostes de política educativa

a) Redefinició dels objectius d'aquest ajut. La gratuïtat dels serveis de menjador i transport persegueix, actualment, l'objectiu de garantir l'accés a l'educació dels alumnes que viuen lluny del centre escolar. Ara bé, s'ha observat que, de vegades, la utilització del criteri d'empadronament fa que no sempre es beneficiïn de l'ajut els alumnes que més el necessitarien, segons el criteri geogràfic. D'altra banda, la no-consideració de qüestions econòmiques o socials per a la seva concessió genera desigualtats en aquests dos àmbits. Creiem convenient l'eliminació del criteri d'empadronament per assignar aquests ajuts i la seva substitució per la distància quilomètrica. La introducció d'aquesta reforma és, però, difícil de dur a terme, ja que depèn de la modificació de normativa bàsica estatal. Els alumnes residents en zones relativament properes als centres, però d'accés difícil o perillós, també haurien de beneficiar-se d'aquests ajuts. La introducció de mesures de la capacitat econòmica per a la concessió d'aquests ajuts suposaria una reforma més profunda ja que portaria al seu encavalcament amb els ajuts no obligatoris de menjador. Aquesta situació implicaria un treball complex d'integració entre els dos tipus de beques (obligatòries i no obligatòries).

b) Discriminació positiva de l'alumnat amb discapacitats. Els alumnes amb discapacitats tenen una dificultat més gran per desplaçar-se als centres, suposen una major càrrega econòmica per als pares i, alhora, els requisits de cura dificulten la conciliació de la vida familiar i laboral. Per aquests motius, és convenient reflexionar sobre la necessitat de garantir la gratuïtat d'aquests serveis per als alumnes amb graus

elevats de discapacitat, bé a través d'aquests ajuts, bé mitjançant la creació d'ajuts específics.

Propostes per a la millora de la gestió dels ajuts obligatoris (gratuïtat) de menjador i transport

a) Incrementar el control sobre els empadronaments. Mentre es mantingui el municipi d'empadronament de l'alumne com a criteri únic d'assignació d'aquests ajuts, s'ha de garantir el màxim control sobre la veracitat dels empadronaments, perseguint els fraus de llei. S'han detectat casos de falsos empadronaments, alguns dels quals han estat impulsats fins i tot pels mateixos ajuntaments, ja que saben que és l'única manera d'aconseguir que determinats alumnes aconseguixin aquests ajuts. L'aplicació fraudulenta de la normativa existent per part d'alguns ajuntaments i de les famílies posa de manifest les deficiències del marc normatiu.

b) Incrementar el control de la duració de les rutes i de l'atenció rebuda pels estudiants amb discapacitats. Durant les entrevistes i el taller seminari es van posar de manifest algunes irregularitats en la prestació del servei de transport i en el tracte rebut pels alumnes amb discapacitats.

6. Reflexions finals i conclusions

Els canvis socioeconòmics i demogràfics experimentats a Catalunya durant la darrera dècada han generat noves necessitats educatives. Entre aquests canvis destaquen l'increment del nombre d'alumnes, vinculat tant a una recuperació de les taxes de natalitat com a l'arribada d'alumnes d'origen estranger, la progressiva incorporació de la dona al mercat de treball i la proliferació de famílies amb estructures allunyades del model tradicional. En aquest sentit, destaca l'augment del nombre de llars monoparentals.

La combinació d'aquests canvis socioeconòmics i demogràfics amb la crisi econòmica iniciada l'any 2008 ha posat de manifest els límits del sistema de beques de menjador i transport. L'anàlisi de dades agregades i microdades, així com dels resultats corresponents a la realització d'una ronda d'entrevistes i un taller seminari amb responsables en educació procedents de diferents àmbits, així ho confirmen. Es tracta, per tant, d'un context i una metodologia adients per poder reflexionar sobre possibles vies de reforma del sistema de beques.

Més enllà de la manca de recursos econòmics, s'ha detectat un problema estructural greu en el sistema de beques de transport i de menjador escolar: la indefinició dels objectius que cal assolir. Tot sistema de beques persegueix garantir la igualtat d'oportunitats educatives. Ara bé, és imprescindible reflexionar prèviament sobre quina definició d'igualtat d'oportunitats educatives es pren ja que, d'altra manera, difícilment es poden establir els objectius que cal assolir. La necessitat d'aquesta reflexió prèvia queda palesa en el fet que la reducció d'alguns eixos de desigualtat mitjançant la introducció de beques pot portar a increments en altres eixos de desigualtat. Una descripció més concreta dels objectius facilitaria el disseny de les beques, la relació que hi tenen les diferents administracions, l'avaluació de la seva eficàcia, eficiència i equitat, i la hipotètica introducció de reformes i millores. Així, per exemple, la indefinició d'objectius, junt amb l'autonomia dels consells comarcals, ha portat a l'existència de tants ajuts no obligatoris de menjador com comarques. El rol variable dels ajuntaments en la prestació d'ajuts no obligatoris de transport escolar també il·lustra la confusió existent. Fins i tot, durant la ronda d'entrevistes, un dels entrevistats va dubtar de si corresponia al Departament d'Educació prestar aquests ajuts. Totes les disfuncions anteriors quedarien solucionades amb una reflexió més aprofundida sobre quins són els objectius concrets d'aquestes beques, és a dir, quines desigualtats específiques es pretenen reduir, fins a quin grau i per a quina finalitat específica. Mentre això no succeeixi, difícilment podrà parlar-se d'un sistema de beques.

El principal problema al qual s'enfronta l'actual sistema d'ajuts no obligatoris de menjador és la definició massa àmplia dels seus objectius — motius socioeconòmics i geogràfics. Aquesta indefinició queda clarament reflectida en el fet que no hi ha un perfil clar del tipus d'alumne al qual es pretén atendre, de manera que el nombre d'ajuts atorgats anualment no depèn del nombre d'alumnes necessitats (en els darrers anys la demanda d'ajuts no obligatoris de menjador s'ha incrementat molt més ràpidament que l'oferta), sinó de la partida pressupostària assignada pel Departament d'Educació per a aquests ajuts. Resulta incoherent amb l'objectiu de garantir la igualtat d'oportunitats educatives que un alumne sigui considerat com a mereixedor d'aquest ajut un any i, en canvi, sense que les seves circumstàncies hagin variat, no ho sigui l'any següent per manca de recursos. Resulta convenient, consegüentment, establir els objectius que cal assolir. Si es vol prioritzar la reducció de desigualtats econòmiques, es podria proposar, per exemple, la fixació de preus màxims del servei de menjador als centres concertats, l'establiment de convocatòries obertes durant tot l'any (mesura que també afavoriria els alumnes nouvinguts) o l'increment de l'import de l'ajut per a alumnes amb un perfil determinat. Aquesta darrera proposta també ajudaria a reduir les desigualtats socials. Si, per contra, s'optés per donar preferència a la reducció de desigualtats territorials, seria imprescindible harmonitzar a totes les comarques els criteris de baremació utilitzats.

Els ajuts no obligatoris de transport busquen garantir la igualtat d'oportunitats educatives dels alumnes que, dins d'un mateix municipi, han de cobrir llargues distàncies o trajectes perillosos per arribar al centre educatiu. Tot i que aquest objectiu queda ben cobert per aquests ajuts, les circumstàncies socioeconòmiques aconsellen fer un replantejament dels objectius mitjançant aquest ajut. D'una banda, cal considerar els possibles increments en la desigualtat per motius econòmics associats a la introducció de mecanismes de copagament del servei com a conseqüència de la congelació pressupostària per part del Departament d'Educació. I de l'altra, el servei de transport escolar pot ser una eina adequada per combatre alguns problemes del sistema educatiu català, com ara l'elevada taxa d'alumnes que no cursen estudis postobligatoris o la concentració d'alumnes que pertanyen a determinades ètnies o nacionalitats en alguns centres.

En el cas de la gratuïtat dels serveis de menjador i transport, l'assignació d'aquest ajut basant-se únicament en el municipi d'empadronament no només provoca que de vegades no s'aconsegueixi l'objectiu de reduir les desigualtats geogràfiques, sinó que genera desigualtats per motius socials, econòmics i territorials. Cal, per tant, repensar els objectius d'aquest ajut i establir criteris d'assignació més adequats per a la seva consecució.

Finalment, al llarg de l'informe s'han presentat propostes l'aplicació de les quals no requereixen reformes en l'estructura del sistema actual de beques, però que probablement en millorarien el funcionament. Entre d'altres, destaquen com a exemples de propostes de millora d'aplicació pràcticament immediata al sistema de beques de transport i de menjador escolar l'actualització anual per part del Departament d'Educació dels criteris de repartiment de recursos entre les comarques, l'establiment i

compliment d'un calendari per part del Departament d'Educació per comunicar a les comarques els diners dels quals disposaran per a ajuts no obligatoris de menjador, i la flexibilització i simplificació dels tràmits administratius. Altres propostes destacades són la creació d'un protocol per retirar ràpidament els ajuts als alumnes que no els aprofitin, la revisió de les despeses de gestió de les beques als consells comarcals, l'augment del control sobre els empadronaments, i la millora del control sobre la duració de les rutes i la qualitat de l'atenció als alumnes amb discapacitats. La creació de mecanismes que igualin la informació rebuda pels alumnes als centres o l'increment de l'intercanvi d'informació entre centres, consells comarcals i ajuntaments també serien reformes que afavoririen l'equitat del sistema.

7. Bibliografia

BECKER, G. S. (1964). *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. Nova York: Columbia University Press.

CALERO, J.; ESCARDÍBUL, J. O. (2007). «Evaluación de servicios educativos: el rendimiento en los centros públicos y privados medido en PISA-2003». *Hacienda Pública Española*, 83 (4), p. 33-66.

CALERO, J.; CHOI, Á. (2009). *Anàlisi dels criteris de distribució econòmica i d'adjudicació de les beques de menjador escolar del Baix Llobregat*. Diputació de Barcelona.

COLEMAN, J.; CAMPBELL, E.; HOBSON, C.; MCPARTLAND, J.; MOOD, A.; WEINFELD, F.; YORK, R. (1966). *Equality of Educational Opportunity*. Washington DC, U. S: Government Printing Office.

HANUSHEK, E. A. (1979). «Conceptual and empirical issues in the estimation of educational production functions». *Journal of Human Resources*, 14 (3), p. 351-388.

LÓPEZ, N. (2004). «Educación y equidad. Algunos aportes desde la noción de educabilidad». *Documentos del IIFE*.

MINCER, J. «Investment in Human Capital and Personal Income Distribution». *Journal of Political Economy*, núm. 66, p. 281-302.

MONGAN, J. C. (2009). Necesidades de gasto en educación: un modelo económico orientado a garantizar la igualdad de oportunidades. [Tesi doctoral no publicada, Universitat Complutense de Madrid]

RAWLS, J. (1971). *A Theory of Justice*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

ROEMER, J. E. (1998). *Theories of Distributive Justice*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

SAN SEGUNDO, M. J. (1998). «Igualdad de oportunidades educativas». *Ekonomiaz*, 40, p. 82-103.

SEN, A. (1980). «Equality of What?». *The Tanner Lectures on Human Values*. Cambridge, Mass.: Cambridge University Press.

VALIENTE, Ó. (2009). Elecció de centre i segregació escolar a Catalunya. [Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona]

Annex 1. Quadres complementaris

Quadre 33. Evolució de l'alumnat a Catalunya per nivells i origen dels alumnes; cursos de 1998-1999 a 2007-2008

Educació infantil					
	Δ total	Δ nacionals	Δ estrangers	% nacionals	% estrangers
1998-99	100	100	100	98,5	1,5
1999-00	101,4	101,2	115,8	98,2	1,8
2000-01	105,0	104,3	151,2	97,8	2,2
2001-02	109,2	107,2	236,7	96,7	3,3
2002-03	115,3	111,3	372,8	95,0	5,0
2003-04	122,1	115,2	557,1	93,0	7,0
2004-05	128,3	120,4	635,3	92,4	7,6
2005-06	134,3	125,5	702,0	91,9	8,1
2006-07	139,9	130,2	759,7	91,6	8,4
2007-08	148,0	137,2	834,5	91,3	8,7
Educació primària					
	Δ total	Δ nacionals	Δ estrangers	% nacionals	% estrangers
1998-99	100	100	100	98,0	2,0
1999-00	99,4	99,1	112,9	97,7	2,3
2000-01	99,2	98,4	135,7	97,2	2,8
2001-02	99,8	97,5	206,9	95,8	4,2
2002-03	101,4	96,9	319,4	93,6	6,4
2003-04	103,8	96,4	462,3	91,0	9,0
2004-05	105,4	95,8	567,9	89,1	10,9
2005-06	107,7	96,2	663,5	87,5	12,5
2006-07	111,5	98,1	760,6	86,2	13,8
2007-08	115,7	100,6	846,5	85,2	14,8

Educació especial					
	Δ total	Δ nacionals	Δ estrangers	% nacionals	% estrangers
1998-99	100	100	100	98,1	1,9
1999-00	99,9	99,2	135,8	97,5	2,5
2000-01	103,0	101,5	184,9	96,7	3,3
2001-02	105,4	103,3	218,9	96,2	3,8
2002-03	109,5	104,8	361,3	93,9	6,1
2003-04	113,9	106,5	505,7	91,8	8,2
2004-05	117,5	107,2	659,4	89,6	10,4
2005-06	118,6	107,5	706,6	89,0	11,0
2006-07	119,4	106,3	815,1	87,3	12,7
2007-08	119,1	103,1	968,9	84,9	15,1
Educació secundària obligatòria					
	Δ total	Δ nacionals	Δ estrangers	% nacionals	% estrangers
1998-99	100	100	100	98,2	1,8
1999-00	105,7	105,1	137,3	97,6	2,4
2000-01	102,0	100,6	177,1	96,8	3,2
2001-02	100,5	97,9	240,3	95,6	4,4
2002-03	100,5	96,3	324,0	94,1	5,9
2003-04	101,6	95,3	438,3	92,1	7,9
2004-05	102,6	95,0	509,8	90,9	9,1
2005-06	103,5	92,8	675,0	88,1	11,9
2006-07	105,0	92,5	776,9	86,5	13,5
2007-08	106,9	91,7	919,5	84,2	15,8

Educació secundària postobligatòria

	Δ total	Δ nacionals	Δ estrangers	% nacionals	% estrangers
1998-99	100	100	100	99,1	0,9
1999-00	81,0	80,9	86,3	99,0	1,0
2000-01	77,5	77,2	111,5	98,7	1,3
2001-02	75,2	74,5	147,9	98,2	1,8
2002-03	74,8	73,4	221,9	97,4	2,6
2003-04	74,3	72,7	250,7	96,4	3,6
2004-05	73,9	71,1	385,6	95,3	4,7
2005-06	72,5	68,9	472,8	94,2	5,8
2006-07	73,4	68,8	579,8	93,0	7,0
2007-08	75,2	69,8	680,4	91,9	8,1

Total (ed. infantil + ed. primària + ed. especial + ESO + ed. secundària postobligatòria)

	Δ total	Δ nacionals	Δ estrangers	% nacionals	% estrangers
1998-99	100	100	100	98,4	1,6
1999-00	97,5	97,2	117,3	98,0	2,0
2000-01	99,0	95,7	147,6	97,5	2,5
2001-02	100,2	94,8	215,1	96,3	3,7
2002-03	101,8	94,8	320,1	94,7	5,3
2003-04	102,4	95,0	450,1	92,7	7,3
2004-05	102,0	95,5	544,8	91,3	8,7
2005-06	101,9	95,7	652,8	89,7	10,3
2006-07	102,8	97,1	745,0	88,6	11,4
2007-08	103,6	99,4	846,4	87,5	12,5

Font: Elaboració pròpia a partir de l'IDESCAT.

Nota: ESO, educació secundària obligatòria; educació secundària postobligatòria inclou els nivells de batxillerat, els cicles formatius de grau mitjà i els cicles formatius de grau superior.

El símbol Δ significa increment.

Quadre 34. Distribució de l'alumnat a Catalunya per nivells, titularitat del centre i origen dels alumnes; cursos de 1998-1999 a 2007-2008, percentatges

Educació infantil						
	Total		Nacionals		Estrangers	
	Pública	Privada	Pública	Privada	Pública	Privada
1998-99	55,1	44,9	54,8	45,2	78,2	21,8
1999-00	55,0	45,0	54,6	45,4	76,3	23,7
2000-01	54,6	45,4	54,1	45,9	76,0	24,0
2001-02	54,7	45,3	53,9	46,1	78,0	22,0
2002-03	55,9	44,1	54,8	45,2	78,2	21,8
2003-04	57,1	42,9	55,2	44,8	82,0	18,0
2004-05	58,4	41,6	56,3	43,7	83,2	16,8
2005-06	59,4	40,6	57,2	42,8	84,3	15,7
2006-07	60,5	39,5	58,4	41,6	84,5	15,5
2007-08	62,1	37,9	59,9	40,1	85,0	15,0
Educació primària						
	Total		Nacionals		Estrangers	
	Pública	Privada	Pública	Privada	Pública	Privada
1998-99	57,4	42,6	56,8	43,2	86,6	13,4
1999-00	58,1	41,9	57,4	42,6	88,0	12,0
2000-01	58,5	41,5	57,7	42,3	88,3	11,7
2001-02	59,0	41,0	57,8	42,2	86,6	13,4
2002-03	59,6	40,4	57,8	42,2	85,7	14,3
2003-04	60,3	39,7	57,7	42,3	86,6	13,4
2004-05	61,0	39,0	57,9	42,1	86,1	13,9
2005-06	61,7	38,3	58,2	1,8	86,4	13,6
2006-07	62,7	37,3	58,8	41,2	86,7	13,3
2007-08	63,6	36,4	59,6	40,4	86,6	13,4

Educació especial						
	Total		Nacionals		Estrangers	
	Pública	Privada	Pública	Privada	Pública	Privada
1998-99	40,1	59,9	39,7	60,3	60,4	39,6
1999-00	41,2	58,8	40,6	59,4	63,2	36,8
2000-01	40,7	59,3	39,8	60,2	65,8	34,2
2001-02	41,1	58,9	40,3	59,7	60,3	39,7
2002-03	41,7	58,3	40,7	59,3	56,1	43,9
2003-04	42,6	57,4	41,3	58,7	56,9	43,1
2004-05	43,2	56,8	41,7	58,3	56,2	43,8
2005-06	43,6	56,4	42,3	57,7	53,7	46,3
2006-07	43,4	56,6	41,7	58,3	55,0	45,0
2007-08	43,6	56,4	41,6	58,4	54,9	45,1
Educació secundària obligatòria						
	Total		Nacionals		Estrangers	
	Pública	Privada	Pública	Privada	Pública	Privada
1998-99	58,1	41,9	57,6	42,4	87,2	12,8
1999-00	55,5	44,5	54,8	45,2	85,8	14,2
2000-01	55,2	44,8	54,2	45,8	85,8	14,2
2001-02	55,4	44,6	54,1	45,9	83,7	16,3
2002-03	56,2	43,8	54,6	45,4	81,6	18,4
2003-04	57,2	42,8	55,2	44,8	81,1	18,9
2004-05	58,1	41,9	55,9	44,1	80,5	19,5
2005-06	58,6	41,4	55,3	44,7	82,5	17,5
2006-07	59,0	41,0	55,3	44,7	82,7	17,3
2007-08	59,7	40,3	55,5	44,5	82,0	18,0

Educació secundària postobligatòria						
	Total		Nacionals		Estrangers	
	Pública	Privada	Pública	Privada	Pública	Privada
1998-99	62,3	37,7	62,3	37,7	61,1	38,9
1999-00	65,6	34,4	65,5	34,5	71,4	28,6
2000-01	65,1	34,9	65,0	35,0	67,8	32,2
2001-02	65,1	34,9	64,9	35,1	75,3	24,7
2002-03	65,8	34,2	65,5	34,5	76,5	23,5
2003-04	65,4	34,6	64,9	35,1	79,3	20,7
2004-05	66,2	33,8	65,5	34,5	80,5	19,5
2005-06	65,8	34,2	64,8	35,2	82,2	17,8
2006-07	65,9	34,1	64,8	35,2	80,5	19,5
2007-08	66,5	33,5	65,3	34,7	80,9	19,1
Total (ed. infantil + ed. primària + ed. especial + ESO + ed. secundària postobligatòria)						
	Total		Nacionals		Estrangers	
	Pública	Privada	Pública	Privada	Pública	Privada
1998-99	58,0	42,0	57,6	42,4	82,2	17,8
1999-00	58,0	42,0	57,4	42,6	83,6	16,4
2000-01	57,8	42,2	57,1	42,9	83,2	16,8
2001-02	58,0	42,0	57,1	42,9	82,9	17,1
2002-03	58,7	41,3	57,4	42,6	82,0	18,0
2003-04	59,4	40,6	57,5	42,5	83,3	16,7
2004-05	60,3	39,7	58,1	41,9	83,3	16,7
2005-06	60,8	39,2	58,1	41,9	84,3	15,7
2006-07	61,6	38,4	58,7	41,3	84,4	15,6
2007-08	62,6	37,4	59,5	40,5	84,2	15,8

Font: Elaboració pròpia a partir de l'IDESCAT.

Nota: ESO, educació secundària obligatòria; educació secundària postobligatòria inclou els nivells de batxillerat, els cicles formatius de grau mitjà i els cicles formatius de grau superior.

Annex 2. Guions de les entrevistes

Guió d'entrevista per al responsable del Departament d'Educació

Informació personal

Nom:

Càrrec:

Adreça:

Telèfon:

A/e:

Data de l'entrevista:

Lloc de l'entrevista:

Bloc 1: Introducció/context

1. Quines responsabilitats exerciu respecte a les beques de menjador i de transport?
  2. Des de fa quant temps?
  3. Quins han estat els canvis (si n'hi ha hagut) més destacats en el sistema educatiu de _____ durant aquests anys?
-

Bloc 2: Beques de menjador per motius socioeconòmics

1. Descriviu el funcionament del sistema de beques de menjador a Catalunya.
2. Considereu suficient el nombre i l'import de les beques de menjador? Considereu justificades les queixes dels consells comarcals respecte a la manca de finançament?
3. Funcionen adequadament:
  - els processos d'informació de les beques de menjador per part dels centres?
  - els processos de recollida de dades per part dels centres?
  - la gestió de les beques per part del Consell Comarcal?
4. Quins col·lectius considereu que en surten més beneficiats? Eren els destinataris teòrics?

5. Quina ha estat l'evolució de la demanda durant aquests darrers anys?
6. Quins aspectes es podrien millorar dins el sistema de beques de menjador per raons socioeconòmiques?

Import, nombre, criteris d'assignació, recollida de dades, imparcialitat dels centres, paper dels centres privats concertats, cobreixen els més «necessitats» o no, molta heterogeneïtat entre els sistemes de baremació.

Bloc 3: Beques de transport/menjador obligatòries

1. Descriviu el funcionament del sistema de beques de transport/menjador obligatòries a _____.
2. Funcionen adequadament:
  - els processos d'informació de les beques de transport/menjador per part dels centres?
  - els processos de recollida de dades per part dels centres?
  - la gestió de les beques per part del consell comarcal?
3. Quina ha estat l'evolució de la demanda durant aquests darrers anys?
4. Quins aspectes es podrien millorar dins el sistema de beques de transport/menjador obligatòries?

Import, nombre, criteris d'assignació, recollida de dades, imparcialitat dels centres, paper dels centres privats concertats, cobreixen els més «necessitats» o no.

Bloc 4: Altres beques

1. Gestioneu algun altre tipus de beca, que no sigui d'estudis, a la província de Barcelona? Descriviu-les.
  2. Considereu que seria necessari introduir algun altre tipus d'ajut?
Per exemple: llibres gratuïts.
-

Bloc 5: Opinió/crítica

1. Quines són les necessitats educatives més urgents que cal cobrir?
  2. Considereu necessària la reforma del sistema de beques de menjador i de transport? Per què?
-

Guió d'entrevista per als responsables d'educació dels consells comarcals

---

Informació personal

Nom:

Càrrec:

Adreça:

Telèfon:

A/e:

Data de l'entrevista:

Lloc de l'entrevista:

Bloc 1: Introducció/context

1. Quines responsabilitats exerceix respecte a les beques de menjador i de transport?
  2. Des de fa quant temps?
  3. Quins han estat els canvis (si n'hi ha hagut) més destacats en el sistema educatiu de _____ durant aquests anys?
-

Bloc 2: Beques de menjador per motius socioeconòmics

1. Descriviu el funcionament del sistema de beques de menjador a _____.
2. Considereu suficient el nombre i l'import de les beques de menjador?
3. Funcionen adequadament:
  - els processos d'informació de les beques de menjador per part dels centres?
  - els processos de recollida de dades per part dels centres?
  - la gestió de les beques per part del consell comarcal?
4. Quins col·lectius considereu que en surten més beneficiats?
5. Teniu previst modificar els criteris del sistema d'assignació de beques?
6. Quina ha estat l'evolució de la demanda durant aquests darrers anys? I durant aquest darrer any?
7. Quins aspectes es podrien millorar dins el sistema de beques de menjador per raons socioeconòmiques?

Import, nombre, criteris d'assignació de la Generalitat de Catalunya, recollida de dades, imparcialitat dels centres, paper dels centres privats concertats, cobreixen els més «necessitats» o no.

Bloc 3: Beques de transport/menjador obligatòries

1. Descriviu el funcionament del sistema de beques de transport/menjador obligatòries a _____.
2. Funcionen adequadament:
  - els processos d'informació de les beques de transport/menjador per part dels centres?
  - els processos de recollida de dades per part dels centres?
  - la gestió de les beques per part del consell comarcal?
3. Quina ha estat l'evolució de la demanda durant aquests darrers anys? I durant aquest darrer any?
4. Quins aspectes es podrien millorar dins el sistema de beques de transport/menjador obligatòries?

Import, nombre, criteris d'assignació, recollida de dades, imparcialitat dels centres, paper dels centres privats concertats, cobreixen els més «necessitats» o no.

Bloc 4: Altres beques

1. Gestioneu algun altre tipus de beca des del consell comarcal? Descriviu-les.
  2. Considereu que seria necessari introduir algun altre tipus d'ajut?
-

Bloc 5: Opinió/crítica

1. Quines són les necessitats educatives més urgents que cal cobrir a _____?
  2. Considereu necessària la reforma del sistema de beques de menjador i de transport? Per què?
-

Guió d'entrevista per als responsables d'educació d'ajuntaments

---

Informació personal

Nom:

Càrrec:

Adreça:

Telèfon: A/e:

Data de l'entrevista:

Lloc de l'entrevista:

Bloc 1: Introducció/context

1. Quines responsabilitats exerciu respecte a les beques de menjador i de transport?
  2. Des de fa quant temps?
  3. Quins han estat els canvis (si n'hi ha hagut) més destacats en el sistema educatiu de _____ durant aquests anys?
-

Bloc 2: beques de menjador per motius socioeconòmics

1. Descriviu el funcionament del sistema de beques de menjador a _____.
2. Considereu suficient el nombre i l'import de les beques de menjador?
3. Funcionen adequadament:
  - els processos d'informació de les beques de menjador per part dels centres?
  - els processos de recollida de dades per part dels centres?
  - a gestió de les beques per part del consell comarcal?
4. Quins col·lectius considereu que en surten més beneficiats?
5. Quina ha estat l'evolució de la demanda durant aquests darrers anys? I durant aquest darrer any?
6. Quins aspectes es podrien millorar dins el sistema de beques de menjador per raons socioeconòmiques?

Import, nombre, criteris d'assignació, recollida de dades, imparcialitat dels centres, paper dels centres privats concertats, cobreixen els més «necessitats» o no.

Bloc 3: Beques de transport/menjador obligatòries

1. Descriviu el funcionament del sistema de beques de transport/menjador obligatòries a _____.
2. Funcionen adequadament:
  - els processos d'informació de les beques de transport/menjador per part dels centres?
  - els processos de recollida de dades per part dels centres?
  - la gestió de les beques per part del consell comarcal?
3. Quina ha estat l'evolució de la demanda durant aquests darrers anys? I durant aquest darrer any?
4. Quins aspectes es podrien millorar dins el sistema de beques de transport/menjador obligatòries?

Import, nombre, criteris d'assignació, recollida de dades, imparcialitat dels centres, paper dels centres privats concertats, cobreixen els més «necessitats» o no.

Bloc 4: Altres beques

1. Gestioneu algun altre tipus de beca des del vostre ajuntament? Descriviu-les.
  2. Considereu que seria necessari introduir algun altre tipus d'ajut?
-

Bloc 5: Opinió/crítica

1. Quines són les necessitats educatives més urgents que cal cobrir a _____?
  2. Considereu necessària la reforma del sistema de beques de menjador i de transport? Per què?
-

Guió d'entrevista per als responsables d'educació de centres escolars

---

Informació personal

Nom:

Càrrec:

Adreça:

Telèfon: A/e:

Data de l'entrevista:

Lloc de l'entrevista:

Bloc 1: Introducció/context

1. Quines responsabilitats exerciu respecte a les beques de menjador i de transport?
  2. Des de fa quant temps?
  3. Quins han estat els canvis (si n'hi ha hagut) més destacats en el sistema educatiu de _____ durant aquests anys?
-

Bloc 2: Beques de menjador per motius socioeconòmics

1. Descriviu el funcionament del sistema de beques de menjador a _____.
  2. Quina informació:
    - a) dóna el consell comarcal als centres? És suficient?
    - b) dóna el centre a les famílies? De quina manera s'informa les famílies?
  3. Quins col·lectius considereu que en surten més beneficiats?
  4. Quantes beques es van demanar durant el curs 2008-2009?
- Quina ha estat l'evolució de la demanda durant aquests darrers anys? I durant aquest darrer any?
5. Considereu suficient el nombre i l'import de les beques de menjador?
  6. Els centres tenen algun marge de discrecionalitat a l'hora d'aplicar alguns dels criteris dels sistemes d'assignació de beques?
  7. Modificaríeu els criteris del sistema d'assignació de beques?
  8. Quins aspectes es podrien millorar dins el sistema de beques de menjador per raons socioeconòmiques?

Import, nombre, criteris d'assignació, recollida de dades, imparcialitat dels centres, paper dels centres privats concertats, cobreixen els més «necessitats» o no.

Bloc 3: Beques de transport/menjador obligatòries

1. Descriviu el funcionament del sistema de beques de transport/menjador obligatòries a _____.
2. Funcionen adequadament:
  - els processos d'informació de les beques de transport/menjador per part dels centres?
  - els processos de recollida de dades per part dels centres?
  - la gestió de les beques per part del consell comarcal?
3. Quantes beques de transport/menjador es van demanar durant el curs 2008-2009? Quina ha estat l'evolució de la demanda durant aquests darrers anys? I durant aquest darrer any?
4. Quins aspectes es podrien millorar dins el sistema de beques de transport/menjador obligatòries?

Import, nombre, criteris d'assignació, recollida de dades, imparcialitat dels centres, paper dels centres privats concertats, cobreixen els més «necessitats» o no, relació amb serveis socials.

Bloc 4: Altres beques

1. Gestioneu algun altre tipus de beca des del centre? Descriviu-les.
  2. Considereu que seria necessari introduir algun altre tipus d'ajut?
-

Bloc 5: Opinió/crítica

1. Quines són les necessitats educatives més urgents que cal cobrir a _____?
  2. Considereu necessària la reforma del sistema de beques de menjador i de transport? Per què?
  3. Considereu oportú que siguin els centres els encarregats de gestionar les beques?
-

Guió per a l'entrevista per als responsables d'educació del Síndic de Greuges

---

Informació personal

Nom:

Càrrec:

Adreça:

Telèfon: A/e:

Data de l'entrevista:

Lloc de l'entrevista:

---

1. Quin volum de queixes rebeu en relació amb el sistema de beques de la província de Barcelona? Quina n'ha estat l'evolució?
2. Quines són les queixes més freqüents en relació amb el servei de transport escolar?
3. Quin sol ser el perfil de la persona que es queixa en relació amb el sistema de beques de transport?
4. En alguns municipis les famílies han de fer aportacions per complementar l'import del cost del transport escolar: quin impacte ha tingut? Hi ha hagut queixes sobre aquesta qüestió? Hi ha hagut famílies que han renunciat a aquest servei perquè no podien fer front al pagament?
5. Quins considereu que són els punts febles del sistema actual de beques de transport?
  - volum d'ajuts (fons del Departament d'Educació)
  - gestió per part dels consells comarcals, consorcis o ajuntaments
  - qualitat del servei prestat (duració trajectes, cobertura territorial, professionalitat dels monitors, puntualitat, manteniment dels autobusos, etc.)
  - pagament addicional per part de les famílies
  - manca d'informació de les famílies respecte al servei
  - altres
6. En l'Informe al Parlament 2008, es recomana la modificació de la legislació en matèria de transport escolar (Decret 161/1996): quins elements hauria d'incloure una nova normativa?
7. Quina ha estat la resposta de les diverses administracions públiques a les queixes plantejades pel Síndic de Greuges en relació amb el sistema de transport escolar?

8. Quines són les queixes més freqüents en relació amb el servei de menjador escolar?
  9. Quin sol ser el perfil de la persona que es queixa en relació amb el sistema de beques de menjador?
  10. En alguns municipis, les famílies han de fer aportacions per complementar l'import del cost del transport escolar: quin impacte ha tingut? Hi ha hagut queixes sobre aquesta qüestió? Hi ha hagut famílies que han renunciat a aquest servei perquè no podien fer front al pagament?
  11. Quins considereu que són els punts febles del sistema actual de beques de transport?
    - volum d'ajuts (fons del Departament d'Educació)
    - gestió per part dels consells comarcals, consorcis o ajuntaments
    - qualitat del servei prestat (qualitat dels menús, flexibilitat a diversos tipus d'alumnes, etc.)
    - pagament addicional per part de les famílies
    - manca d'informació de les famílies respecte al servei
    - altres
  12. Els consells comarcals assignen les beques segons una sèrie de criteris econòmics, socials, familiars i geogràfics, i hi ha una gran diversitat de sistemes. D'altra banda, en l'Informe 2008 al Parlament recomanen fer més flexible l'accés a les beques de menjador. Quins criteris es proposen des del Síndic de Greuges? Dels que es fan servir fins al moment (econòmics, socials, familiars i geogràfics), quins haurien de predominar?
  13. Per tant: considereu necessària la reforma del sistema de beques de transport i de menjador de la província de Barcelona? Quines considereu que són les línies d'actuació que cal prioritzar en una hipotètica reforma?
  14. Considereu necessària la introducció d'algun altre tipus d'ajut?
-

Annex 3. Documents del taller seminari

Planificació del taller seminari

Hora	Activitats
1. Introducció (15 minuts)	
9.30	Inici de la sessió.
9.30-9.35	Benvinguda i introducció (<i>Diputació de Barcelona</i>).
9.35-9.40	Introducció al treball (<i>Jorge Calero</i>).
9.40-9.45	Introducció de les activitats i de l'activitat 1 (<i>Álvaro Choi</i>).
2. Activitat 1: La diversitat de situacions educatives a la província de Barcelona (45 minuts)	
9.45-9.50	Reflexió sobre tres qüestions problemàtiques del sistema de beques (<i>membres participants</i>).
9.50-10.30	Exposició dels membres participants de les qüestions assenyalades. Un per un; 5 minuts per persona (<i>membres participants</i>).
3. Activitat 2: Punts febles del sistema de beques i detecció de noves necessitats (70 minuts + 20 (descans))	
10.30-10.32	Introducció a l'activitat 2 (<i>Jorge Calero</i>).
10.32-10.42	Resposta al formulari de qüestions sobre el sistema de beques (<i>membres participants</i>).
10.42-11.10	Discussió dels blocs de qüestions sobre els ajuts no obligatoris de menjador. 6 minuts per bloc de qüestions (<i>2 membres participants per bloc de qüestions</i>).
11.10-11.30	Descans.
11.30-11.45	Discussió dels blocs de qüestions sobre els ajuts no obligatoris de transport. 2,5-3 minuts per qüestió (<i>2 membres participants per qüestió</i>).
11.45-12.00	Discussió dels blocs de qüestions sobre els ajuts obligatoris de menjador i transport. 2,5-3 minuts per qüestió (<i>2 membres participants per bloc de qüestions</i>).
4. Possibles vies de reforma del sistema de beques (60 minuts)	
12.00-12.02	Introducció a l'activitat 3 (<i>Álvaro Choi</i>).
12.02-12.12	Ordenació de reformes (<i>membres participants</i>).
12.12-12.17	Recompte de votacions; un per un (<i>tots</i>).
12.17-13.00	Discussió col·lectiva dels pros i els contres de les reformes escollides (<i>membres participants</i>).
5. Cloenda	
13.00-13.05	Agraïment i comiat (<i>Diputació de Barcelona</i>).

Documents per a la realització de l'activitat 1

Taller seminari sobre el sistema de beques de menjador i transport escolar de la província de Barcelona

---

Activitat 1. La diversitat de situacions en el sistema de beques de la província de Barcelona

Duració de l'activitat

45 minuts.

Metodologia

Us demanem que reflexioneu 5 minuts sobre quines són les tres qüestions més problemàtiques associades a l'actual sistema d'ajuts (obligatoris i no obligatoris) de menjador i transport a la província de Barcelona, i que les anoteu als espais habilitats.

Seguidament, us demanem que, si us plau, exposeu a la resta de participants les tres qüestions i que les vinculeu a algun exemple de la vostra vida professional.

Qüestió 1

Qüestió 2

Qüestió 3

Documents per a la realització de l'activitat 2

Taller seminari sobre el sistema de beques de menjador i transport escolar de la província de Barcelona

---

Activitat 2. Punts febles del sistema de beques i detecció de noves necessitats

Duració de l'activitat

70 minuts

Metodologia

Entre els dies 15 i 26 de juny es va dur a terme una ronda d'entrevistes amb responsables de l'àmbit educatiu d'institucions de diverses comarques de la província de Barcelona per tal de contrastar les hipòtesis de treball elaborades prèviament a partir de l'anàlisi de bases de dades.

A continuació us presentem algunes de les frases formulades pels entrevistats, dividides per blocs, segons l'ajut al qual fan referència. Us demanem que, si us plau, mostreu la vostra conformitat o disconformitat amb cadascuna de les qüestions plantejades dins de cada bloc.

Seguidament cada grup (de la A a la E) de qüestions del bloc 1 i cada qüestió dels blocs 2 i 3 seran discutides per dos de vosaltres amb opinions divergents.

Bloc 1. Ajuts de menjador per motius socioeconòmics

A. Evolució de la demanda

1. S'ha incrementat la demanda d'ajuts durant aquests darrers cinc anys.

Hi estic:

Totalment d'acord   Parcialment d'acord   Totalment en desacord

---

2. Al curs 2009-2010 es reduirà la demanda d'aquests ajuts.

Hi estic:

Totalment d'acord   Parcialment d'acord   Totalment en desacord

---

B. Qui es beneficia dels ajuts de menjador?

3. Els ajuts no obligatoris de menjador no sempre van als més necessitats.

Hi estic:

Totalment d'acord   Parcialment d'acord   Totalment en desacord

---

4. Hi ha queixes perquè els immigrants s'emporten tots els ajuts.

Hi estic:

Totalment d'acord   Parcialment d'acord   Totalment en desacord

---

5. Els principals beneficiaris dels ajuts de menjador són els nouvinguts.

Hi estic:

Totalment d'acord   Parcialment d'acord   Totalment en desacord

---

6. Dins dels nacionals, els principals beneficiaris són les famílies monoparentals i desestructurades.

Hi estic:

Totalment d'acord   Parcialment d'acord   Totalment en desacord

---

C. El paper dels consells comarcals

7. Alguns consells comarcals intercanvien partides de menjador i transport.

Hi estic:

Totalment d'acord   Parcialment d'acord   Totalment en desacord

---

8. Els consells comarcals tenen un excés d'autonomia per fixar els barems.

Hi estic:

Totalment d'acord   Parcialment d'acord   Totalment en desacord

---

D. Actituds i conseqüències sobre els centres

9. Les beques de menjador no tenen cap efecte sobre l'absentisme escolar.

Hi estic:

Totalment d'acord   Parcialment d'acord   Totalment en desacord

---

10. Hi ha grans diferències d'actitud envers les beques per part dels centres públics i dels centres concertats.

Hi estic:

Totalment d'acord   Parcialment d'acord   Totalment en desacord

---

11. L'acumulació de beques per dies o mesos és positiva ja que permet que almenys, durant un cert temps, els nens mengin adequadament un cop al dia.

Hi estic:

Totalment d'acord   Parcialment d'acord   Totalment en desacord

---

E. Impacte sobre les famílies

12. Alguns directors de centre pateixen pressions de famílies perquè els seus fills siguin inclosos en la llista de sol·licituds.

Hi estic:

Totalment d'acord   Parcialment d'acord   Totalment en desacord

---

13. Hi ha famílies que en anys anteriors tenien beca i que, sense haver canviat la seva situació socioeconòmica, han deixat de rebre-la.

Hi estic:

Totalment d'acord   Parcialment d'acord   Totalment en desacord

---

14. Hi ha famílies que renuncien a la beca perquè no poden fer front al copagament.

Hi estic:

Totalment d'acord   Parcialment d'acord   Totalment en desacord

---

Bloc 2. Ajuts no obligatoris de transport escolar

---

1. La normativa de transport escolar obliga a incórrer en unes despeses massa elevades.

Hi estic:

Totalment d'acord   Parcialment d'acord   Totalment en desacord

---

2. El transport no obligatori s'ha de substituir per transport públic allà on es pugui.

Hi estic:

Totalment d'acord   Parcialment d'acord   Totalment en desacord

---

3. Hi ha rutes de transport escolar que no es poden eliminar.

Hi estic:

Totalment d'acord   Parcialment d'acord   Totalment en desacord

---

4. No hi ha queixes sobre les rutes o la qualitat del servei.

Hi estic:

Totalment d'acord   Parcialment d'acord   Totalment en desacord

---

5. El copagament entre famílies, ajuntament i consells comarcals és la manera òptima de finançar aquest servei.

Hi estic:

Totalment d'acord   Parcialment d'acord   Totalment en desacord

---

Bloc 3. Ajuts obligatoris de transport i de menjador (gratuïtat)

---

1. Aquests ajuts no sempre beneficien els més necessitats.

Hi estic:

Totalment d'acord   Parcialment d'acord   Totalment en desacord

---

2. No hi ha cap motiu pel qual haguem de garantir menús adaptats.

Hi estic:

Totalment d'acord   Parcialment d'acord   Totalment en desacord

---

3. El transport escolar també ha de servir per evitar la formació de guetos educatius.

Hi estic:

Totalment d'acord   Parcialment d'acord   Totalment en desacord

---

4. Els alumnes becats són els que més queixes presenten sobre la qualitat dels serveis de transport i menjador.

Hi estic:

Totalment d'acord   Parcialment d'acord   Totalment en desacord

---

5. Resulta difícil garantir la qualitat del servei de menjador amb el límit de 6,20 €.

Hi estic:

Totalment d'acord   Parcialment d'acord   Totalment en desacord

---

Documents per a la realització de l'activitat 3

Taller seminari sobre el sistema de beques de menjador i transport escolar de la província de Barcelona

Activitat 3. Possibles vies de reforma del sistema de beques

Duració de l'activitat

60 minuts.

Metodologia

A continuació es presenta una sèrie de possibles reformes en el sistema de beques de transport i de menjador de la província de Barcelona. Us demanem que trieu, per a cada tipus d'ajut i entre les opcions de la llista, les tres reformes que creieu que són més necessàries (marqueu-les amb un símbol) i les tres que creieu que són menys necessàries o que mai no duríeu a terme (marqueu-les amb un símbol)

Seguidament, farem el recompte de les vostres respostes, que permetran confeccionar un ordre de prioritats global. Un cop establert aquest «full de ruta» per a una futura reforma, s'obrirà una discussió sobre la conveniència i les implicacions positives i negatives de l'agenda de reformes elaborada col·lectivament per a cadascun dels ajuts.

Propostes de reformes en el sistema de beques de menjador i de transport

1. Ajuts de menjador per motius socioeconòmics

Núm.	Reforma	
1	Si s'incrementés la partida pressupostària, s'hauria d'augmentar el nombre de beques de menjador concedides.	☐
2	Si s'incrementés la partida pressupostària, s'hauria d'augmentar l'import de les beques de menjador concedides.	☐
3	S'ha d'obligar els centres a oferir menús adaptats a la diversitat.	☐
4	S'han d'eliminar les declaracions jurades com a document vàlid per a demostrar ingressos.	☐
5	S'ha de reduir dràsticament el criteri de renda en els criteris de baremació utilitzats pels consells comarcals, ja que resulta difícil controlar els ingressos reals de les famílies.	☐
6	S'han d'harmonitzar els criteris de baremació entre comarques.	☐

1. Ajuts de menjador per motius socioeconòmics (continuació)

Núm.	Reforma	
7	S'han de reduir les demores en l'assignació de recursos de la Generalitat als consells comarcals en concepte de beques.	☐
8	S'ha de prohibir l'acumulació de beques de menjador per motius socioeconòmics per dies de la setmana o mesos.	☐
9	S'ha d'incrementar la informació proporcionada pels centres als pares i reduir les diferències entre centres privats i concertats en concepte d'informació proporcionada.	☐
10	S'ha d'agilitar el procés de retirada de l'ajut a aquells alumnes que no l'aprofitin.	☐
11	S'han d'actualitzar o modificar els criteris de repartiment de recursos entre els consells comarcals.	☐
12	S'ha de substituir l'ajut de menjador per un ajut directe a la família, en el cas que el pare o la mare estiguin a l'atur.	☐
13	S'han d'agilitar els procediments i requisits per sol·licitar un ajut de menjador.	☐
14	S'ha d'evitar l'existència de desigualtats entre ajuntaments, de manera que tots els ajuntaments d'una mateixa comarca proporcionin (o no) ajuts de menjador.	☐
15	S'ha d'evitar que els centres concertats fixin el preu del servei de menjador per sobre del màxim establert per als públics.	☐
16	S'ha d'incrementar l'intercanvi d'informació entre centres, consells comarcals, serveis socials, Agència Tributària...	☐
17	S'han de regular millor (per exemple, fixant ràtios) les condicions de prestació del servei de menjador.	☐
18	S'ha de mantenir una convocatòria oberta durant tot l'any per als nousvinguts a la comarca.	☐
19	S'han d'incrementar els esforços per detectar frau en les sol·licituds presentades pels pares o centres.	☐
20	S'ha d'harmonitzar la interpretació per part dels municipis dels criteris de baremació dins d'una mateixa comarca.	☐
21	Aquests ajuts s'han d'estendre als nivells no obligatoris d'educació secundària.	☐
22	La gestió de les beques de menjador s'ha de descentralitzar més, ja que la proximitat és fonamental per atorgar els ajuts a qui realment els necessita.	☐
23	Les beques de menjador han de cobrir com a màxim el 75% del cost del servei.	☐
24	Altres (especifiqueu):	☐

2. Ajuts no obligatoris de transport

Núm.	Reforma	
1	S'ha d'incrementar el copagament per part de l'usuari.	☐
2	S'ha de mantenir la congelació de fons per part de la Generalitat.	☐
3	El transport escolar s'ha de substituir per transport públic sempre que es pugui.	☐
4	S'han de modificar els requisits exigits per al transport escolar, que encareixen molt el servei.	☐
5	Haurien de regular-se els casos de custòdia compartida on cada excònjuge viu en una localitat diferent.	☐
6	S'ha d'incrementar la coresponsabilitat financera dels ajuntaments: si la seva planificació urbanística és dolenta, que en paguin les conseqüències.	☐
7	Per mantenir el servei, s'ha de reduir el nombre de rutes, tot i que impliqui rutes més llargues i petits desplaçaments fins al punt de recollida dels usuaris.	☐
8	Aquests ajuts s'han d'estendre als nivells no obligatoris d'educació secundària.	☐
9	S'ha de garantir aquest servei, com a mínim, en el trajecte d'anada.	☐
10	S'han de vincular aquests ajuts als casos d'alumnes amb ajuts no obligatoris de menjador que viuen lluny del centre.	☐
11	Altres (especifiqueu):	☐

3. Ajuts obligatoris de transport i menjador (gratuïtat)

Núm.	Reforma	
1	El transport escolar s'ha de substituir per transport públic sempre que es pugui.	☐
2	S'han de modificar els requisits exigits per al transport escolar, que encareixen molt el servei.	☐
3	S'ha d'introduir el criteri de distància per atorgar aquests ajuts.	☐
4	S'ha d'introduir el criteri de renda per atorgar aquests ajuts.	☐
5	S'ha de reduir la durada dels trajectes de transport escolar.	☐
6	S'ha d'obligar els centres a oferir menús adaptats a la diversitat.	☐

3. Ajuts obligatoris de transport i menjador (gratuïtat) *continuació*

Núm.	Reforma	
7	S'ha d'agilitar el procés de retirada de l'ajut a aquells alumnes que no l'aprofitin.	☐
8	S'ha de garantir la gratuïtat <i>efectiva</i> del servei de menjador per als alumnes de centres concertats.	☐
9	S'hauria de substituir la gratuïtat d'aquests serveis i establir ajuts que cobrissin totalment o parcialment l'import.	☐
10	S'haurien d'utilitzar aquests ajuts per distribuir de manera més homogènia l'alumnat dins els municipis.	☐
11	Per mantenir el servei, s'ha de reduir el nombre de rutes, tot i que impliqui rutes més llargues i petits desplaçaments fins al punt de recollida dels usuaris.	☐
12	S'ha d'incrementar la qualitat del servei (menús, nombre de monitors, estat de conservació dels vehicles).	☐
13	S'hauria de desvincular la gratuïtat obligatòria del transport de la gratuïtat del menjador.	☐
14	El servei de menjador hauria de deixar de ser gratuït per als alumnes que vénen de fora del municipi.	☐
15	S'ha de regular la ràtio de monitors per alumne als menjadors.	☐
16	Altres (especifiqueu):	☐

**Diputació
Barcelona**

Àrea d'Educació

Gerència de Serveis d'Educació

Comte d'Urgell, 187

Escola Industrial. Edifici 25

08036 Barcelona

Tel. 934 022 977 · Fax 934 022 498

gs.educacio@diba.cat · www.diba.cat/educacio